

Stopa

1909–1914

Kulturní revue profilovaná K. Horkým, zabývající se uměleckou, společenskou a politickou problematikou, s postupně ustupující beletristickou složkou.

Redaktor: K. Horký; od č. 9 roč. 3 (od prosince 1912) i odp. redaktor F. Veselý. – *Vydavatel:* K. Horký, Praha; v č. 8 roč. 3 (prosinec 1912) uveden jako nakladatel K. Janský, Praha. – *Periodicita:* ohlášena jako čtrnáctideník s několika mimořádnými čísly nevycházející v srpnu, fakticky nepravidelně: roč. 1 od listopadu 1909 do února 1911 25 čísel (dvojčíslo 20–21, zvláštní čísla 5, 10, 14, 23); roč. 2 od března 1911 do května 1912 22 čísel (dvojčíslo 15–16, 20–21, zvláštní čísla 3, 6, 10–11, 19); roč. 3 od června 1912 do dubna 1914 21 čísel (dvojčíslo 14–15, 18–19, 20–21, zvláštní čísla 6 a 10–11).

S. začala vycházet záhy po zániku Horkého týdeníku a pokračovala v jeho intencích i v charakteru (dominantní vklad K. Horkého, rozčlenění do obdobných rubrik, spolupráce s týmiž autory, včetně otevřenosti vůči mladé generaci). Takřka po celou dobu provázela vydávání nepravidelnost (dřívější zahájení 1. roč., nedodržení zvoleného intervalu vycházení čísel ani jejich počtu v ročníku, předčasné ukončení 2. roč., prodloužení 3. roč.), již redaktor průběžně ve S. vysvětloval existenčními starostmi a snažil se řešit (např. dvojčísly, zvláštními čísly, neúplnou sestavou rubrik). Od října 1912 řídil K. Horký S. z Paříže, kam se s rodinou odstěhoval (zdůvodnil to mj. v č. 5 a 7 roč. 3), administrativně redakce zůstala v Praze. Části některých čísel byly konfiskovány. S. zanikla náhle (naposled ještě ohlašovala obsah příštího čísla), hlavní příčinou zániku byla patrně odtrženost od domácího veřejného a kulturního života, jemuž se chtěla věnovat především. – S časopisem byla volbou vydávaných titulů i okruhem autorů a překladatelů spjata Knihovna Sopy (1910–12, 11 sv.), v níž kromě vícera literárních prací K. Horkého vyšla díla přeložených autorů publikovaných i ve S. (P. Altenberg, O. J. Bierbaum, F. M. Dostojevskij, H. Heine) a spolupracovníků S. (J. Horal, S. Kovanda, J. Opolský, K. Pelant).

Obsah S. byl věnován zhruba ze dvou třetin veřejnému dění, zbylou třetinu vyplňovala beletrie a referáty z oblasti literatury, divadla, výtvarného umění a hudby (v posledním ročníku, patrně následkem ztíženého kontaktu

redaktora s domovem a ztráty osobních kontaktů, významně ubylo spolupracovníků S., zúžil se její záběr a zmenšil se podíl čistě beletristických příspěvků). Pro S. byla příznačná problematizace i zdánlivě běžných společenských jevů a v přístupu k nim dominovala opozičnost, výrazná kritičnost a sklon k radikalismu. V duchu macharovské tradice se zaměřila na kritiku nedostatků českého národního života (zejména pokrytectví, malichernosti, společenských předsudků a servilnosti), osvědčující přitom sociální citění i kulturní úroveň. Značný prostor dostávala ve S. kritika práce parlamentu, politikaření (i v evropském záběru) a byrokracie, výrazně se projevovaly antimilitaristické a antiklerikální postoje, pozornosti se těšila ženská otázka a studentská problematika. V kontrastu ke kritizované požívatelnosti, úpadku, pohodlnosti a pragmatické přizpůsobivosti zdůrazňovala S. individuální svobodu a odpovědnost, sebekázeň a houževnatou práci na sobě samém a pro dobro celku. Zejména Horkého fejetony, články a úvahy prozrazují tendenci jít v různých konkrétních otázkách proti oficiálním institucím i proti většinovému mínění, nekonvenčně nasazení a mravní zaujetí, zvláště v případech sociálního bezpráví a kulturního barbarství. S. také cíleně vyzývala čtenáře k osobní angažovanosti či alespoň k přemýšlení (např. anketa ve 3. roč. Koho byste chtěl mít za prezidenta, kdyby byly Čechy republikou?). S. přinášela v rámci ročníků pravidelně číslovaná zvláštní čísla obsahující nejčastěji beletrii: ukázky literární produkce K. Horkého (Zrazená barikáda, č. 6 roč. 2; loutková hra Honza na trůně aneb Jedním uchem tam a druhým ven, č. 19 roč. 2; Kočičiny, č. 10–11 roč. 3), výbor z knihy L. Klímy Svět jako vědomí a nic (č. 23 roč. 1, pod názvem Z knihy, která nebyla čtena uspořádal J. Kodíček a v následujícím čísle připojil studii o autorovi), experimentální dramatické dialogy K. Štědrého Manželská sonáta (č. 10–11 roč. 2), výběr z díla H. Heina, včetně dosud nepřeložených básní (č. 10 roč. 1, uspořádal A. Fuchs), soubor úvah katolického kněze J. Svozila vystoupivšího z církve (č. 6 roč. 3 s titulem U nás), soubor Langnerových črt Vídeň (č. 3 roč. 2); výjimečně byla zvláštní čísla tematická: Masopustní (č. 5 roč. 1), Parlamentní (č. 14 roč. 1, uspořádal J. J. Langner). Kromě beletristických měla S. rubriky kritické: *Literaturu* a *Divadlo* podstatně formoval K. Horký, v 1. roč. literární rubri-

Stopa

ku řídil do své smrti A. Drtil, méně přispívali též V. Kulík, F. Nusl, V. Švestka; divadelní rubriky se po Horkého odjezdu ujal A. Laurin, v posledních číslech ji převzala P. Buzková. Recenzenti usilovali o vyvážené hodnocení obsahové a tvárné stránky pojednávaných děl, resp. inscenací, zabývali se i tvorbou starších generací (R. Jesenská, A. Jirásek, J. V. Sládek, Z. Winter aj.), nevyhýbali se ovšem ani reflexím soudobých polemik a událostí (s F. X. Šaldou, Macharovy projevy). Rubriku *Výtvarné umění* obstarávali J. Čapek a K. Čapek (podp. Bratři /i Bratří/ Čapkové a šifra B. Č.), později G. Jaroš-Gamma (pseud. G. Medník); *Hudbě* se věnoval K. Štědrý. Nejrozsáhlejší rubriky *Fejeton* a *Články* profileoval K. Horký, nicméně s významným podílem J. J. Langnera (komentované zpravodajství z Vídně, zejména z parlamentu), dále přispěl A. Fuchs (např. Devět kapitol o židovské otázce), A. Laurin (např. Průvodce dějinami...), R. Weiner (mj. Srbské hory, reflexe balkánské krize, postřehy z Paříže), G. Jaroš-Gamma a bratři Čapkové (soudobé, zvláště pražské, kulturní a společenské dění) aj. Rubriku *Studentstvo* řídili postupně A. Pavel, E. Břeský (i šifra E. B.), J. Podobský, F. Kaláč (spolupracovali dopisovatelé), *Ženské hnutí* M. Štechová. V proměnlivém rozsahu byly zařazovány tzv. časové rubriky (*Drobnosti kulturní i nekulturní*, *Praha*, *Ode všeho trochu*, *Bibliografie*, příležitostně *Listárna redakce* a *Různé*); rubriky *Aforismy*, později *Z redakčních rozumů* a *Ze zápisničku* obsahovaly epigramy, aforismy, anekdotické poznámky, glosy apod. (v posledním ročníku přibýly Horkého pařížské dojmy a scény z rodinného života, především příhody s dcerkou Věrou). Pro beletristickou část S. (rubriky *Básně a epigramy* a *Beletrie*) je charakteristické upřednostňování kratších prozaických útvarů (často z pomezí beletristicko-publicistického), zejména aforismů, alegorických próz, anekdot, karikujících satir, stylizovaných zápisků a dopisů, fiktivních reportáží a filozofujících podobenství, odpovídajících problémovému zaměření časopisu. Nečetné krátké *básně* a časté epigramy publikovali K. Horký, F. S. Jaroš, J. F. Karas, F. Khol, J. Opolský, J. Pelíšek, J. Sýkora, F. Šrámek, F. Taufer, A. Trýb, F. Vymazal, též šifra *. *Beletristickými pracemi* dále přispívali bratři Čapkové, A. H. Horáková, K. Horký, G. Jaroš-Gamma, M. Majerová, H. Malířová, K. Pelant, J. Spirhanzl-Duriš (podp. J. Duriš), K. Štědrý,

E. Štorch, A. Trýb, J. Uher, F. Vymazal aj. a šifry E. J., J. Z. cizích autorů jsou zastoupeni E. About, P. Altenberg, H. Bahr, A. P. Čechov, F. M. Dostojevskij, C. Ewald, H. Heine, K. Kraus, J. de La Bruyère, J. K. Lichtenberg, M. Maeterlinck, K. Makuszyński, Multatuli, Novalis, A. Roda Roda, A. Schopenhauer, D. Thoreau a mnozí další. *Překládali* J. Doležal (pseud. J. K. Pojezdny), A. Fuchs, K. Janský, V. Jiřina, Z. Kobza, C. Nebuška, J. Pelíšek, K. Rypáček (pseud. K. Ráček), L. Suchý, J. Vlha aj., zřejmě i K. Horký. Fejetony a další *žurnalistické žánry* (komentáře, glosy, populárně-naučné články, črty, poznámky) psali zejména K. Horký (i šifry K. H., H-ký., Hký), dále A. Drtil, P. Dušan (pseud. S. Šumavský), J. Fleischner, V. Friml (podp. i Dr. V. Friml), A. Fuchs, G. Jaroš-Gamma (pseud. Gamma), S. Kovanda, J. A. Kovář, J. J. Langner (i šifry -g-, J. J. L.), A. Laurin, A. Pavel, E. Štorch (i šifra Ed. Š.), A. Trýb, F. Veselý (podp. i Dr. Veselý), F. Vymazal, J. Vysoký (asi i šifra J. V.), R. Weiner aj.; častěji i autoři pod pseud. Pišta a Styx a šiframi -al., al., -aná aj.

LITERATURA: Ch. (E. Chalupný): ref. 1. číslo S., Přehled 8, 1909/10, s. 189; Borgis: O S. a leccčems, LidN 4. 12. 1909; V. Mrázoveký: Skákala „žabka“ po „S.“, Rudé květy 9, 1909/10, s. 127 a 144; an.: ref. anketa S., NL 27. 2. 1914 (k tomu K. H., tj. Horký, Stopa 3, 1912/14, č. 20–21; an., Čas 4. 6. 1914); K. Horký: Ze Zápisků věčného žáka, Tvar 1992, č. 32–35 (ed. F. Všeticka).

dm, jip

Rudolf Storch

Působnost 1884–1911

Nakladatelství literatury pro děti a mládež, loutkových her, dobrodružného čítiva a populárních příruček v Praze-Karlíně; knihkupectví, antikvariát.

Firmu založil Rudolf S. († 23. 4. 1916 Salcburk, Rakousko), syn pražského antikváře a knihkupce Alexandra S. nejstaršího a bratr zakladatele firmy A. Storch syn. Koncesi získal 1884, když odkoupil zbytky nákladu některých titulů a knihnic likvidované karlínské firmy Jos. Mikuláš a spol. a v květnu otevřel v Karlíně knihkupectví, antikvariát a nakladatelství. Vedení závodu se pro nemoc vzdal 1. 7. 1911 a odešel do Rakouska. Firmu a koncesi na své jméno 1912 převzal knihkupec a nakladatel z Telče

E. Šolc, který vydal v dalších vydáních řadu S. úspěšných titulů a pokračoval i v některých knižnicích. Po smrti byl R. Storch údajně převezen do Prahy a 28. 4. 1916 pohřben na Olšanských hřbitovech. – Firma sídlila v Praze-Karlíně čp. 108 (Královská, dnes Sokolovská tř. 48).

Třemi nevýznamnými svazky S. uzavřel knižnici *Knihy mládeže* (1884–89, jen sv. 18–20, red. F. J. Andrlík), kterou převzal od nakladatelství J. Mikuláš a spol. Jádrem jeho nakladatelské produkce se zprvu staly sešity zkrácených řemeslných adaptací starších námětů. Zahájily je knižnice anonymních mravoučných příběhů *Z mošničky povídkové babičky* (1885–89, 12 sv.) a *Storchova knihovna pohádková* (1885–90, 13 sv.), jež kromě úprav klasických motivů anonymních autorů přinesla i příspěvky K. Chalupy a G. Vnoučkové. Po jediném svazku svého redaktora zanikla *Storchova knihovna humoru* (1889, red. K. Chalupa). Od počátku 90. let do prvních let 20. století byl kmenovým spolupracovníkem nakladatelství F. Ruth, který pod svým jménem i pod pseudonymy (F. Dlouhý, F. Hardek, F. Hladký, F. Hurt, F. Krátký, F. Rychlý, F. Stálý) přispíval původní tvorbou a hlavně četnými adaptacemi do většiny edic. Zaplňoval zejména knižnici dobrodružného čtiva *Storchova knihovna povídek z blízkých i dalekých krajů* (1890–1904, 160 sv., sv. 6–40 pod názvem *Povídky z dalekých krajů*) a tematicky shodnou knižnici *Malá knihovna* (1892–94, 30 sv., předtím 10 sv. 1891 v nakladatelství A. Neubert v Jilemnicích). Vedle něho do nich přispěli především F. Lahoda, J. H. Ronovský, V. Svoboda, A. B. Šťastný, dále též K. Chalupa, Č. Kalandra aj. Stejní autoři se podstatnou měrou podíleli i na knižnici *Storchovo národní loutkové divadlo* (1890–1908, 150 sv.), která přinesla převážně drastické úpravy klasického světového i českého repertoáru, zejména z dílny A. Rady. Výraznější autorskou účast zaznamenala až výchovně zaměřená edice *Dětské loutkové divadlo pro školu i dům* (1899–1908, 27 sv., red. L. Tesařová) s většinou her redaktorky; dále do ní přispěli M. Branišová, V. Budínský, Z. Drobná, J. Hloušek, M. J. Hradecká, V. Michna, J. Vlasáková a M. Vomáčková; 1909 ji doplnila knižnice *Dětské jeviště* (3 sv., hry P. Biliánové). Novými knižnicemi sešitového oddechového čtiva získala firma v 1. desetiletí 20. století definitivně pověst nakladatelství pokleslých literárních žánrů. Erotickou četbu soustředily edice *Zapovězené ovoce* (1905–09,

81 sv.) a *Intimní knihovna* (1909–11, 9 sv.), v nichž nad původní, převážně zřejmě pseudonymní tvorbou postupně převážily překlady a adaptace cizích, zvláště francouzských autorů. Největší popularitu získala brožurková knižnice *Detektivní novely* (1906–11, 275 sv.), v níž bez uvedení autorství (je prisuzováno A. B. Šťastnému, J. Puldovi aj.) vycházely fiktivní paměti amerického detektiva Leona Cliftona. Méně úspěšná byla obdobná knižnice fiktivních pamětí amerického ženského detektiva Ady Paulsonové *Nové detektivní novely* (1907–09, 37 sv.). Mimo knižnice vycházely do přelomu století rozsáhlejší a bohatě vypravené knížky dívčí četby (zejména příběhy Svěhlavičky a Célinky Ě. Krásnohorské), pohádky i adaptace cizích dobrodružných předloh (J. Kalenský), verše i prózy pro nejmenší děti (E. Krásnohorská, L. Tesařová) a také odborná kompendia (V. Král z Dobré Vody, F. Ruth), zpočátku též hudebniny, hlavně zpěvníky a skladby na ceteru. Podstatnou část produkce tvořily populární právnické, řemeslnické a zemědělské příručky, učebnice a návody, kuchařky, příručky domácího lékařství, pohlavní zdravotní, dobrého chování, tajemníky lásky, gratulanty, kouzelnické příručky a návody, snáře, planetáře, návody vykládání karet apod. – Výzdobu dobrodružných a pohádkových sešitů v nejstarších knižnicích tvořily převážně barevné litografie, dívčí romány ilustrovali zejména K. V. Muttich a K. Šimůnek, dále F. Bíza, B. K. Kutina, E. Zillich aj., knížky pro děti a populární zpěvníky, snáře a planetáře M. Aleš.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: *Knihy mládeže* (1884–89); *Z mošničky povídkové babičky* (1885–89); *Storchova knihovna pohádková* (1885–90); *Storchova knihovna humoru* (1889); *Storchova knihovna povídek z blízkých i dalekých krajů* (1890–1904); *Storchovo národní loutkové divadlo* (1890–1908); *Malá knihovna* (1892–94); *Dětské loutkové divadlo pro školu i dům* (1899–1908); *Zapovězené ovoce* (1905–09); *Detektivní novely* (1906–11); *Nové detektivní novely* (1907–09); *Intimní knihovna* (1909–11); *Dětské jeviště* (1909–15); *Storchovy dobrodružné romány* (1910, 1 sv.). – *Ostatní*: *Zahradnická bibliotéka* (1888–89, jen sv. 6–8); *Storchova zdravotnědávající knihovna pro lid* (1903–11). ■ **Z DALŠÍ PRODUKCE**. *Původní práce*: M. Wellner: *Příspěvky ku statistice osvětové českého lidu...* (1893); F. Ruth: *Pohádky starověké* (1894) + *Novinářský slovník slov cizojazyčných* (1898, pseud. F. Borovský); V. Král z Dobré Vody: *Heraldika* (b. d., 1900–01); *Storchovy nové merendy* (b. d., 1907). ■

Storch

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih a hudebnin vydaných nákladem knihkupectví R. S. (1901). ■ LITERATURA: J. Hais Týnecký: Také literární, *Vlast* 24, 1907/08, s. 276; H. Volavková in Mikoláš Aleš, ilustrace české poezie a prózy (1964, s. 229); P. Kovařík in F. Holec: Kronika královské Prahy a obcí sousedních 4 (1996, s. 231).

az

Alexander Storch starší viz in A. Storch syn

A. Storch syn

Působnost 1876–1951

Pražské nakladatelství vydávající překlady řeckých a latinských klasiků, literaturu pro děti a mládež a loutkové hry; knihkupectví, antikvariát, prodej loutkových divadel.

Knihkupeckou tradici rodiny založil již Alexander S. nejstarší (1816–1892), který přišel do Prahy 1842 z Chotěbuzi v tehdejší pruském Slezsku (dnes Polsko). Pracoval nejprve u malostranské firmy F. Scheib, 1848 převzal antikvariát po D. Neustadtlovi (založen 1806) a 1853 získal koncesi a obchod na své jméno. V Praze se pohyboval v českých kruzích a děti (syny Alexandra a Rudolfa a dceru Augustu) vychovával v českém duchu. Kromě antikvariátu (vydával seznamy „knih z oboru literatur slovanských a jiných“) vyvíjel i příležitostnou nakladatelskou činnost, zaměřenou zejména na slavistiku, literaturu pro mládež a překlady antických autorů pro gymnazijní potřebu. Na některých vydávaných knihách uváděl zprvu jméno *A. Storch*, po osamostatnění syna Alexandra působila firma s označením *Alexander Storch starší*. Po otcově smrti převzala obchod provdaná dcera A. Danzerová (uváděna též jako Dantzerová, † 28. 7. 1919), která jej počátkem 1903 prodala A. Zemanové. Závod však řídil F. J. Rosendorf, jenž se pokusil pod firmou *A. Storch* oživit nakladatelskou činnost. Knížnice *Moderní prózy* (torzo prvotiny F. S. Frabší), *Moderní repertoár* (drama F. Wedekinda *Mladý svět*) a *Knihovna spisů beletristických směrem křesťanským* (misionářský román F. Doubravy *Oběť*) však po prvních svazcích 1905 nepokračovaly a firma zanikla. – Alexandr S. mladší (* 7. 5. 1851 Praha, † 9. 8. 1901 Praha) po studiu na gymnáziu pracoval od 1868 u svého otce;

1876 získal vlastní koncesi, a aby se odlišil od otcova podniku, otevřel pod firmou *A. Storch syn* knihkupectví a antikvariát orientovaný zejména na učebnice, školní knihy a překlady antických autorů. Aktivně se účastnil veřejného i profesního života: byl dlouholetým členem obecního zastupitelstva a městské rady, starostou staroměstského Sokola a župy Barákovy, starostou staroměstského občanského klubu, funkcionářem pražského grémia knihkupců, spoluzakladatelem a funkcionářem Spolku čes. knihkupců a nakladatelů, angažoval se ve zřízení odborné gremiální školy. Za jeho časté nepřítomnosti zajišťoval chod firmy zkušený knihkupec a antikvář J. Foit (1848–1904). V nakladatelské činnosti, zahájené 1879, S. zprvu navázal na otcovy podněty a na publikace vlastního antikvariátního skladu (převzal část produkce *Jednoty čes. filologů*). Po jeho náhlé smrti 1901 vedla závod vdovským právem Marie S. (1856–1940), která pokračovala i v nakladatelské činnosti. S ní se podílel na řízení firmy Alexandr S. nejml. (* 5. 2. 1883, † 18. 9. 1966 Praha), jenž do 1901 studoval Akademické gymnázium v Praze a 1907 se ujal vedení podniku. Pokračoval v intencích otcova programu: soustředil se zejména na literaturu pro děti a obchod rozšířil o speciální oddělení s prodejem loutkářské literatury, loutek a loutkových divadel od M. Alše a V. Skály, dekorací od předních soudobých umělců, rekvizit aj. V duchu rodové tradice pracoval v Grémiu (člen výboru) i ve Spolku, později Svazu knihkupců a nakladatelů ČR (člen výboru, řadu let jednatel), byl členem školního výboru gremiální školy, spoluzakladatelem a funkcionářem Obchodního družstva knihkupců a Záložny knihkupců a nakladatelů. Působil též jako soudní znalec v oblasti knihkupecké, od 1929 byl několik let členem představenstva nemocenské pojišťovny obchodní a úřednické. Ve 30. letech výrazně omezil produkci a těžiště podniku soustředil do knihkupectví a antikvariátu. Nakladatelskou činnost ukončil 1948 a 1951 převzal jeho knihkupectví n. p. Kniha, jenž je jako specializovaná prodejna divadelní literatury zachoval až do počátku 90. let. – A. Storch st. působil v Dominikánské (dnes Husově) ul. na Starém Městě (čp. 156–I), po jeho smrti se firma přemístila na Ferdinandovu (dnes Národní) třídu č. 12 (čp. 137) na Novém Městě. Firma *A. Storch syn* sídlila nejprve v nynější části

Staroměstské radnice na Malém rynku (čp. 4), později ve stejném domě (dnes Malé náměstí č. 10). V srpnu 1897 se závod přestěhoval do vlastního nákladně přestavěného domu (na výzdobě fasády se výrazně podílel výtvarný spolupracovník firmy M. Aleš) na Staroměstském náměstí č. 16 (čp. 552). Po dobu opravy domu vyhořelého v květnu 1945 sídlila firma 1945–48 Na Můstku č. 9.

Nakladatelská produkce firmy A. Storch syn vycházela z profilu knihkupectví a antikvariátu a koncentrovala se zejména na překlady antických autorů, učebnice a příručky a literaturu pro děti a mládež, později zejména na loutkové hry. Knižnice *Sbírka klasiků řeckých a římských v překladech českých* (1885–1938, 21 sv., red. J. Kvíčala, J. Král a R. Novák, od sv. 4, 1887 jen J. Král, od sv. 19 red. neuveden) obsáhla díla řeckých (Aristofanes, Euripides, lyričtí básníci) a římských (M. T. Cicero, P. Ovidius Naso, T. M. Plautus, P. Vergilius Maro) autorů v překladech J. Červenky, P. Hrubého, J. Krále, A. Krejčího, F. Krska, V. Kubelky, R. Nováka, A. Škody. V knižnici *České spisy pro mládež* (1883–1916, 63 sv.), zahrnující beletrii i poučnou literaturu, publikovaly zejména S. Podlipská a E. Krásnohorská, beletrii dále vydávali F. J. Andrlík, V. Beneš Třebízský, L. Benýšek, K. Čermák, A. Daněk, F. Hrnčář, J. E. Hulakovský (spolu s vlastními pracemi i překlady bajek La Fontainových aj.), R. Jenesská, M. Karas, F. Kramatová, V. Lužická, T. Mellanová, A. Mojžíš, J. N. Neudörfel, H. Pilbauerová, A. Pokorná, K. V. Rais, S. Řehák (pseud. St. Ř. Kamenický), A. Řeháková, F. R. Skočdopole, Č. Tonder, K. Vognar, F. A. Zeman; ruské a srbochorvatské pohádky uvedl M. Kozák; z cizích autorů jen F. Hrnčář P. J. Stahla a F. B. Tomsa F. Hoffmanna. *Storchova sbírka dobrodružných povídek* (1920–23, 48 sv.) přinášela šestnáctistránkové řemeslné adaptace zpravidla cizích dobrodružných předloh. Postupně se stále výrazněji prosazovaly knižnice loutkových her. Do ediční řady *Divadlo s loutkami* (1887–1909, 27 sv.) přispěli mj. L. Fiala, F. Hrnčář, R. Kafka, S. Podlipská, F. A. Zeman (pseud. J. Květnický). Na tradiční repertoár českých lidových loutkářů se zaměřila knižnice *Matěje Kopeckého komedie a hry* (1901–05, 26 sv.) a později k ní přibyl i soubor Kopeckého her uspořádaný J. Veselým. *Komedie a hry 1–4* (b. d., 1927–30). Prodej tzv. Alšových loutek, které od 1912 zprvu podle Alšových kre-

seb modeloval K. Koblre a vyráběla firma A. Münzberg (koncem 20. let nabídka čítala již 148 figur), doplňovaly knižnice *Sbírka praktických letáků pro přátele loutek* (1915–16, 7 sv., red. J. Veselý) a *Vyzkoušené hry pro Alšovy loutky* (1916–25, 13 sv., red. K. Koblre a J. Veselý), pro niž cizí i české klasické náměty upravili O. Faltus, J. Káš, K. Koblre a V. Zákrejs, hry F. von Pocciho přeložili J. Hloušek, K. Mašek aj. Do poslední knižnice *Storchovo loutkové divadlo pro malé loutkoherce* (1. řada 1926–38, 95 sv.; 2. řada 1941–44, 40 sv.; 3. řada 1946–48, 30 sv.) přispěli vždy několika desítkami her V. Havlík, B. Schweigstill (i pseud. Jiří Klas a Prokop Tichý) a J. Žemla, dále též A. Eliášek, O. Haering, J. Kimla, J. Knotek, Kuzma (pseud. Jonny), O. Šeller, R. F. Vojtíš aj. Produkce mimo knižnice zahrnovala zejména obrázkové knížky pro nejmenší, pohádky a další práce pro mládež F. Kramatové, E. Krásnohorské, S. Podlipské a F. A. Zemana, cestopisy J. Kořenského v cyklu *Kulturní obrázky pro mládež*, dále též učebnice a příručky (zejména jazykové, přírodopisné, matematické, těsnopisné), atlasy, slovníky, průvodce Prahou, zpěvníky, gratulanty, učebnice tance apod. – Kmenovým ilustrátorem loutkových her byl M. Aleš, s nakladatelstvím dále spolupracovali zejména výtvarníci V. Černý, V. Čutta, C. Kotyšan, R. Lauda, K. Liebscher, J. Sedláček Hauptmann, K. Šimůnek, K. Štáfer, V. Vostradovský, J. Wenig, v posledním období též V. Cinybulk.

(Nakladatelství A. Storch:) KNIŽNICE. *Beletrie*: Knižovna spisů beletristických směrem křesťanským (1905); *Moderní prózy* (1905); *Moderní repertoár* (1905). ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: K. Sabina: *Duchovní komunismus* (1861) + *Pravopis český* (1862, pseud. Vojtěch Vrána) + *Dějepis literatury československé staré a střední doby* (1866); *Antologie jihoslovenská s předcházející krátkou srovnávací naukou o tvarech a připojeným slovníčkem* (1863); *Sokol, národní kalendář česko-slovenský na obyčejný rok 1863*. – *Překlady*: G. J. Caesar: *Paměti o válce občanské* (1881) + *Zápisky o válce galské* (1882); G. Sallustius Crispus: *O válce jugurthinské* (1882). ■

(Nakladatelství A. Storch syn:) KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: *České spisy pro mládež* (1883–1916); *Sbírka klasiků řeckých a římských v překladech českých* (1885–1938); *Divadlo s loutkami* (1887–1909); *Matěje Kopeckého komedie a hry* (1901–05); *Sbírka praktických letáků pro přátele loutek* (1915–16); *Vyzkoušené hry pro Alšovy loutky* (1916–25); *Storchova sbírka dobrodružných povídek*

Straka

(1920–23); Storchovo loutkové divadlo pro malé loutkoherce (1926–48). ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: J. Ježek: Naše hroby 1–4 (1881); V. Řezníček: Politická abeceda pro Čechy (1891); J. Veselý: Scénář vybraných her loutkových kdekoli vydaných (b. d., 1916); Komédie a hry M. Kopeckého 1–4 (b. d., 1927–30); V. Cinybulk: Dvacet pohádek (1948). – *Překlady*: P. Ovidius Naso: Vybrané básně (1883); Xenofon: Anabasis neboli výprava Kyra mladšího (1884); Q. Horatius Flaccus: Vybrané básně (1893). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih vydaných nakladem knihkupectví a antikvariátu A. S. syn aneb do téhož nákladu převzatých a též spisů, od kterých se věští počet výtisků na skladě nachází (1890, 1897); Seznam knih, které vydalo aneb v komisi má nakladatelství A. S. syn... (1906, 1908). ■ LITERATURA: H. Kaislerová: Knihkupec a nakladatel A. S. (diplom. práce, Fakulta sociálních věd a publicistiky UK 1971, s. bibliografií). ■ an: 50leté narozeniny slaví dne 7. t. m. ..., Knihkupecký oznamovatel 8, 1900/01, č. 30; an.: A. S. (nekrolog), tamtéž, č. 41; G. Klika: Krváčky, Úhor 1920, s. 10; an: Knihkupec – inteligent, Knihkupecké rozhledy a zprávy 1920, č. 1–6; Gd. (J. Gotthard): Pietní vzpomínka 75. narozenin † A. S., Českosl. knihkupec 1926, s. 187; Ž. (L. K. Žižka): Jubilejní dny domu Storchů, tamtéž, s. 411; K-r. (R. Kettner): Vzpomínka, tamtéž, s. 412; an.: Oslava trojího jubilea firmy A. S. syn, tamtéž, s. 421; Gd. (J. Gotthard): Osmdesátých narozenin..., tamtéž 1931, s. 199; Ž. (L. K. Žižka): Čtvrtstoletí samostatnosti p. kol. A. S. ..., tamtéž 1932, s. 392 + 50 let A. S., tamtéž 1933, s. 42; f. j.: A. S., Světozor 1941, s. 225; an. (L. K. Žižka): Šedesátiny A. S., Knihkupec a nakladatel 1943, s. 20; A. Storch: Květnové dny na Staroměstském náměstí, tamtéž 1945, s. 84.

az

Josef Straka

* 18. 10. 1876 *Praha*

† 29. 1. 1963 *Tábor*

Filolog zaměřený na staročeské písemnictví, zvláště na dílo T. ze Štítného, a českou mluvnici; autor středoškolských učebnic a statí o významných osobnostech Táborska.

Syn kožešnického mistra. Otec pocházel ze staré měšťanské rodiny usdlé v Běchovicích u Prahy. S. prastrýc z matčiny strany byl spisovatel F. Doucha. Obecnou školu S. vychodil v Praze Na Františku, 1887–95 vystudoval Akademické gymnázium (učitelé zejména F. Ledvinka, A. Truhlář a Z. Winter). 1895–99 studoval na pražské filoz. fakultě obory češti-

na–latina, řečtina; patřil k předním žákům J. Gebauera a J. Krále. 1898–99 byl knihovníkem Jednoty čes. filologů. 1900 složil státní zkoušky z češtiny a klasické filologie, PhDr. 1914. Od září 1899 suploval na gymnáziu v Zábřehu, 1906 byl jmenován profesorem; jedním z jeho žáků byl pozdější literární kritik a publicista A. Drtil. V kraji se smíšeným německo-českým obyvatelstvem se S. vedle pedagogické a vědecké práce věnoval osvětovým přednáškám a přispíval do českého tisku. 1908 přešel na gymnázium v Táboře a působil na něm až do penzionování 1936. Ani v Táboře se nepřestal věnovat osvětovým přednáškám; pro žáky vyšších tříd gymnázia zavedl debatiní večery o literatuře. 1929 byl zvolen dopisujícím členem KČSN. – Syn Jiří S. (1910–1993) byl významný lingvista; po únoru 1948 emigroval do Francie a stal se profesorem na univerzitě ve Štrasburku.

Už v Gebauerově semináři se S. začal zabývat Štítným; jeho seminární práci o Řečech nedělních a svátečních přijal Gebauer jako domácí práci státní a 1900 získal S. na vydání tohoto díla stipendium ČAVU. Úkol mu zabral skoro dvě desetiletí (jako průpravu k edici napsal rozsáhlou studii, otištěnou na pokračování v Listech filologických). Kromě Štítného se zabýval zvláště staročeským Evangeliiem sv. Matouše s homiliemi a vydal (v příloze Jihočeského sborníku historického) Repliku proti Mikuláši Biskupcovi od P. Chelčického. S R. Schenkem připravil podrobně komentované vydání Erbenovy Kytice. Z oboru české mluvnice publikoval cenné příspěvky o deminutivu.

ŠIFRY: -aka., Str. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. časopis filologický (1943–45); Čes. jih (Tábor 1908–35); Jihočeský sb. historický (Tábor 1929, příl., Petra Chelčického Replika proti Mikuláši Biskupci Táborskému, sep. 1930); Kostnické jiskry (1928); Lid. noviny (1933); Listy filologické (1904–40; 1908–10 Štítného Řeči nedělní a sváteční, 1926–28 Studie o staročeském Evangeliiu sv. Matouše s homiliemi, 1940 Předmluva k pracím o deminutivech); Mnéma. Sborník vydaný na paměť... Josefa Zubatého... (1926); Mor. sever (Zábřeh 1900–08); Náš kraj (Tábor 1931); Naše řeč (1931); Nové Čechy (1933); Nový směr (Tábor 1935); Ranní noviny (1938); sb. Rodné zemi (Brno 1958); Sborník prací filologických... Josefu Královi k 60. narozeninám (1913, O neblahém vlivu Počátků českého básnictví na naše překládání z Homéra); Výr. zpráva gymnázia v Táboře (1910–34); – posmrtně: sb. Z kralické tvrže 18, 19 (Kralice n. Oslavou 1991–93). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Osmero

školních řečí o J. A. Komenském (1930); Literární rukověť k čítance pro 5. třídu českých středních škol (1934; 1935 slovensky s tit. Literárna rukoväť..., upr. C. Charvát). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Kytice z básní K. J. Erbena (1901, s R. Schenkem); Spisy Tomáše ze Štítného 2. Řeči nedělní a sváteční (1929); V. Ertl: Literární rukověť k čítance pro 5. třídu českých středních škol (1932); Čítanka pro 5. třídu českých středních škol (1934); Z Táborské knihy černé (1937). ■

BIBLIOGRAFIE: K. Němec in Prof. Dr. J. S. Při jeho odchodu na odpočinek a k jeho šedesátce, Výr. zpráva státního českosl. gymnázia v Táboře za škol. rok 1935–36; in Okresní archiv v Táboře. Průvodce po fondech a sbírkách (1958). ■ LITERATURA: S. Souček; ref. ed. Kytice z básní K. J. Erbena, ČMM 1902, s. 175; ● ref. ed. T. ze Štítného: Řeči nedělní a sváteční: an., Prager Presse 16. 2. 1930; V. Flajšhans, ČČH 1930, s. 149; F. Šimek, LF 1931, s. 207 ●; ● ref. Osmero školních řečí o J. A. Komenském: an., LidN 26. 8. 1930; J. Hendrich, Střední škola 1930, s. 270 ●; A. Novák: k šedesátinám, LidN 18. 10. 1936; K. Němec: Prof. Dr. J. S. Při jeho odchodu na odpočinek a k jeho šedesátce, Výr. zpráva státního českosl. gymnázia v Táboře za škol. rok 1935–36; ● ref. ed. Z Táborské knihy černé: M. Weingart, ČMF 1938, s. 311; tk (F. Trávníček), LidN 1. 2. 1938; an., Slavische Rundschau 1938, s. 297 ●; J. Skutil: nekrolog, sb. Severní Morava 1964, s. 75; J. Straka: Památce prof. dr. J. S. (1876–1963), sb. Z kralické tvrze 19, 1993, s. 123.

ls

Jan Strakoš

* 1. 6. 1899 Fryčovice u Místku
† 13. 4. 1966 Sion (Švýcarsko)

Literární kritik a historik katolické orientace, zastánce estetické teorie „čisté poezie“ H. Bremonda, jako historik obhájce střežijního významu balbínovské tradice v procesu národního obrození.

Pocházel ze šesti dětí hornické rodiny, která 1903 přesídlila do Polské Ostravy (nyní Ostrava); po otcově předčasně smrti (1915) si tam matka zařídila malé hokynářství. S. studoval od 1910 na ostravském gymnáziu, kde na něho zapůsobil zvláště profesor češtiny V. Martínek; po maturitě 1918 absolvoval Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Olomouci, v červenci 1922 byl vysvěcen na kněze. Pak byl vyslán do arcibiskupského semináře a gymnázia v Kroměříži, kde působil jako prefekt a později i jako suplující profesor češtiny a francouzštiny. 1923–27 dostal dovolenou pro studium češtiny a latiny na brněnské filoz. fa-

kultě (profesoři A. Novák, F. Novotný, F. Trávníček), později změnil kombinaci (místo latiny francouzština); státní zkoušky nesložil, až 1932 získal doktorát (prací *Počátky obrozenství v pražských novinách a Mikuláš Adaukt Voigt*). Již od počátku kroměřížského působení spolupracoval jako literární kritik s několika časopisy převážně katolického zaměření, navázal kontakt s J. Durychem, B. Fučíkem aj. V 1. polovině 30. let redigoval s pomocí svých přátel z Ostravy (Z. Šmída, Z. Vavříka a J. Závady) literární revui *Poezie usilující o spojení moderní tvorby regionální, celonárodní a světové*; když vydavatel (Kulturní rada pro širší Ostravsko) odmítl z koncepčních důvodů časopis po 1. roč. vydávat, S. se i přes zákaz svých nadřízených ujal vydavatelství sám. Důsledkem tohoto i dalších nedorozumění s představenými bylo přeložení S. na gymnázium do Místku, kde 1933–41 byl profesorem náboženství. Na podzim 1941 byl spolu s dalšími profesory gymnázia a obchodní akademie i s několika studenty zatčen v souvislosti se šířením protiněmeckých letáků, po krátkém věznění v Ostravě a v brněnských Kounicových kolejích byl i s ostatními propuštěn. 1942–45 žil v Hulíně u Kroměříže a na tamní škole a několika kroměřížských školách učil náboženství. V září 1945 byl povolán J. Šrámkem do Prahy, aby pomáhal organizovat lidovecký a katolický tisk: 1945–46 vedl kulturní redakci *Lid. demokracie* a podílel se na řízení týdeníku *Obzory*. Od 1946 byl též profesorem tzv. Vysoké školy politické a sociální (neměla statut vysoké školy) pro obory dějiny politických ideologií a žurnalistiku; přednášel též bohoslovcům dějiny literatury a umění. Po únoru 1948 byl vyloučen ze Syndikátu čes. spisovatelů. 1951 uprchl do západního Německa. Působil jako duchovní v uprchlickém táboře Walka, pak ve Freiburgu, uplatnil se i v mnichovském vysílání rádia *Svobodná Evropa*. 1956 odešel do USA, zprvu do Chicaga, pak Clevelandu, kde byl mezi krajany činný především jako duchovní. V USA žil delší dobu společně se svým bratrem, hudebníkem Josefem S. (1903–1966), rovněž emigrantem. 1964 přesídlil ze zdravotních důvodů (léčba leukémie) do Švýcarska, kde zanedlouho zemřel a byl i pohřben.

Pro S. přístup k dílu a jeho kritickou metodu se stala významnou inspirací a oporou teorie „čisté poezie“ francouzského náboženského myslitele a kritika H. Bremonda; tuto v pod-

statě iracionální koncepci absolutního umění, jež má být prosto všech utilitárních zájmů a jehož základem je dar intuice, s níž básník (podobně jako mystik) proniká k tajemné prapodstatě světa, S. propagoval zvláště v revui *Poezie (Čistá poezie a její předpoklady, nekrolog za H. Bremondem)*, dále ji také rozváděl a aplikoval. Kritika má objevovat zdroje a podoby oné čisté básnivosti, její úloha je „zsvětitel-ská“ a vykladačská, jejím předpokladem je interpretovo „souznění“ s dílem; S. rozhodně odmítal kritický pragmatismus, zaměňování kritérií uměleckých za mimoumělecká (*Tabu v současné literární kritice*, mj. též polemika s F. Götzem). Zdůrazňoval tezi o autonomní existenci, „svépravnosti“ uměleckého díla, jíž se má řídit jak kritika, tak veškeré literárně-vědné bádání. Ve stati *Historická metoda a literární věda* (byla podnícena zvláště prací rumunského teoretika M. Dragomiresca) ostře odsoudil postupy „realisticko-pozitivistických zaostalců“ a jejich sociologické, psychologické, ideologické aj. výklady, sám se stavěl za metodu analyzující estetickou strukturu díla; S. se tak pokoušel spojit Bremondovu teorii s některými kritérii, s nimiž pracovala moderní literární věda orientovaná slohovědně a strukturalisticky. Z taktu zaměřených větších S. prací to byla studie *Harmonie jako pořádací princip dokonalé básně* (na základě rozboru básně J. Zahradníčka), dále *Slovo ke struktuře nových románů Vladislava Vančury*, vyzvedající autorův obrat od konvenční prózy k čisté básnivosti, a *Stylový problém Nezvalova Edisona* s výsledkem o básníkově oživení „stylu mluveného a mimického“. S. vykládal a recenzoval díla dalších autorů (např. stať *Básník* o P. Bezručovi), rovněž autorů cizích. Kritická vehemence i bojovný tón, občas zaznívající z kritických prací, charakterizuje i literárně-historickou studii *Počátky obrozenského historismu v pražských časopisech a Mikuláš Adaukt Voigt*, která je zaměřena na 70. léta 18. století a Voigtovo dílo prezentované jako klíč k pochopení této doby. Jisté nadhodnocení sledované osobnosti plynulo ze snahy obhájit a dokázat (v duchu názorů J. Pekaře) rozhodující podíl balbínovské vlastenecko-historické tradice při zrodu národně obrodných snah a stěžejní úlohu M. A. Voigta ztělesňujícího právě tento směr. S. práce, vyvolávající rozporné reakce, byla vnímána především jako revize dosavadního pojetí národního obrození jakožto

hnutí ovlivněného západoevropským osvícenstvím (J. Vlček a jeho škola) či hlásícího se k reformační tradici (T. G. Masaryk). S. později navázal na tuto práci jubilejním spiskem *Bohuslav Balbín*, v němž ocenění Balbínova významu provázejí útočné, pamfleticko-polemické nářky týkající se protichůdných hodnocení (reformače, bělohorská tragédie). O české katolické literatuře S. pojednal mj. v německy psané stati, zveřejněné v mezinárodní sborníkové publikaci. – V S. pozůstalosti údajně zůstalo třinácti-svazkové rukopisné dílo zabývající se katolickou literaturou v posledních dvou stoletích (1750–1950), obsahující mj. práce Drama křesťanského světa, Náboženství v díle Julia Zeyera a Funkce umění.

ŠIFRY: js., j. s., J. S., st., St. (dvě poslední Rozmach 1925–27), St. Rak. (Tvar 1927). ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1928–40, 1945–47; mj. 1932 *Historická metoda a literární věda*); Archa (Olomouc 1939, 1941; 1941 *Geneze náboženské zkušenosti v díle J. Zeyera*); Černá země (Mor. Ostrava 1930); Hlas (Ostrava 1947); Host (Brno 1928); sb. *Katholische Leistung in der Weltliteratur der Gegenwart* (Friburg im Breisgau 1934; stať *Das katholische Schrifttum der Tschechoslowaken*); Kuncířova ročenka (1931, *Protirakouská orientace Bohuslava Balbína*); Lid. demokracie (1945–48; mj. 25. 6. 1946 o sjezdu spisovatelů *Posjezdové přemítání* → *Antologie textů s kulturně-politickou problematikou k období 1945–1948*, sv. 1, Plzeň 1997, a *Z dějin českého myšlení o literatuře 1, 1945–1948*, 2001); Lid. listy; sb. *Místek P. B. k 10. říjnu 1937* (Místek 1937, stať *Básník*); sb. *Náš hlas* (Frýdek 1935); Našinec (Olomouc); *Nový život* (Řím); *Obzory* (1945–47); *Poezie* (Mor. Ostrava, Kroměříž 1931–33; mj. 1931 *Slovo ke struktuře nových románů Vladislava Vančury*, 1932 *Čistá poezie a její předpoklady*, *Stylový problém Nezvalova Edisona*, *Harmonie jako pořádací princip dokonalé básně*, *Tabu v současné literární kritice*, 1933 *Za H. Bremondem*); *Polední list* (1935); *Rozmach* (1923–27); *Řád* (1939–41); *Studie* (Řím); *Svatováclavský sborník Akordu* (1929); *Tvar* (Břeclav 1927–28; mj. 1927 *Na obranu Durychovy religiozity*); *Život* (Mor. Ostrava 1923). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a kulturní historii: Počátky obrozenského historismu v pražských časopisech a Mikuláš Adaukt Voigt* (studie, 1929); *Bohuslav Balbín* (studie, 1939); *Dějiny politických ideologií 1. Od antiky k středověku* (výtah z vysokoškol. přednášek, 1948); *Úvod do novinářské praxe* (výtah z vysokoškol. přednášek, 1948). – *Překlad*: M. Laros: *Zde jest evangelium pro dnešek 1, 2* (1938). ■ KORESPONDENCE: M. Trávníček: *Dopisy z antikvariátu* (mj. dopis J. S. z 1941, pravděpodobně A. Uhrvi); *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1994*, č. 1–4; L. Soldán: *Jsmo skoro všichni*

kolem Tvaru stejného kořene... (vzáj. koresp. J. S. a B. Fučíka z 1927), Host 1995, č. 6; -mp- (M. Platzová): Za živa pohřbeno (B. Pavlovi z 1941), Lit. noviny 2003, č. 13. ■ REDIGOVAL *časopisy*: Poezie (1931–33, se Z. Šmídem, Z. Vavříkem, J. Zavadou), Akord (1935–36, rubrika Poezie a literární glosy), Obzory (1945–46, do č. 11, s jinými); *sborníky*: Náš hlas (1935), Místek P. B. k 10. říjnu 1937 (1937). ■

LITERATURA: F. Götz: Lit. kritika v relativistické době, Host 8, 1928/29, s. 16 (k tomu S. polemická stať, tamtéž, s. 59, a Götzova odpověď, s. 63); ● ref. Počátky obrozenského historismu...: Š. Jež, Lumír 56, 1929/30, s. 498; J. B. Čapek, Čin 1, 1929/30, s. 866 + Čin 2, 1930/31, s. 183; A. N. (Novák), LidN 18. 5. 1930 + ČCH 1930, s. 390; A. Kraus, Čes. slovo 24. a 25. 6. 1930; J. L. F. (Fischer), Index 1930, s. 88; -t- (J. Dostál), Akord 1930, s. 125; M. (E. Masák), Archa 1930, s. 163; A. Okáč, Naše věda 1930, s. 199 ●; B. Slavík: Historická metoda a literární věda (polemika se stejnojmenným S. článkem), RA 8, 1932/33, s. 62; jv. (J. Vodák): ref. Das katholische Schrifttum der Tschechoslowaken, Čes. slovo 12. 9. 1934; A. Pražák: Nové bádání o našem obrození 2 (též Počátky obrozenského historismu...), Naše věda 1936, s. 71; ● ref. Bohuslav Balbín: A. N. (Novák), LidN 2. 8. 1939; fp., Akord 7, 1939/40, příl. O knihách, s. 1; O. Sv. (Svozil), Archa 1940, s. 94 ●; A. Bernáček: Vzpomínka na Dp. Dr. J. S., NŽ (Řím) 1966, s. 219; (rý) (M. Rusinský): Od osvícenství k poetismu (medaillon k 70. výr. nar.), Nová svoboda 3. 6. 1969; Z. Rotrekl in Skrytá tvář české literatury (Toronto 1987, Brno 1991); B. Pavlok: Zmařené naděje, Kulturní měsíčník 1990, č. 6; L. H. Augustin (L. Hlaváček) in Časopis Tvar z let 1927–32, Tvar 1992, č. 26; O. Králík: Teď hlouběji pronikám ke kořánům a dřením věcí... (dopisy J. Strakošovi z 1932–36), Akord 18, 1992/93, č. 9 (k tomu komentář editora L. Soldána); L. Soldán: J. S. a poezie v revui Poezie, Svob. slovo (Brno) 23. 7. 1993; J. Zahradníček: Z času Poezie a Akordu (dopisy J. Strakošovi z 1932 a 1940), Host 1993, č. 6 (k tomu komentář L. Soldána: Je zde kdosi, kdo má co říci); sb. Slovo v úzkosti a naději (k sedmdesátinám A. Kratochvíla, Brno 1994; zde 7 dopisů J. Zahradníčka J. Strakošovi z doby Poezie a Akordu, s komentářem L. Soldána); D. Šajtar in Poezie 1931–1934 (1995); M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998); Korespondence B. Fučíka J. Strakošovi (z 1927–28, ed. M. Jareš), Aluze 1999, č. 1; k tomu M. Trávníček: Ke dvěma příspěvkům (doplňky a opravy), tamtéž, č. 3–4; I. Fic in Kroměříž literární (2000); L. Soldán: Kritický typ J. S., sb. Lit. archiv 32–33, 2000–2001, s. 273 → Od konce století před prah milénia (2001); Z. Škrabal: S profesorem S. k Josefu Florianovi (z obsáhlé rukopisné práce Literární revue Poezie a její tvůrci – Zdeněk Vavřík, PhDr. Zdeněk Šmíd, PhDr. Jaroslav Závada – a hlavně PhDr. Jan Strakoš, uložené v PPB v Opavě), sb. Lit. archiv 32–33, 2000–01, s. 285 (ed. L. Soldán).

ls, et

Františka Stránecká

* 9. 3. 1839 *Velké Meziříčí*

† 27. 5. 1888 *Brno*

Autorka žánrových črt a povídek z venkovského i maloměstského života na Vysočině a Slovácku; sběratelka a vydavatelka moravských pohádek, etnografka, lidovýchovná publicistka.

Roz. Všetečková, provd. Kerschnerová. – Dcera zámeckého purkrabího, který se po zrušení vrchnostenské správy 1848 stal hospodářským správcem v blízké Stránecké Zhoří, kde prožila šťastné mládí (odtud její stálý pseudonym); matka byla dcerou lesníka. Pod vedením kaplana J. Havlíčka, který S. národně uvědomil, studovala privátně nižší gymnázium a zkoušky skládala na německém gymnáziu v Jihlavě. 1855 se provdala za soudního úředníka I. Kerschnera, s nímž odešla do Beregházu v Uhrách, 1860 do Uherského Hradiště a 1874 do Brna, kde se manžel stal vrchním radou zemského soudu. Měla čtyři děti, z nichž jedno zemřelo čtyřleté. Po smrti matky za epidemie cholery po prusko-rakouské válce 1866, kdy i sama těžce onemocněla, ji zesílené vzpomínky na dětství vedly k sepsání knížky pohádek, kterou rodinný přítel lékař F. Skřivan poslal K. J. Erbenovi; ten se postaral o její vydání. Soustavně svou literární činnost rozvinula až po příchodu do Brna; honoráře odmítala nebo je věnovala na dobročinné účely. Stala se též horlivou pracovnící při budování dívčího školství, zejména ženského vzdělávacího spolku Vesna, při němž též založila národopisný odbor (1885); působila i v dobročinných spolecích. Její publikační činnost vedla k rodinným rozmškám (kvůli výhradám představených jejího manžela). V posledních letech života ji sužoval kloubní revmatismus. Zemřela náhle na tyfus, pohřbena byla na Ústředním hřbitově v Brně.

Sbírání a vydávání moravských pohádek, pořekadel, hádanek a dětských her, kterým S. započala své literární působení, u ní postupně přerostlo v zájem o život lidu ve všech jeho projevech, od přírodních, etnických a hmotných podmínek až po kroje, výšivky, ornamenty, zvyky, pověry, prstonárodní léčení i místní a pomístní názvy. Národopisná orientace pronikala i do její tvorby beletristické, zahájené v Koledě. V ní se snažila láskyplně zobrazit především venkovský lid Horácka a Slovácka, pročež byla označována (poprvé J. Herbenem

1880 v přednášce) za moravskou B. Němcovou. Klidné vyprávění všedních příběhů přerušovala líčením obyčejů, jarmarků, slavností, krojů, libovala si také v poetickém líčení nedotčené přírody. S. idealizovala patriarchální vztahy a mravy na vesnici (v duchu vlasteneckých romantiků kolem olomouckého muzea a brněnského F. Bartoše je ztotožňovala se starodávnou kulturou slovanskou) a odmítala novoty společenské i myšlenkové, protože podle jejího názoru rozvracely prostý lidový život. Nepřehlížela však ani chyby lidu (pijanství, selskou povýšenost, tvrdohlavost aj.), ani sociální rozpory a krutou bídu, řešení však nacházela v odevzdanosti do vůle boží, která je vůbec vůdčím motivem jejího díla, v němž není patrný zřetelnější umělecký vývoj. Vzhledem k malému smyslu pro kompozici se jí nejlépe dařily drobnější obrázky, soustředěné na rázovitou lidovou figurku, někdy i s humornými prvky, z postav pak životem těžce zkoušené ženy a dívky, trpělivě nesoucí svůj úděl. Lidovými výchovnými zaměřením, prolínajícími i její črty a povídky (kromě předvádění modelů správného či naopak odpuzujícího chování propagovala vysazování ovocných stromů, včelařství, sbírky na Ústřední matici školskou aj.), má pak veskrze její časová publicistika usilující o obnovení starých zvyků, krojů a mravů, ale také o hospodářské povznesení rolnictva a vlasteneckou výchovu. Z pobytu v Uhrách vytěžila několik cestopisných črt. Prózy S., vyznačující se bezprostředností a důvěrným zobrazením lidového života kolem poloviny 19. století, získaly ve své době české tvorbě na Moravě široký okruh čtenářů. Literární pozůstalost je uložena v Muzeu silnic a dálnic ČR ve Velkém Meziříčí.

ŠIFRY: Fr. Str., F. S. ■ PŘÍSPĚVKY in: Beseda (Olomouc 1874); Časopis Matice moravské (Brno 1879–82); Časopis Vlasteneckého muzejního spolku olomouckého (1886–88); Domácí hospodyně (Olomouc 1886–88); Hlas (Brno); Kalendář Ústřední matice školské... (1886); Koleda (Olomouc, Brno 1876–81); Komenský (Olomouc 1875–85); Květy (1867); Květy (1883–86); Lev (1883–85); Lit. listy (1881); Mitteilungen des mährischen Gewerbemuseums in Brünn (1885); kal. Moravan na r. 1879 – ...1887 (Brno); Mor. orlice (Brno 1890); sb. Mor. ornamenty (Olomouc, 1888); Mor. národní kalendář (1881–82); Národ a škola (Vel. Meziříčí 1881–87); Naší mládeži; Obzor (Brno 1878–87); Orel (Telč 1886–87); Památník vydaný ve prospěch Heydukovy nadace... (1887); Pokrok; Sborník ženské vzdělávací

jednoty Vesny v Brně (1882); Světozor (1880–87); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1882–87); Zábavné listy (1882–86); Zora (Brno 1882–83); Ženské listy (1888); – posmrtně: Čes. lid (1924–28); roč. Chudým dětem (Brno 1928); Komenský (1926–27); Zábavný kalendář národní (1928). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pohádky z Moravy (1868; 1874 s tit. Pohádky moravské 1); Z našeho lidu (PP 1882); Někteří črty (PP 1885); Z pohoří moravského (národopisné črty, 1886); – posmrtně: Pohádky 1 (1927, rozšř. vyd., ed. M. Remeš a J. Polívka). – *Ostatní práce*: Vzpomínka na prvního předsedu Matice školské v Brně (b. d., 1888). – *Výbory*: Povídky a črty (1942, ed. T. Vodička); Povídky, in M. Benešová: F. S. (1959). – *Souborné vydání*: Sebrané spisy F. S. Povídky, obrazy a črty 1–3 (nakl. J. F. Šašek, 1889–93, ed. F. Dlouhý, nedokonč.). ■ KORESPONDENCE: M. Remeš: Z korespondence F. S. (G. Preissová z 1887), Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1925, s. 86. ■

BIBLIOGRAFIE: M. Remeš: Bibliografie literárního díla F. S., Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1926, s. 113 + (šifra Rš) Dodatky, tamtéž 1931, s. 201; M. Benešová in F. S. (1959). ■ LITERATURA: M. Burešová: F. S. (1931); M. Benešová: F. S. (1959); Š. Koukalová: F. S. (1839–1888) (LA PNP 1998). ■ P. I. Tauer (H. Pittauer): Základní podmínka uvědomění a pokroku na Moravě (F. S. a V. Kosmák), Lit. listy 1882, s. 2; V. Š. Silván (V. Schwab): F. S., Lit. listy 1882, s. 84; J. L. Turnovský: F. S., Světozor 1882, s. 272; ● ref. Z našeho lidu: J. Ž-ý (Žeranovský), Našinec 15. 8. 1882; V. Brandl, ČMM 1882, s. 189; F. V. Vykoukal, Květy 1882, sv. 2, s. 621; S., Světozor 1882, s. 623; F. Bílý, Osvěta 1883, s. 94; ch. (F. Chalupa), Ruch 1883, s. 94; B. Hák, Vlast 1, 1884/85, s. 190; B. Čermák, NL 21. 5. 1885 ●; J. H. (Herben): Z Moravy. Literární listy 4 (dílo F. S.), NL 20. 2. 1885; ● ref. Někteří črty: V. Řezníček, Světozor 19, 1884/85, s. 173; V. Drbohlav, Vlast 1, 1884/85, s. 442; A. J. O. (Očadlík), Hlídkka lit. 1885, s. 72; A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 1885, s. 98; F. V. Vykoukal, Květy 1885, sv. 2, s. 376; Aristides, NL 10. 7. 1885; F. Bílý, Osvěta 1886, s. 87 ●; an. (J. Neruda): F. S., Humorist. listy 1885, s. 20 → Podobizny 3 (1954); ● ref. Z pohoří moravského: V. Vítězný, Lit. listy 8, 1886/87, s. 55; -ides, NL 29. 1. 1887; E. Miřiovský, Hlas národa 13. 2. 1887; F. V. Vykoukal, Osvěta 1887, s. 668 ●; ● nekrology: an., Světozor 22, 1887/88, s. 447; an., Mor. orlice 29. a 31. 5. 1888; X. Y., Hlas národa 30. 5. 1888; an. (S. Čech), Květy 1888, sv. 2, s. 126; an., Ruch 1888, s. 272; an., Ženské listy 1888, s. 110; M. Kaminská, Domácí hospodyně 1888, s. 162; an., Časopis Vlasteneckého muzejního spolku olomouckého 1888, s. 89; an., Zábavné listy 1888, s. 433; an., Zlatá Praha 1888, s. 446; J. Vrba, Osvěta 1888, s. 1119 ●; G. Preissová: Vzpomínka na F. S., Ženské listy 1888, s. 137; ● ref. Povídky, obrazy a črty: P. Váňa, Lit. listy 11, 1889/90, s. 73; F. V. Vykoukal, Světozor 24, 1889/90, s. 371; L. Čech, Osvěta 1892, s. 953; L. Šolc, Hlídkka lit. 1892, s. 339; M. Zavoral, Hlídkka lit. 1895, s. 88 ●; K. Koř-

nek: F. S., ČMM 1892, s. 40; A. Novák: F. S., Lit. listy 20, 1898/99, s. 1 a 27 → (přepřac.) Podobizny žen (1918, s. 163); M. Hýsek in Literární Morava v letech 1849–1885 (1911, s. 289); J. Staněk: F. S., Niva 1921, s. 91; M. Remeš: Z korespondence F. S. (listy od S. Čecha, E. Krásnohorské, G. Preissové), Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1925, s. 86; ● ref. Pohádky 1: ne (A. Novák), LidN 23. 12. 1926; A. Rambousek, Úhor 1927, s. 64 ●; ill. (A. Novák): Jubileum F. S., LidN 27. 5. 1928 + (šifra ne) Půl století od smrti F. S., LidN 27. 5. 1938; ● k 100. výr. nar.: B. Slavík, LidN 9. 3. 1939; kp. (K. Polák), Nár. práce 9. 3. 1939; M. Hýsek, Venkov 9. 3. 1939; B. Malina Ptáček, Kolo 1939, s. 62 ●; A. Pražák: Česká spisovatelka v 19. století, sb. Česká žena v dějinách národa (1940, i sep.); B. Slavík: Literární realismus moravských spisovatelek, roč. Chudým dětem (1940, s. tit. Ženy na Moravě) + F. S. a Jiří Sumín, sb. Královny, kněžny a velké ženy české (1940) → (obojí) Kořeny (1944); T. Vodička in Tři z Moravy, Akord 9, 1941/42, s. 48 + in F. S.: Povídky a črty (1942); V. Dresler: Zapomenutá ves, Venkov 9. 8. 1942; F. Šídllová: Spisovatelka F. S., VVM 1958, s. 129; B. Pernica: Za F. S., Jiskra (Jihlava) 1959, č. 31; J. Pleskot in Tři generační představitelky slováckého realismu, SPPI Ostrava, ř. Dějiny, jazyk, literatura 2, 1961; an.: F. S. – moravská Božena Němcová, Zpravodaj města Velkého Meziříčí 1989, červenec–srpen; I. Vlčková: F. S., Duha (Brno) 1989, č. 1; J. Pavlík: Moravská Božena Němcová, Čes. a moravskoslezské zeměd. noviny 29. 6. 1991; A. Urbanová: Vesnice a její obyvatelé 19. století v díle F. S., moravské Boženy Němcové, Západní Morava 2000, sv. 4, s. 165; D. Vlašínová: Počátky ženské emancipace, její projekce v literární produkci na Moravě a ve Slezsku, SPFPFSU Opava, ř. A – lit. vědná, 2002, č. 4 + Realita dokumentu v dílech F. S. a Vlasty Pittnerové, sb. Cesta k realitě (2003, s. 211).

pp

Pavel Stránský ze Zapské Stránky

* 1583 *Stránka u Záp* (Zápy) u Brandýsa nad Labem

† únor 1657 *Toruň* (Polsko)

Měšťanský novoutrakvistický publicista, především autor spisu o státoprávním uspořádání předbělohorského českého království; příležitostný latinský básník.

Psal se též S. ze Zap, de Sapenska, Zappaenus, Zappaenus, Paulus Stransi. – Syn svobodného sedláka. Od 1596 studoval v Praze na staroměstské škole u Sv. Jiljí, pak na univerzitě (1607 bakalářem, 1608 mistrem). Od 1606 učil na jilské škole (od 1607 byl jejím rektorem), od

1608 působil jako správce školy v Litoměřicích. 1609 odmítl profesuru na pražské univerzitě, 1610 nebo 1611 se oženil s bohatou vdovou, stal se městským písařem, měšťanem, 1614 členem městské rady (1617 byl v Praze devět dní vězněn za odpor proti udělení městského práva dvěma stoupencům jezuitů, v březnu 1618 zde zastupoval Litoměřice na sjezdu nekatolických stavů; pokračování sjezdu v květnu se už neúčastnil; členem městské rady zůstal za Fridricha Falckého i po Bílé hoře). 1623 byl za sympatie se stavovským povstáním potrestán ztrátou dvou třetin jmění. Na jaře 1627 dva dny veřejně disputoval s kapucínskými instruktory rekatolizace Valerianem Magni a Františkem z Rozdražova; jeho vystoupení bylo kvalifikováno jako vzpoura a v červenci byl vypovězen ze země. V srpnu odešel do saského Perna, kde se stal členem výboru pečujícího o hmotné starosti evangelických exulantů, po roztržce s fanatickým luteránem S. Martiniem z Dražova zřejmě pobýval v jiných německých městech. Od 1637 je doložen jeho pobyt v Toruni; působil zde jako profesor a později vizitátor na latinském gymnáziu, stal se měšťanem a vlastnil menší hospodářství.

Literárně se S. ze Z. S. uplatnil 1618 krátkým, česky psaným traktátem Proti hostinským, v Čechách se do kostelův tlačícím jazykům na nedbalého Čecha učiněný okřik (rukopisně pod pseud. Sanctius Lamprus), obvykle citovaným jako *Okřik*. Obsahem pojednání podepřeného historickými argumenty a napsaného humanistickým slohem je varování před německou expanzí, konkrétně před pronikáním německých luteránských a kalvinských kněží do Čech. Hlavním dílem S. ze Z. S. je latinský spis *Respublica Bohemiae* (rozšířené vydání s tit. *Respublica Bojema*) vzniklý na objednávku leydenských tiskařů bratří Elzevirů pro sbírku pojednání o všech evropských (a několika jiných) státech, vydávanou 1625–49. Dílo, podávající geografické, historické, náboženské, právní, hospodářské a politické poučení o předbělohorském českém království, je pojata jako obrana českého státního práva proti bělohorským vítězům. Spis došel značného evropského ohlasu jako jeden z neúspěšnějších svazků elzevirské sbírky; oceňoval jej i okruh domácích patriotických historiků kolem B. Balbína. Koncem 18. století dílo přeložil do němčiny a mnohonásobně je rozšířil doplňky a opravami I. Cornova.

PSEUDONYM: Sanctius Lamprus (tj. anagram: M. Paulus Stransci). ■ KNIŽNĚ: *Respublica Bohemiae* (Leyden 1634; rozšř. vyd. s tit. *Respublica Bojema*, Leyden 1643). ■ EDICE: in ČČM 1910, s. 23 (Okřik, ed. J. Volf); Okřik na nedbalého Čecha (Frenštát p. Radhoštěm 1945, ed. B. Ryba). – *Překlady*: Staat von Böhmen 1–7 (1, 2 1792; 3 1794; 4 1795; 5 1797; 6 1801; 7 1803; přel. I. Cornova, s opravami a doplňky); Poopravené i rozmnožené vypsání vši obce Království českého (1893, přel. E. Tonner); O státě českém (1940, přel. B. Ryba); Český stát, Okřik (1953, doplněný překlad a revidovaná ed. B. Ryba). ■

BIBLIOGRAFIE: in Rukověť humanistického básnictví 5 (1982). ■ LITERATURA: J. V. Prašek: Mistr P. S. (b. d., 1924); F. Marek: P. S. (1983). ■ F. M. Pelcl in *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler...* 2 (1775); an. (J. Dobrovský): ref. Staat von Böhmen. Übersetzt... von I. Cornova, *Annalen der Literatur* 1808, s. 18; J. K. Hraše: M. P. S. ze Z. S., *Světozor* 1868, s. 412 a pokr.; J. Šimek: P. Stránského *Respublica Bojema*, *Sborník historický* 1886, s. 93 a pokr.; E. Tonner: P. S. (1583–1657) a jeho spis *Respublica Bohemiae*, *Zlatá Praha* 1890, s. 555 a pokr. + in překl. P. S.: Poopravené i rozmnožené vypsání... (1893; k tomu ref. A. Truhlář, ČČM 1894, s. 174); J. V. Prašek: O rodu, původu a rodném domě M. P. S., *Zlatá Praha* 1907, s. 401 a pokr.; Č. Zibrť: P. S. r. 1627, ČČM 1909, s. 146; J. Volf: P. Stránského Okřik na nedbalého Čecha učiněný 1618, ČČM 1910, s. 23 + Příspěvek ke sporu o českou konfesí v Sasku v l. 1631–37, *Věstník KČSN* 1910, č. 8; H. Opočenský: Bílá hora a česká historiografie, *Pokroková revue* 9, 1912/13, s. 179; K. Krofta: Byl M. P. S. český bratr?, ČČM 1916, s. 35; J. Volf: Neznámá latinská báseň P. S. z r. 1634, ČČM 1919, s. 283; J. V. Prašek: O původu M. P. S. a rodném jeho gruntě v Zápěch, *Venkov* 19. 11. 1922; B. Horák: P. S. zeměpisný obraz Čech a jeho kartografická předloha, sb. *Českou minulostí* (1929); K. Hrdina: Drobné příspěvky k starší české literatuře 5. P. S., *LF* 1930, s. 133; B. Zwicker: Byl P. S. český bratr?, ČČH 1933, s. 356; O. Odložilík: Stopy minulosti. Na okraj knihy o českém státě, *Brázda* 1939, s. 182; J. Prokeš in P. S.: O státě českém (1940); H. Jellinek: M. P. S. *Litomericensis*, *Geschichtsschreiber Böhmens*, *Beiträge zur Heimatkunde des Elbetales* 1941, s. 16; F. M. Bartoš in *Bojovníci a mučedníci* (rozšř. vyd. 1946); B. Ryba in P. S.: O státě českém (1946) + in P. S.: Český stát, Okřik (1953); J. Śližiński: *Przyczynek do pobytu P. S. ze Z. w Toruniu*, *Slavia* 1957, s. 385; J. Hejnic: Pamětní spis k počtě M. P. S., *Zprávy Jednoty klasických filologů* 1968, s. 32; E. Urbánková, B. Wiždálková in *Bohemika z Městské knihovny v Žitavě* (1971); in *Rukověť humanistického básnictví* 5 (1982); E. Petruš: *Cesty pobělohorské historiografie*. K 400. výročí narození P. S. a Pavla Skaly, *ČLit* 1983, s. 401 → *Vzdálené hlasy* (1996); J. Kolár: *Paradoxy spisu P. S. o českém státu*, *Folia historica bohemia* 1985, s. 331;

W. Schamschula: *P. S. Respublica Bohemiae und die Literarische Tradition*, sb. *Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern* 3 (Kolín n. R., Výmár, Vídeň 1993); E. Maur: *Pojetí národa a národních dějin v díle M. P. S. O státě českém*, *AUC Praha. Philosophica et historica* 3, 1998, s. 41; J. Pánek: P. S., obhájce státu a národa, sb. *Duchem, ne mečem* (2003).
jk

Stratilaf jsem milého viz in Lyrika středověká (Dodatky, 4. díl)

Jiří Strejc

* 1536 *Zábřeh*

† 25. 1. 1599 *Židlochovice u Brna*

Básník, překladatel, autor výchovných spisů.

Psal se též Strejček, Streyc, Streyczek, Vetter (Vetterus), Wetter. – Od 1556 navštěvoval bratrskou školu v Ml. Boleslavi, 1560 byl jednotou bratrskou vyslán na studia do Královce (Kalinograd), 1561 do Tübingen, 1562 byl vysvěcen na jáhna, 1567 na kněze. Od téhož roku byl správcem sboru v Hranicích. 1575 se podílel na konečné podobě Čes. konfese. 1577 byl zvolen do tzv. úzké rady jednoty. 1591 byl synodou káráán pro nekázeň, 1595 přeložen do Židlochovic. – Syn Daniel S.-Vetter působil po bitvě na Bílé hoře jako vydavatel evangelických knih v Lešně a napsal cestopis *Islandia*.

Nejvýznamnější S. prací jsou písněové parafráze starozákonních žalmů (S. použil německého zpracování žalmů od A. Lobwassera a přejal nápěvy C. Goudimela z tzv. Ženevského žaltáře). S. parafráze, vyznačující se jasným slohem a formální vynalézavostí, získaly značnou oblibu: do konce 18. století vyšly více než dvacetkrát, přejala je nová redakce bratrského kancionálu (1615), J. A. Komenský je v jazykové a stylisticky upravené podobě zařadil na začátek tzv. amsterodamského Kancionálu a v této úpravě je ve svých zpěvních otiskl také exulanti J. Sarganek a J. Th. Elsner. Prostřednictvím kancionálu jezuitů M. V. Šteyera pronikly některé z nich i do domácího katolického prostředí (např. oblíbený žalm 91 *Kdož ochrany Nejvyššího*). Podle některých badatelů přeložil S. *Žalmy pro Kralickou bibli*. J. Opsimates vydal ze S. pozůstalosti pod názvem *Sklad velikého zboží, moudrosti nebeské...* překlad Kalví-

novy InSTITUTE a poté samostatně znovu několik jejich jednotlivých částí (z obav před odpůrci kalvinismu v jednotě vše bez autorova jména). Rovněž posmrtně vyšly S. didaktické práce, zvláště veršovaná mravouka pro mládež (*Mravové aneb Naučení potřebná*), otištěná jako přírůbek k bratrské Sumě katechismu. Příležitostně psal latinské verše a německé duchovní písně.

KNIŽNĚ: Žalмовé neb Zpěvové sv. Davida... (Kralice 1587); – posmrtně: Zrcadlo poutivé a šlechtetné ženy a hospodyně... (Olomouc 1610). – *Překlady* (posmrtně, an.): Sklad velikého zboží, moudrosti nebeské... 1–3 (Kralice, asi 1612–14, ed. J. Opsimates); Večeře Páně... (1617, ed. J. Opsimates); Zrcadlo svatě... (1617, ed. J. Opsimates); Traktát o modlitbě... (b. d., ed. J. Opsimates). ■ EDICE: Žalмовé aneb Zpěvové sv. Davida... (1827, ed. V. Hanka); in J. Kubálek, J. Hendrich a F. Šimek: Naše slabikáře. Od nejstarší doby do konce století 18. (1929, Mravové...); Mravy ctnostné mládeži potřebné (1940, ed. A. Císařová Kolářová). – *Ukázky in*: A. Molnár: Českobratrská výchova před Komenským (1956); Zrození barokového básníka (1940, ed. V. Bitnar). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Knihopis 1406, 15 752, 17 528 – 17 549; srov. 15 793; Rukověť humanistického básnictví 5 (1982, heslo Vetterus). ■ LITERATURA: F. Hrejsa in Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny (1912); J. Th. Müller in Geschichte der Böhmischen Brüder 2 (Herrnhut 1931); J. B. Čapek in Československá literatura toleranční 1, 2 (1933); sb. Český žalmista bratr J. S. (b. d., 1936; přisp. F. Hrejsa, J. B. Šimek a J. B. Čapek → J. B. Č.: Záření ducha a slova, 1948); J. B. Čapek: K žalmové poezii reformačních humanistů, sb. Archiv pro bádání o životě a spisech J. A. Komenského 1937, s. 88; A. Císařová Kolářová in Žena v jednotě bratrské (1942); K. Krofta in O bratrském dějepisectví (1946); J. B. Šimek in O žalmech, chvalozpěvech a písničkách obsažených ve zpěvníčku Zpívejme Hospodinu (1948); M. Daňková: Příběh S. žaltáře, Theologica evangelica 1949, s. 85 + in Bratrské tisky ivančické a kralické (1951); A. Molnár in Českobratrská výchova před Komenským (1956); M. Kaňák a kol. in Významné postavy staré jednoty bratrské a jejich dílo (1957); R. Říčan in Dějiny jednoty bratrské (1957); F. M. Bartoš: Jak vznikla Kralická šestidílnka, Blahoslav 1962, s. 48; T. Pokorný: Účast J. S. na biblickém překladu žalmů, Bratrský sborník (1967, s. 114); E. J. Havlíček: Čtyři kapitoly z bratrské poetiky, Jednota bratrská 1972, s. 10 a pokrač.; S. Bohadlo: Devotyho kancionál (Goudimelovy homofonní žalmy s českými texty J. S.), Opus musicum 1984, s. 90; A. Škarka in ed. Dílo J. A. Komenského 4 (1983) + in Půl tisíciletí českého písemnictví (1986).

jma

Daniel Strejc-Vetter

* mezi 12. 8. a 12. 10. 1592 *Hranice na Moravě*
† po 1669 asi *Brzeg* (Polsko)

Autor cestopisu, tiskař, příležitostný básník.

Psal se též Fetter, Vetter (Vetterus), Vetters, Wetter, Strejc, Strejček, Strýček, psal se též podle rodiště Leucopolites Moravus, Hranický. – Syn překladatele Žalmů a předního bratrského duchovního Jiřího S. Dětství prožil patrně v Židlochovicích, kde působil jeho otec. Údajně se vyučil knihtiskařem v Kralicích. Kolem 1611 studoval v Herbornu a Brémách. 1613 podnikl se spolužákem J. Salmonem cestu z Brém na Island. 1618–19 studoval teologii na univerzitě v Heidelbergu a působil také jako učitel češtiny Bedřicha Jindřicha, syna Fridricha Falckého, v Praze a Nizozemí. Po propuštění z falckých služeb pokračoval od 1621 ve studiu teologie v Leydenu. 1632 odešel z Nizozemí k českým exulantům do Lešna. T. r. zde byl ordinován na kněze a určen za správce bratrské knihtiskárny. Oženil se se schovankou J. A. Komenského, vizionářkou K. Poniatowskou († 1644) a měl s ní tři dcery a dva syny. V Lešně žil v tíživých majetkových poměrech a patrně byl už i nemocen. Po vypálení Lešna polskými vojsky se 1656 uchýlil do Břehu (Brzeg ve Slezsku). Ačkoliv se o něm uvažovalo jako o nástupci Komenského, nebyl na bratrské synodě 1662 biskupem pro svůj věk zvolen, o rok později se stal konseniorem. Po 1669 o něm zprávy mizí.

Vzpomínky z cesty na Island vydal až po čtvrtstoletí, nejprve polsky, pak na žádost „pánů krajanů“ česky, nakonec německy. Beleztrizované vlastní zážitky doplnil kapitolami o islandském náboženském a společenském zřízení, zvláštní pozornost věnoval poloze Islandu a jeho přírodním podmínkám. Vedle svých poznámek využil dobové geografické a kartografické literatury (přes svou relativní kritičnost použil i oblíbené Kosmografie S. Münstera v překladu Zikmunda z Puchovia). Jednotlivé verze cestopisu lze považovat za trojí zpracování látky, polská verze je nejobširnější. – Pro potřeby jednoty bratrské V. vydával v Lešně polské, německé, občas české knihy. Uspořádal novou redakci německého bratrského kancionálu (Kirchengesänge..., 1639). Podle akrostichu je autorem písně *Sláva*

života věčného (poprvé v kancionálu Písně duchovní evanjelitské, 1615). Psal též příležitostně latinské verše.

KNÍŽNĚ: Islandia albo Krótkie opisanie wyspy Islandyji... (Lešno 1638); Islandia aneb Krátké vypsání ostrova Islandu... (asi Lešno 1638, dnes nezvěstné; 2. vyd. Praha 1673); Islandia oder Kurze Beschreibung der Insul Eyssland (Lešno 1640). ■ USPOŘÁDANÉ A VYDAL: Kirchengesänge... (Lešno 1639). ■ EDICE: in Světozor 27, 1892/93, s. 555 a pokr. (ed. Č. Zíbrt) → D. Fetter: Islandia aneb Krátké vypsání ostrova Islandu (1894); B. Horák in D. V. a jeho Islandia (1931, všechny tři jazykové verze). – *Ukázka in:* ant. Česká touha cestovatelská (1989, ed. S. Binková a J. Polišenský). ■

BIBLIOGRAFIE: in Bibliografie české historie 4 (1907, č. 2898–2901); Knihopis č. 2451–2452 (srov. F. M. Bartoš: Soupis rukopisů Národního muzea v Praze 1, 1926, č. 1005 a 1644; opisy 1. vyd.); B. Horák in D. V. a jeho Islandia (1931); in Rukověť humanistického básnictví 5 (1982). ■ LITERATURA: B. Horák: D. V. a jeho Islandia (1931, s přehledem starší literatury). ■ S. Jónasson: Nogle Bemærkninger til D. S's Beskrivelse af Island, Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie (Kodaň 1858, s. 298); J. Jireček in Rukověť 2 (1876, s. 248); Č. Zíbrt: Neznámý cestopis staročeský, Světozor 27, 1892/93, s. 555 a pokr. + Napsal D. V. (Strejc) popis svojí cesty po Islandu nejdříve česky, nebo polsky?, ČCH 1895, s. 119 + Ještě o Islandii D. F., ČCH 1896, s. 385; T. Thorodd-sen: Geschichte der isländischen Geographie 2 (Lipsko 1898, s. 205); J. Th. Müller in Hymnologisches Handbuch zum Gesangbuch der Brüdergemeine (Herrnhut 1916, s. 17); E. Walter: D. Vetters Islandia, sb. Xenia Pragensia Ernesto Kraus... oblata (1929); O. Odložilík: D. V. a jeho cesta na Island, ČMM 1931, s. 75; B. Horák: Das Islandbuch D. Vetters, Prager Rundschau 1931, s. 546; E. Walter: K Islandii D. V., Bratislava 1931, s. 904; J. Kunský in Čeští cestovatelé 1 (1961); M. Blekastad in Comenius (Oslo, Praha 1969); D. Rott: D. V. i jeho Opisanie wyspy Islandyji (Katovice 1993); M. Janečková: K jazyku D. V. v cestopise Islandia, sb. K jazyku a stylu českých barokních textů 1 (1998); O. Janka in Příběhy českých cestovatelů zapomenutých i nezapomenutelných (2001).

vpb

Ferdinand Strejček

* 27. 4. 1878 *Jindřichův Hradec*

† 3. 4. 1963 *Mladá Boleslav*

Literární a kulturní historik především období národního obrození a generace 70. a 80. let, editor novočeské poezie a prózy, autor nenáročných divadelních her s národní a výchovnou tendencí.

Syn hospodářského adjunkta na černínském panství. Po maturitě na jindřichohradeckém gymnáziu (1896) se s rodiči přestěhoval do Prahy, kde vystudoval češtinu a němčinu na filoz. fakultě (žák J. Gebauera, J. Vlčka a V. E. Mourka). Svoji profesní dráhu začal 1899 jako suplent v Praze-Karlíně, 1901 získal místo na státní reálce v Ml. Boleslavi (1902 jmenován řádným učitelem), od 1921 zároveň vypomáhal na tamějším gymnáziu, kam byl jako středoškolský profesor 1925 přeložen. Na konci 1929 odešel (po nervovém kolapsu v důsledku vyčerpání) na dočasný a 1933 na trvalý odpočinek. Během své učitelské praxe hojně přispíval literárně-historickými články, dokumenty, referáty do mnohých, též regionálních periodik a sborníků, dal podnět k prvnímu časopisu středoškolských Ruch, otiskujícím v příloze studentské práce, který 1912–14 také redigoval, věnoval se činnosti kulturní a spolkové (od 1921 dlouholetý ředitel ochotnického divadelního spolku Kolár v Ml. Boleslavi a předseda okrsku Ústřední matice divadelních ochotníků českých Šmilovský, od 1916 člen, později místopředseda Jednoty Svatopluka Čecha, předseda mladoboleslavsko-turnovského odboru Spolku čes. profesorů, od 1948 čestný člen Literárněhistorické společnosti aj.). Po mnoho let spolupracoval s nakladatelstvím F. Topič (od 1937 pokr. jako Topičova edice), kde se podílel na vydávání díla S. Čecha, 1910–48 zde řídil knižnici Sběrka souvislé četby školní. Během života se přátelsky sblížil s mnohými literáty, především se S. Čechem, A. Heydukem, J. V. Sládkem a E. Krásnohorskou. Jako vyhledávaný slavnostní řečník byl často zván k pietním vzpomínkovým projevům. Po 1948 se téměř odmíchl. – Jeho synovcem byl literární historik, slavista a komparatista K. Krejčí.

Sběrem jazykového materiálu z různých období vývoje českého jazyka se S. od gymnaziálních let zprvu připravoval na dráhu lingvistikou, tu však definitivně opustil po polemice týkající se tzv. brusu, v němž proti stanovisku časopisu Naše řeč hájil právo na užívání odchylek od rigidní spisovné normy, respektování vývoje živého jazyka a individuality spisovatelské práce (*„Naše řeč“ a naše řeč, Olověné boty včerejška*). Jako literární historik zkoumal literární díla především ve vztahu k básníkovu charakteru, k politickým, společenským a osobním souvislostem, v nichž jednotlivá díla vznikala, a s ohledem na jejich národně buditeľský

ráz. Shledával odlehle a nepřístupné prameny, studoval dobový tisk, dokumenty, úřední záznamy, shromažďoval vzpomínky současníků, příbuzných a přátel, zabýval se drobnou heuristickou prací (luštění šifer, pseudonymů, vysvětlování dobových polemik). Výsledkem byly popisně historické práce zásadně vylučující kritické hodnocení a trpící mnohdy přemírou faktografie, které se však zakládaly na původním materiálu a byly cenné rovněž zpřístupněním dosud neznámých rukopisných pramenů a hojnými podrobnostmi, jejichž získání mu umožnilo přátelství a důvěra mj. S. Čecha, A. Heyduka, J. V. Sládka a E. Krásnohorské; jejich dílo, korespondenci i literární pozůstalost, včetně náčrtků, zlomků a zapadlých juvenilií, v četných edicích, vynikajících pečlivým a rozsáhlým kritickým aparátem, rovněž vydával. Svoji pozornost literárněhistorickou i editorskou však mimo básnickou generaci 70. a 80. let (*O Svatopluku Čechovi, Eliška Krásnohorská, Josef Václav Sládek, jak žil, pracoval a trpěl, Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*) soustředil zejména k období národního obrození (*Tylovo drama životní, Fričova čítanka, Deklamovánky a písně prvních českých besed, Humorem k zdraví a síle národa*), a to i k jeho regionálním aspektům (*Jak se probouzel Jindřichův Hradec, Jak se probouzela Mladá Boleslav, Naši buditelé v Benátkách nad Jizerou*) a k autorům zapomínaným, nedoceneným (*Naši bojovníci přem, edice prací J. Hýbla, P. Chocholouška, V. Č. Bendla, J. P. Koubka, V. Filípkova aj.*) nebo podle jeho názoru neprávem osočovaným (V. Hanka – *Závěrečné slovo o Rukopisech*, K. Sabina – *Spolutvůrce „Prodané“ národ neprodal*). Je rovněž autorem několika vzpomínkových knih (*Mezi Hradcem a Boleslaví, Z paměti starého Hradečana, Na boleslavské baště*). – Pro látky svých dramatických prací se zřetelnou vlasteneckou a výchovnou tendencí sahal S., který se amatérskému divadlu věnoval od raného mládí (podle vlastního tvrzení byl autorem okolo šedesáti divadelních her, z nichž se dílem v tisku, dílem v rukopise zachovalo čtyřicet), jak do minulosti, do období národního probuzení (*Rytíři blaničtí, Tylova láska, Jarní přehánky 1848, Povstalci*), tak do současnosti (veselohra ze zákulisí divadelní soutěže *Katastrofa za oponou*, situační komedie líčící poměry v soudní kanceláři *Zástěrková protekce*). Tři loutkové hry, zpracovávající klasickými pohádkovými prostředky různá té-

mata (1. světovou válku: *Zkáza tvrdého meče*, lidskou přetvářku: *Divotvorný obraz princezny Dišperandy*), a variaci tylovského motivu hledání domova (*Ivánkovo štěstí*), věnoval dětem. Jako agenturní rozmnožené texty vyšly ve 30. letech divadelní hry *Kámen mudrců* a *Nepevné křeslo*, hry *Thaliiny nedbalky*, *Strach z jasnovidky*, *Teploměr lásky*. Ve své vlasti prorokem, *Poslední rytíř český*, *Ejhle, zrádce!*, *Týden v říši blaholenošské*, *Kocourkov*, *Malý Rádbystro*, *Obušku, hýbej se!* aj.; některé kulturněhistorické práce (*Jak se český národ probouzel, Sto let Mikovcova Lumíra, Český lid v díle Fr. Pravdy, Miláček národa J. K. Tyl, Počátky ženského hnutí v Čechách, Ve stínu našich velikánů, Hrst oříšků pro milovnický mateřštiny*) zůstaly v rukopisu.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bojislav, Jan Burian, Jan Slabý, Václav Živsa; –ček, F. S., –FS-, F. Str., Str., V. Ž. ■ PRÍSPĚVKY in: A–Zet (1944); *Besedy Času* (1906); *Bezděz* (Čes. Lípa 1930–34, 1947–48); *Boleslavan* (1927–40); sb. *Boleslavsko* (1947); *Cesta* (1919); *Čas* (1910); *ČČM, pokr. ČNM* (1916–23); *Časopis pro moderní filologii a literatury* (1911–17); *Čechův památník* (1921); *Čes. literatura* (1954, 1956); *Čes. hovory*; *Čes. lidové divadlo* (1948); *Čes. listy* (1936); *Českosl. divadlo* (1926, 1932–33, 1936); *Čes. jih* (Tábor 1936); sb. *Čím budu?* (1943); sb. *Čtvrtky* (1935); sb. *Dar nejvzácnější* (Přerov 1947); sb. *Divadelní Chrudim* (1934, Jan Nepomuk Štěpánek, zakladatel českého divadla, i sep.); *Divadelní ročenka* (1956); *Divadlo* (1956); sb. *250 let gymnázia v Mladé Boleslavi* (1938); *Goethův sborník* (1932); roč. *Chudým dětem* (Brno 1930–47; 1932 s tit. *O Svatopluku Čechovi*, 1933 s tit. *O Janu Nerudovi*, 1934 s tit. *Kde domov můj?*, 1935 s tit. *Bible a český národ*, 1936 s tit. *Máchovy ohlasy*, 1937 s tit. *Živý Vrchlický*, 1941 s tit. *Z doby Boženy Němcové 1*, 1945 s tit. *Z doby Boženy Němcové 2*, 1946 s tit. *J. V. Sládek*, 1947 s tit. *Eliška Krásnohorská*); sb. *Ignát Herrmann* (k 70. nar., 1924); *Jihočeský sb. historický* (1955, 1960); sb. *Jiráskův Hronov* (1945); *Jizeran* (Ml. Boleslav 1919–20); sb. *Karel Hynek Mácha* (1937); sb. *Knih o Praze 4* (1933); *Knihomol* (1923–24); sb. *Krásy a památky severních Čech* (b. d., 1940); *Květy* (1909–11); *Legie* (1933); *Lid. demokracie* (1945–47); *Lid. noviny* (1951); *Lid. deník* (1944); *Listy filologické* (1907, Prešpurští Počátkové a Vojtěch Nejedlý, i sep.); *Lit. noviny* (1953); *Lit. rozhledy* (1925); *Malý čtenář* (1917–18); *Mladoboleslavské listy* (1918–42); *Mladoboleslavsko* (1946–47); sb. *Národ o Havlíčkově* (1936); *Nár. listy* (1917, 1929, 1937); *Nár. osvobození* (1936); *Nár. politika* (1929–36); *Nár. práce* (1944); *Nár. zájmy* (1921–33); *Náš kraj* (Tábor 1927–34); *Naše kniha* (1922, 1926, 1930); *Naše řeč* (1932, 1935, 1938); *Nedělní list* (1944–45); *Obzor lit.*

Strejček

a umělecký (1902); sb. Od Ještěda k Troskám (Turnov 1933); sb. Od Zlaté stezky. Krajem Husovým a Chelčického (Vodňany 1929); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec 1896, 1912–42; 1938 vzpomínky Mezi Hradcem a Boleslaví, i sep.); Osvěta (1911–21); Otavan (Písek 1921); Pojizerské listy (Mnichovo Hradiště 1940); sb. Pojizeřím k Labi (Ml. Boleslav 1940); Polední list (1942), Rodný kraj (Ml. Boleslav 1921–31); Rodokmen (1946, Rod S. Čecha, 1948 sep.); Rozhledy (1932); Rozpravy o literatuře a umění (1942); Ruce (Mnichovo Hradiště); Ruch (1912–14); Sborník prací věnovaných prof. dr. Janu Máchalovi k 70. narozeninám (1925); Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického za léta 1938–41, s tit. Soubor literárních prací a studií o dílu a osobě Jaroslava Vrchlického (1942); Sborník Ústřední matice divadelního ochotnictva českého (1943–44); Slovesná věda (1948–49, 1952); sb. Strážce tradice. Arnu Novákoví na památku (Praha, Olomouc 1940); Střední škola (1930); sb. Svatopluku Čechovi (1946); Svět (1944); Svob. slovo (1957–58); Škola a kultura (1947); Topičův almanach (1933); Topičův sborník (1916–26); Věda a život (1958); Venkov (1917, 1927, 1938); Věstník ČAVU (1910); Věstník čes. profesorů (1916–17); Věstník Jednoty Svatopluka Čecha... (1915–24); Vlastivědné zprávy horního Pootaví 1960–1961 (Sušice 1962); Výr. zpráva c. k. vyšší reálky v Mladé Boleslavi (1906, 1911, 1914; 1906 Organizace školství rakouského v letech 1848–49, i sep.); Výr. zpráva státního gymnázia v Jindřichově Hradci (1925); Výr. zpráva státního českosl. gymnázia v Mladé Boleslavi (1925, 1929–33); Vzlet (Plzeň 1917–18); sb. Z doby Nerudovy (1959); Zlatá Praha (1912–19); Zvon (1907–41); Ženské listy (1910, 1920–21); Ženský svět (1917, 1923). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře a jazyce*: O Svatopluku Čechovi (monografie, 1908); Jménem, srdcem stejně Čech (životopis. přehled, 1909); Ivánkovo štěstí (D pro ml., b. d., 1913, prem. 1912); Lumfrovci a jejich boje kolem roku 1880 (studie, b. d., 1915); A. Heyduk a výbor z jeho poezie (medailon s ukázkami z tvorby, b. d., 1915); Hrabátko (P pro ml., b. d., 1915); Josef Václav Sládek, jak žil, pracoval a trpěl (b. d., 1916; opr. vyd. 1948); Jindřichův Hradec let osmdesátých (vzpomínky, 1916); Rytíři blaničtí (D 1918); Tři divadelní hry (DD, b. d., 1919, obs.: Staří studenti, prem. 1918, Dědečkův hřích, Povstalci); Zkáza tvrdého meče (D pro loutky, b. d., 1919, pseud. Václav Živsa); Adolf Heyduk (portrét, b. d., 1920); České školy básnické 19. věku (studie, 1921); Zástěrková protekce (D 1921, prem. pod pseud. Jan Burian 1920); Divotvorný obraz princezny Dišperandy (D pro loutky, b. d., 1922); Svatopluk Čech (medailon s ukázkami z tvorby, 1922); Eliška Krásnohorská (životopis. studie, b. d., 1923); Josef Svátek (portrét, b. d., 1923); „Naše řeč“ a naše řeč (studie, 1923); František Jaromír Rubeš (portrét, b. d., 1924); Václav Beneš Třebízský (portrét, b. d., 1925); Josef Kajetán Tyl (portrét, b. d., 1925); Tylova láska (D 1926, i prem.); Katakstro-

fa za oponou (D 1927, i prem.); Polepšovna (D 1928); Lásky a milenky našich básníků (1928, statí s ukázkami z koresp. a vzpomínek); Jak se probouzela Mladá Boleslav (kulturněhistorická studie, b. d., 1930); Jak se probouzel Jindřichův Hradec (kulturněhistorická studie, 1930); Mladá Boleslav, jak ji poznával F. S. (vzpomínky, 1931); Tylovo drama životní (studie, 1932); Revoluce na staré poště (D 1932); Když si náš dědeček babičku bral (Vzhůru na český bál!) (D b. d., 1932); Jarní přeháňky 1848 (D 1933, i prem.); Staří studenti jindřichohradečtí (vzpomínky, 1933); Základy správné mateřštiny (příručka, 1934); Kde domov můj? (studie, 1934); Jednal Karel Sabina zrádně či úskočně? (1936); Spolutvrce „Prodáné“ národ neprodal (stař, 1936); Humorem k zdraví a síle národa (studie s ukázkami, 1936); Naši buditelé v Benátkách nad Jizerou (portréty, 1936); Proslav k odhalení pamětní desky Jana Jeníka z Bratřic... (1936, bibliof.); Humorem a ironií k vítězství národa (studie s ukázkami, 1937); Z korespondence a života spisovatele Fr. Pravdy (stař, 1941, společně se statí J. Muka); Olověné boty včerejška (studie populárně-jazyková, 1945); Tylova Fidlůvačka (studie, 1945); Z paměti starého Hradečana (vzpomínky, 1946); Živé dílo Svatopluka Čecha (studie, 1946); Svatopluk Čech (životopis s obsahy děl, 1946); Lešetínský kovář Svatopluka Čecha (studie, 1946); Příbram za doby Tylovy (kulturněhistorická stař, 1946); Závěrečné slovo o Rukopisech (studie, 1947); Naši bojovníci pérem (kulturněhistorické statí, 1948); Na boleslavské baště (vzpomínky, 1961). – *Textový doprovod*: J. Konůpek: Mladá Boleslav v knižních značkách Václava Rudla (1941). – *Úpravy*: J. J. Kolár: Pražský žid (b. d., 1931); J. K. Tyl: Bankrotář (b. d., 1931) + Fidlůvačka (1934); S. Čech: Roháč na Sioně (1957). ■ SCÉNICKY. *Divadelní hry*: Umělec se zalíbit (1919); Probuzený lev (1920); Král a šašek (1921); Ostří hoší (1926, podle F. J. Rubeše); Anděl pokuseň (1928); Zkáza spolku Bezděv (1930); Učitel a žák (1937); Purkyňův svátek (1937). ■ REDIGOVAL *časopis*: Ruch (1912–14); *sborník*: Svatopluku Čechovi (1946, s jinými); *knižnici*: Sběrka souvislé četby školní (1910–48, F. Topič, od 1937 Topičova edice, 105 sv.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. Hasištejnský z Lobkovic: Putování k svatému hrobu (1902); M. Dačický z Heslova: Prostopavda (1902); Š. Hněvkovský: Děvín (1905); V. Zahradník: Bajky i básně (1906) + Neznámé bajky Vincence Zahradníka (1940, novoročenka); V. Nejedlý: Bohyně (1910); S. Čech: Sebrané spisy S. Č. (1909–10, sv. 24–30) + Cestovní poznámky S. Č. z roku 1899 (1910) + Výbor z prózy (1910) + Prvotiny 1, 2 (1913, 1919) + Humor venkova (1923, s V. Radou) + Vybrané spisy S. Č. (1925–27, 10 sv.) + Dvě pohádky o práci (1939) + Výbor z básní (1940) + Pohádky a povídky strýce Martina (1940) + Cikánka (1941) + S. Č. rodičům (1946) + Přední díla S. Č. (1946, 7 sv.); Výbor z československé epiky lidové (1911); Výbor z československé lyriky lidové (1911); O. Hostinský: Epos a drama (1911) + Co je

malebné. Výlet do říše romantiky (1912); A. Mrštík: Povídky a obrázky (1911); V. Mrštík: Výbor z beletrie (1911); Dvanáct báchorek bratří Grimmů (1913); J. V. Sládek: Americké obrázky a jiná próza 1, 2 (1914) + České melodie (1926); J. Svátek: Pražské pověsti a legendy (1917); J. Hýbl: Justýnčin mistrovský kus (b. d., 1917) + Paleček (b. d., 1919); P. Chocholoušek: Humoresky a satiry (b. d., 1921); V. Č. Bendl: Tatínkovy jučty a jiné historky (1921) + Básně a novely (1938); A. Heyduk: Bajky a báje (1922); Fričova čítanka (1924); Deklamovánky a písně prvních českých besed (1924); J. K. Tyl: Od Nového roku do postu (1926) + Nebezpečný proslov (1929) + Dvěstěletý sen starého Pražana (1939) + Sedlské noviny (1953, Sebrané spisy sv. 14, s jinými); České balady předbřeznové (1927); České romance předbřeznové (1927); E. Krásnohorská: Co přinesla léta 1, 2 (1927, 1928) + Z literárního soukromí Elišky Krásnohorské (1941) + Literární konfese (1947) + Bajky velkých (1947, výbor); Pozdravy minulosti (1928); Z pamětí našich spisovatelů (1928); K. V. Rais: Z domu (1928) + Z Posledního léta (1928); B. Němcová: Slovenské pohádky (1928, výbor) + České pohádky (1936, výbor); A. Jirásek: O panu Jeníkoví (1930); I. Herrmann: Čtyřlístek (1934); A. V. Šmilovský: Naš dědeček (1934) + Epigramy antické způsoby (1935, soukr. tisk); J. A. Komenský: Labyrint světa a ráj srdce (1935, výbor); Česká tylovská beseda (1936); J. E. Purkyně: Z mého života (1937); J. P. Koubek: Rokoko (1939); V. Filípek: V Práze jsou Čechové (1939); Veselé pohádky našich buditelů (1940); Životní román Fr. Jaroslava Čecha (1940); Srdce buditelů (1947). ■

LITERATURA: V. Flajšhans: ref. ed. J. Hasištejnský z Lobkovic: Putování k svatému hrobu, NL 6. 12. 1902; ● ref. O Svatopluku Čechovi: J. R. (A. Bačkovský), Venkov 29. 12. 1908; A. Pražák, Lumír 37, 1908/09, s. 376 ●; ● ref. ed. S. Čech: Prvotiny: -pa (F. S. Procházka), Zvon 13, 1912/13, s. 543; J. Mšk. (Menšík), ČMF 1913, s. 88 ●; J. Folprecht: ref. Ivánkovo štěstí, Venkov 22. 10. 1913; ● ref. ed. J. V. Sládek: Americké obrázky a jiná próza: J. Menšík, ČČM 1914, s. 355; G. W. (Winter), PL 24. 5. 1914, příl.; M. Hýsek, Věda česká 1, 1914/15, s. 194 ●; ● ref. Lumírovce a jejich boje kolem roku 1880: J. Máchal, Věstník ČAVU 1914, s. 112; A. N. (Novák), Lumír 43, 1914/15, s. 428; J. Menšík, ČČM 1915, s. 449; J. Polívka, ČČH 1915, s. 431; A. Pražák, Čes. věda 2, 1915–18, s. 49 ●; ● ref. Josef Václav Sládek...: G. P. (Pallas), Zlatá Praha 33, 1915/16, s. 264; J. Menšík, ČMF 5, 1915–17, s. 370; A. Vyskočil, Čes. revue 9, 1915/16, s. 442; A. Pražák, Čes. věda 2, 1915–18, s. 44; jv. (J. Vodák), LidN 19. 3. 1916; A. N. (Novák), Lumír 1916, s. 187 ●; V. Brtník: ref. ed. J. Svátek: Pražské pověsti a legendy, Kmen 1, 1917/18, č. 28; L. Patočka: ref. Blaničtí rytíři, MR 1918, sv. 33, s. 198; Et. (E. Tréval): ref. Tři divadelní hry, Zvon 20, 1919/20, s. 84; ● ref. ed. S. Čech: Prvotiny 2: J. M. (Menšík), ČČM 1920, s. 76; M. Hýsek, Jevišťe 1920, s. 433; A. Novák, Naše věda 5,

1922/23, s. 91 ●; ● ref. České školy básnické 19. věku: Ml. (J. Máchal), ČČM 1921, s. 250; V. Z. (Zelinka), Zlatá Praha 38, 1921/22, s. 346; A. Novák, Naše věda 5, 1922/23, s. 87 ●; ● ref. Deklamovánky a písně prvních českých besed: A. N. (Novák), LidN 17. 10. 1924; F. Krčma, Lumír 52, 1925/26, s. 51 ●; ● ref. „Naše řeč“ a naše řeč (polemika): an. (redakce), NŘ 1923, s. 246; J. Zubatý, NŘ 1924, s. 65 a 97; A. Novák, LidN 13. 1. 1924; J. Hilbert, Venkov 20. 1. 1924; V. Brtník, Venkov 6. 2. 1924; V. Ertl, LidN 13. 2. 1924 ●; ● ref. ed. Fričova čítanka: P. Eisner, Prager Presse 11. 1. 1924; A. N. (Novák), LidN 16. 2. 1924 ●; A. N. (Novák): ref. Tylova láska, LidN 23. 9. 1926; ● ref. ed. J. K. Tyl: Od Nového roku do postu: A. N. (Novák), LidN 5. 2. 1926; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 23. 3. 1926 ●; ne (A. Novák): ref. ed. J. V. Sládek: České melodie, LidN 3. 4. 1926 + (šifra A. N.) ref. ed. České balady předbřeznové, České romance předbřeznové, LidN 14. 10. 1927; V. F. S. (Suk): ref. Hrabátko, Úhor 1927, s. 97; ● k padésátinám: drb. (J. Borecký), Zvon 28, 1927/28, s. 448; -vh- (M. Hýsek), NL 28. 4. 1928; V. F. S. (Suk), Úhor 1928, s. 86 ●; A. N. (Novák): ref. Z pamětí našich spisovatelů, LidN 7. 6. 1928; ● ref. Lásky a milény našich básníků: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 18. 9. 1928; A. G. (Grund), RA 4, 1928/29, s. 94 ●; J. Máchal: ref. ed. J. K. Tyl: Nebezpečný proslov, ČNM 1929, s. 310; ● ref. Tylovo drama životní: A. N. (Novák), LidN 10. 9. 1932; P. Laichter, Naše doba 40, 1932/33, s. 53; B. S. (Slavík), Studentský časopis 12, 1932/33, s. 90 ●; Btk (V. Brtník): ref. Jan Nepomuk Štěpánek, zakladatel českého divadla, Venkov 25. 7. 1934; ask. (A. Skála): ref. ed. Česká tylovská beseda, Čes. osvěta 32, 1935/36, s. 348; A. N. (Novák): ref. Humorem k zdraví a síle národa, LidN 16. 6. 1936; ● ref. Humorem a ironií k vítězství národa: K. P. (Polák), PL 29. 8. 1937; A. N. (Novák), LidN 18. 10. 1937 ●; ● k šedesátinám: B. Slavík, Zvon 38, 1937/38, s. 407; P. E. (Eisner), Prager Presse 27. 4. 1938; A. N. (Novák), LidN 27. 4. 1938; K. P. (Polák), PL 27. 4. 1938 ●; K. P. (Polák): ref. ed. Životní román F. Jaroslava Čecha, Nár. práce 14. 7. 1940, příl.; F. Kubka: ref. ed. Veselé pohádky našich buditelů, LidN 17. 8. 1940; K. Polák: Český humor, zvláště Nerudův (k pojetí humoru u F. S.), KM 1941, s. 329; A. Pražák: ref. Z literárního soukromí E. Krásnohorské, Naše věda 1942, s. 320; jps (J. Pistorius): ref. Olověné boty včerejška, KM 1946, s. 140; K. Polák: ref. Tylova Fidlovačka, Lešetínský kovář S. Čecha, LF 1947, s. 298; fk: ref. Závěrečné slovo o Rukopisech, ČMF 31, 1947/48, s. 151; V. Tichý: ref. Naši bojovníci pérem, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 41; ● k sedmdesátinám: J. Panáček, Bezděz 10, 1947/48, s. 104; J. Muk (o rodu F. S. z jižních Čech), Rodokmen 1948, s. 31; kp (K. Polák), PL 27. 2. 1948; F. Hampl, Práce 25. 4. 1948 ●; J. Muk: k osmdesátinám, ČSPS 1958, s. 51; ● nekrology: R. Havel, ČLit 1963, s. 359; zV (Z. Vavřík), LitN 1963, č. 15; B. Pernica, Jihočeský sb. historický 1964, s. 101 ●; J. Polák: F. S., ZM 1983, s. 288; M. Kopecký: F. S. a ročenka Chudým dětem (s úryvky ze vzáj. koresp. F. S.

Strnadel

s redaktorkou H. Humlovou), SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1988, č. 35; D. Blümllová: S. se narodil v Jindřichově Hradci, Mladá fronta Dnes 11. 1. 2002, příl. Jižní Čechy Dnes.

mv

Josef Strnadel

* 23. 2. 1912 *Trojanovice* u Frenštátu

† 4. 3. 1986 *Praha*

Prozaik, jehož lyrické a meditativní prózy, dotýkající se i filozofických otázek bytí, vyrůstaly jednak z prožitku a důvěrné znalosti rodného Valašska, jednak ze zkušeností vězně koncentračního tábora; valašskou inspiraci měla i jeho folklorně založená vyprávění pro mládež; literární kritik a esejista, editor, etnograf, bibliograf.

Syn lesního dělníka, pocházel z rodiny s písmáckou tradicí a s živým vztahem k folkloru, z níž vyšlo několik umělců: strýc J. Knebl (1866–1962) byl akademickým sochařem a malířem, bratr Bohumír (pseud. B. Četyna) spisovatelem, bratr Antonín (1910–1975) akademickým malířem a grafikem (též častým ilustrátorem S. knih), malířský talent měl i J. S. Studoval na reálném gymnáziu v Místku, v Brně, pak na brněnském reálce (mat. 1931, diferenční zkouška na reál. gymnáziu složil ve Val. Meziříčí) a od 1932 na pražské filoz. fakultě češtinu, francouzštinu, experimentální fonetiku, národopis a srovnávací literární vědu (profesoři mj. M. Hýsek, A. Pražák, F. X. Šalda, V. Tille, M. Weingart). Již tehdy byl literárně a kulturně činný, působil jako literární referent (Čin, Ranní noviny, Rozhledy, Nár. osvobození aj.). 1933–36 z pověření Sboru pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi pořizoval pro národopisné oddělení Nár. muzea studie lidové architektury na Spiši, Oravě a Liptově. Sbíral i lidovou slovesnost (pohádky) na Valašsku (podílel se také na Soupisu českých pohádek V. Tilleho). Na filoz. fakultě absolvoval 1937, doktorát zde získal až po válce 1946 na základě disertace *Růst a vývoj básníka – studie básnického díla Františka Hrubína*. Z existenčních důvodů byl již za studií (od 1935) zaměstnán, nejprve osm měsíců ve Státním úřadě statistickém, pak ve studijní knihovně ministerstva sociální péče. Při studentských demonstracích v listopadu 1939 byl zatčen a vězněn do Vánoc 1940 v koncentračním táboře Sachsenhausen

u Oranienburgu. Po návratu pracoval dále (do 1951) na ministerstvu. Zároveň 1944–49 působil jako redaktor (vedl několik knižnic) v nakladatelství Josef Lukasík a 1946–47 jako redakční tajemník revue *Doba*, vydávané Literárním odborem Umělecké besedy. 1951 přešel s knihovnou ministerstva sociální péče do resortu ministerstva školství a stal se vedoucím knihovního úseku nově ustavené Státní knihovny společenských věd, 1953 pak tajemníkem Poradního sboru ministerstva školství pro věci státních vědeckých knihoven. 1956 byl jmenován ředitelem Slovanské knihovny, 1977 odešel do důchodu. Mimoto 1952–57 přednášel na několika vysokých školách ekonomiku duševní práce, úvod do vysokoškolského studia, knihovnické obory (Vysoká škola politických a hospodářských věd, Vysoká škola ekonomická, katedra knihovnictví na filoz. fakultě). Vykonal četné turistické i studijní zahraniční cesty (Bulharsko, Francie, Jugoslávie, Maďarsko, Německo, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Sovětský svaz, Švýcarsko).

S. debutoval jako čtrnáctiletý prózou *Tkalcovo jitro* (otiskl mu ji v brněnském časopise *Ruch* básník J. Chaloupka), ve 30. letech publikoval časopisecky další prózy i verše, črty a fejetony, knižně však začal svoji beletrii vydávat až po válce. Trvalým inspiračním zdrojem se mu stala krajina dětství, Beskydy v okolí rodných Trojanovic. Ve svém díle ji nejen prožíval a citově reflektoval, ale rovněž badatelsky zaznamenával, autorsky dotvářel a pro další generace uchovával její slovesné bohatství. K této linii jeho beletristické tvorby patří již knižní prvotina určená dětskému čtenáři *Rok pod horami*, soubor próz zachycujících všední i sváteční dny beskydského kraje na pozadí střídání ročních dob. Stejného adresáta měly i další prózy, krajové vlastivědné črty a obrázky *Vyhnal jsem ovečky až na Javorníček* a přepracované lidové pohádky z okolí Radhoště *Zamrzlá studánka*. Dospělému čtenáři jsou z tohoto okruhu S. tvorby určeny dvě knihy vzpomínkových próz *Černá slza* a *Hořká tráva*, jejichž evokace rodného kraje jsou prostoupeny úvahami nad uplývajícím časem, odcházejícími nejbližšími, drsnou přírodou a lidmi, kteří v ní žijí a svým životem a prací ji přetvářejí. Spora-dicky bývá připomenut také sociální rozměr života na Valašsku. Na odborné, národopisné úrovni zpracoval S. studii o lidové architektuře spíšské vesnice *Lidové stavby v Osturni*. Uspo-

řádal a vydal soubory valašských písní a koled. Dva strnadle, Ovce, moje ovce, V chlévě na seně a sbírku zbojnických písní Zbojnickým chodníkem. Druhou linii S. tvorby ovlivnila zásadním způsobem válka a především nucený pobyt v koncentračním táboře. Zahájila ji bezprostředně po válce vydaná antologie Chléb poezie (s podtit. Čítanka z Oranienburgu), sbírka veršů vzpomínaných, recitovaných a znamenovaných vězňenými studenty. Až s větším časovým odstupem se objevily vlastní S. beletristické práce, podníčené těmito zážitky: soubory kratších i delších autobiograficky laděných vzpomínkových próz (*Noc v patách, Noc je vlak, který jede domů a Listopadky*). Realistická vykreslení prostředí koncentračního tábora se v nich střídají s reflexemi niterených prožitků, vzpomínek a solidarity vězňených, které pomáhaly těžké období překonat. – Obsáhlá byla S. literárněkritická práce zahrnující domácí i cizí literaturu; vydal také několik interpretačních i vyznavačských esejů a studií věnovaných básníkům, kteří mu byli blízcí. Výsledkem dlouholetého přátelství s F. Hrubím je monografie o básníkově životě a díle. Literární eseje o vlastních setkáních s poezií Horovou, Seifertovou, Halasovou, Závadovou aj. shrnul do souboru *Rodná řeč poezie*. Překládal z ruštiny, němčiny, polštiny a francouzštiny. Byl editorem některých literárních prací L. Janáčka, F. Hrubína a bratra A. Strnadela. S jeho dlouholetou knihovnickou činností souvisí řada prací bibliografických.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Aleš Javorek, Florián Žárský, Jakub Klín, Jan Čadana, Jan Dolina, Jan Koppenec, Jaroslav Dřín, Matěj Jalovec; ADE, d, de, de., -de-, DE, el, -el, EL, E. L., es, F. Ž., Jos. St., JS, J. S., jS, jst, J. Str., L, -le-, li, NA, RN, s, sl, -sl., SL, st, -st, st-, ST, Str, strn, strn., TR, trn. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Ahoj na sobotu (1978); sb. Akce 17. listopad (1974, svědectví čes. studentů ze Sachsenhausenu); F. Buriánek: Nástin dějin čes. literatury od počátku nár. obrození do současnosti (1952); Beseda venkovské rodiny (1957); sb. Čas dobré naděje (Ostrava 1975); Červený květ (Ostrava 1965–66, 1969); Čes. bibliografie (1961, 1966–68); Čes. slovo (1931–34, 1939); Českosl. televize (1967–68); Čes. dělník (1940); Čin (1935–38); Čitateľ (Martin 1977); Čtenář (1967, 1970–71, 1974); Čtení o SSSR (1965–66); sb. Dar nejzácnější (Přerov 1947); sb. Dědina bojuje (1945); Dějiny a současnost (1963); Dělnická ročenka na rok 1939 (1939); Dětský svět (1927–28); Doba (1946–47); Dolina Urgatina (Vel. Karlovice 1949, 1951); g 66 (1966); Haló noviny (1934); Hlas revoluce (1971); Hovory

o knihách (1937); Impuls (1968); Jubilejní zpráva Americké domoviny v Brně-Králově Poli za první desetiletí (1935); Kalendář Lid. demokracie 1980 (1979); Katalog Krajiněské výstavy moravskoslezského Pobeskydí ve Frenštátě pod Radhoštěm (1934); Klas (1932, 1948); Knihovna (1953–55); Knihovnik (1960–64); Knižniční sborník (Martin 1961); sb. Kompas dobré četby (1967); Křesťanská revue (1933–34); Kultura (1957); Kvart (1934, 1937); Květy (1951, 1962–69, 1974); Kytice (1946–47); Legionářská stráž (Brno 1931); sb. Leninovo dílo v rukou našich knihovníků a čtenářů (1970); Lid. demokracie (1974–75, 1978, 1982); Lid. kultura (1945); Lid. listy (1932, 1934); Lid. noviny (1928, 1931–32, 1941–43); Lid. deník (1932); Listy pro umění a kritiku (1935–37); Lit. kruh (Mor. Ostrava 1935); Lit. měsíčník (1972, 1974–82); Lit. noviny (1956, 1963); Literaturnaja gazeta (1972); Lubina (Rožnov p. R., Hranice 1930–35); Lůč (Michalovce 1931–32); sb. Magnetická pole (1967); Mateřídouška (1946–47); sb. Mít dětské srdce (1974); Mladá fronta (1947, 1964, 1974); Mladé archy (Ml. Boleslav 1947); Mladé snahy (Kvičovice u Horšova Týna 1932); Mládí (1931–33); Mladý socialista (1936); Mladý svět (1931); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava 1929–38); sb. Nad nimi plála rudá vlajka čistá (1971); Nár. osvobození (1931–37, 1947); Nár. politika (1933); Nár. práce (1939, 1941–45; 1939 i Večerník Nár. práce); Nár. střed (1933–34); ant. Nástup. Třicet let české prózy (1975); Naš rozvoj (1934–35); Naše rodina (1976–79); sb. Nepokořená mláď (1970, vyprávění studentů o koncentračním táboře v Sachsenhausenu); Niva (Brno 1932); Nová svoboda (Ostrava 1966, 1972); Nové knihy (1969); Nové Valaško (Vsetín 1952); Nový lid (Brno 1931); Nový život (1955–59); O knihách a autorech (1975, 1981); Obzor (Přerov 1935); alm. Oheň (Ostrava 1964); Ostravská nár. práce (1941); Ostravský kulturní měsíčník (1977–78, 1982); Panoráma (1939, 1941, 1947); Pátá výr. zpráva o činnosti Americké domoviny pro výchovu prací v Brně-Králově Poli za r. 1929–30 (1930); Plamen (1959, 1962–63); Politická ekonomie (1953); Práce (1947–48, 1966, 1970, 1975–77); Praha–Moskva (1960, 1965); Praha v týdnu (1944); Pravda (Bratislava 1976); Právo lidu (1933, 1937–38); Pražský ilustrovaný zpravodaj (1935); sb. Princezna Holubice (Brno 1977, pohádky z Moravy a Slezska); Přátelství (1929); sb. Příspěvky k dějinám česko-ruských kulturních styků (1969); Ranní noviny (1935–38); Ročenka státní knihovny ČSSR (1966); Ročenka Státní knihovny ČSR (1968–69, 1972–73, 1977–80); Rozhlas (1975); Rozhledy (1936–37); Rudé právo (1945, 1958–82); Ruch (Brno 1926–30; 1926 debut P Tkalcovo jitro); Salon (Brno 1934); Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku (1935); Sborník výstavy salašnictví v Novém Hrozenkově (1936); Sbratření (1928, 1932); Severomor. kalendář (Ostrava 1962); Slezským dětem (Orlová 1932–33); Slovanský přehled (1959); Sluníčko (1981, zvláštní vyd.); Smena (Bratislava 1964,

1982); Sociální revue (1950); sb. Spirála času (1971, k 70. nar. J. Šnobra); ant. Spolu ve jménu života (1978); sb. Sto padesát let česko-ukrajinských literárních styků (1968); Student (1945); sb. Studentská kolonie na Letné (1982); Studentský časopis (1932, básnický debut); sb. Svědectví. Příběhy čes. studentů ze 17. listopadu (1979); Svět (1932); Svět práce (1970–71); Svět socialismu (1974); Svět Sovětů (1957); Svoboda (Brno 1927–28); Svob. slovo (1964); Svojeť (1931–33); sb. Sympozium o dějinách slavistiky (1970); Technické noviny (1955–56); Tvorba (1958, 1976); U (1937); Úhor (1944); Úsměv (1931); Útok (1936); Večer (1931–32); Večerní Praha (1959, 1981); Venkov (1931–35, 1941–42); sb. V krajině dětství (Blansko 1977); Vilémův kalendář čes. studentstva... (1942); Vlaštovička; Volnost (1934); Výběr z nejzajímavějších knih (1980, 1983); Vysoká škola (1955); Zábavný týden (1932); Zlatý máj (1962–63, 1976); Zpravodaj Státní knihovny ČSR (1969, 1971–73, 1977–78); Zpravodaj Státní knihovny ČSSR (1964–67); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1974); Zpravodaj Umělecké besedy (1947); Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze (1976, 1980–81); Zprávy Stát. knihovny společenských věd (1953, 1955); ant. Živý proud. Čes. povídka 1945–1985 (1986). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Rok pod horami (PP pro ml., 1945); Vyhnal jsem ovečky až na Javorníček (PP pro ml., 1963); Černá slza (PP 1966); Noc v patách (PP 1969; 1981 rozšíř. vyd. s tit. Torzo); Hořká tráva (PP 1969); Zamrzlá studánka (pohádka a pověst, 1969); Noc je vlak, který jede domů (PP 1969); Listopadky (PP 1975); Rodná řeč poezie (EE 1978); František Hrubín (monografie, 1980); O Stodolovém mistru (pověst, 1984, převyprávěno z opisu textů M. Kulišáka). – *Překlady*: Pověst o Leninovi (1936, z arménské lidové poezie); A. Schopenhauer: Spisovatelům a čtenářům (1942); Ticho (1946; výběr z básnických textů: G. de Chirico, P. Eluard, M. Ernst, E. James, E. Young); M. Konopnicka: O modrém zlatu (1963). – *Ostatní práce*: Lidové stavby v Osturni (1936); Spolupráce vědecké knihovny s vysokou školou (1953); Bibliografická činnost Slovanské knihovny a její význam pro odbornou a vědeckou práci (1956); Československé knihovny. Informativní přehled (1957, s jinými); Slovanská knihovna. Vývoj, současný stav a úkoly (1958, s J. Horákem); Čtyřicet let Slovanské knihovny (1964, s J. Čadánem); Slovanská knihovna v roce 1966 (1967); Slovanská knihovna a slavistika (1979, s M. Křepinskou) a další knihovnické a bibliografické tituly, na nichž se S. podílel i jako redaktor příslušných knižnic; mimoto texty k obrazovým publikacím: Beskydy (1974, foto R. Smahel); Československo, historie, příroda, umění (1975, zde Severní Morava; foto K. a J. Neubertovi); Pod sluncem této země (1975, foto M. a E. Einhornovi); Ostrava (1978, s M. Dohnalem; foto J. Byrtus aj.); Na shledanou, Praho (1981, foto M. a E. Einhornovi). – *Výbory*: Zimozelení (1982, ed. J. Valouch); Hadí mléko (1986, ed. autor); Odpočítaný čas (1987, ed.

neuveđen). ■ REDIGOVAL (většinou i přísp.) *časopisy*: Nové sovětské knihy (1956–58), Bibliografie Slovanské knihovny – Literatura – Jazyková – Historie (1956–58); *sborníky*: 17. listopad. Odboj českosl. studentstva (1945, s F. Buriánkem, R. Mertlíkem, J. Pilařem), Československé knihovny (1957), Padesát let Slovanské knihovny v Praze (1976) a jiné publikace vydané v rámci redigovaných knižnic; *knižnice*: Strom (1945–46), Stolístek (1945–48), Próza (1946); Leták Slovanské knihovny (1958–69, č. 1–18), Bibliografie Slovanské knihovny (1958–78), Edice Slovanské knihovny (1968–72). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Dolů kopcem k Betlému (1937, valašské koledy); Valašská koleda (1943); Chléb poezie. Čítanka z Oranienburgu (1945, sb. veršů recitovaných v koncentračním táboře); Dva strnadle (1948, mor. koleda); Ovce, moje ovce (1948, z lid. poezie); V chlévě na seně (1950, valašské koledy); L. Janáček: Hukvaldské studánky (1954); J. Zeyer: Píseň o Rolandu (1956); Žitíje slavného basnotvorca Ezopa. Vitae Aesopi versio rossica (1968, faksimile ruského tisku); N. A. Někrasov: Hořká múza (1974); U veselého věnce Antonína Strnadla (1975); Zbojnickým chodníkem (1976); F. Hrubín: Drahokam domova (1976); Písníčky zpod Radhoště (1986). ■

BIBLIOGRAFIE (též informace, texty k jubileím, citace z díla a literatury): Život s knihami. 60 let J. S. (1972); Život s knihami. J. S. 1972–1977 (1977, k pětadesátinám); Život s knihami. J. S. 1977–1982 (1982, k sedmdesátinám); viz i rubriku LITERATURA. ■ LITERATURA: M. Rusinský: Básník domova a dětství (Krajská knihovna Ostrava 1967, rozmnož.); K. Biňovec: Kořeny tvorby bratří Strnadlů (Knihovna města Ostravy 1971, rozmnož.); sb. Slunce v třezalkách (1972, ed. J. Hilčr; studie J. Opelíka, přísp. J. Glazarová, F. Hrubín, B. Novák aj., bibliografie); J. S. (1982, nakl. tisk; medailon B. Svozil, výběr bibliografie S. Moučková); Z. Lysá: J. S. – tvůrce lyrické prózy (Okresní knihovna Vsetín 1988, rozmnož.); L. Knězek: Shledání s krajem (1999); viz i rubriku BIBLIOGRAFIE. ■ ● ref. Rok pod horami: -ak- (A. Kraus), Zeměd. noviny 7. 9. 1945; R. Preisner, Mladá fronta 9. 11. 1945; -šp- (F. Kašpar), NO 19. 12. 1945; JZ. (J. Zamazal), Naše Valašsko 1946, s. 95; R. Kapounová, Štěpnice 1, 1946/47, s. 114; V. Pazuorek, Svob. noviny 1. 7. 1947; F. Křelina, Vyšehrad 1947, s. 318 ●; ● ref. ed. Chléb poezie: jpř. (J. Pilař), Zeměd. noviny 18. 1. 1946; ok (O. Kryštofek), Mladá fronta 23. 6. 1946, V. Černý, KM 1946, s. 165 ●; ● ref. Vyhnal jsem ovečky až na Javorníček: A. Sivek, Červený květ 1964, s. 191; O. Rafaj, LitN 1964, č. 34; O. Šuleř, A. Pohribný, ZM 1964, s. 316 ●; ● ref. Černá slza: M. Červenka, Orientace 1966, č. 6; J. Opelík, LitN 1966, č. 43 → Nenáviděné řemeslo (1969); O. Sus, Kulturní život (Bratislava) 1966, č. 40; J. Svoboda, Nová svoboda 15. 9. 1966; Š. Vlašín, Impuls 1966, č. 6; S. Bartůšková, HD 1967, č. 2; L. Rajnošek, Červený květ 1967, č. 2 ●; ● ref. Noc v patách: J. Šimůnek, RP 29. 4. 1969; L. Petr, Červený

květ 1969, č. 4; Š. Vlašín, *Tvorba* 1969, č. 16 ●; A. Sivek: ref. Zamrzlá studánka, *Červený květ* 1969, č. 7; ● ref. Hořká tráva: P. Poslední, *Orientace* 1970, č. 6; Š. Vlašín, *Tvorba* 1970, č. 40 ●; ● ref. Noc je vlak, který jede domů: J. Šimůnek, *Mladá fronta* 7. 1. 1970; Š. Vlašín, *Tvorba* 1971, č. 14 ●; ● k šedesátinám: F. Buriánek, *Hlas revoluce* 1972, č. 8; J. Miloňovský, *Nové Valašsko* 1972, č. 8; J. Vacek, *Zpravodaj Státní knihovny ČSR* 1972, č. 1 ●; J. Glazarová in *Místopis srdce* (1973); J. Svoboda in *Tvorba a region* (1974, studie *Zpřítomnělá krajina domova*); ● ref. Listopadky: vln (V. Novotný), *Zeměd. noviny* 8. 12. 1975; J. Hrabák, *Lit. měsíčník* 1976, č. 4 → *Život s literaturou* (1982); J. Svoboda, *Ostravský kulturní měsíčník* 1976, č. 1; Š. Vlašín, *Tvorba* 1976, č. 20 ●; V. Závada in *Krajina a lidé mého srdce* (1975); J. Svoboda: *Nepostradatelný spisovatel* (k pětadesátinám), *Ostravský kulturní měsíčník* 1977, č. 12 → *Ve stopách tvorby* (1986); J. Pnk. (Pánek): ref. ed. *Zbojnickým chodníkem, ČsČH* 1977, s. 621; J. Adam: ref. *Černá slza* (1978), *Nové knihy* 1978, č. 16; ● ref. *Rodná řeč poezie: (aa)* (A. Kroupa), *LD (Brno)* 9. 8. 1978; V. Nezkusil, *ZM* 1978, s. 503; O. Rafaj, *Lit. měsíčník* 1978, č. 10 → *O literaturu našich dní* (1981) ●; J. Urbanec: *Protiválečný protest J. S., sb. Bezručova Opa-va* 1978 (1980); O. Rafaj in *Portréty, kritiky a studie* (1979; kap. *Prozaik času a hlíny, obs. výběr ref. a článků z 1964–78*); ● ref. František Hrubín: *VK (V. Kubín), O knihách a autorech* 1980, zima; M. Blahynka, *Tvorba* 1981, č. 40; V. Kudělka, *ČLit* 1981, s. 539; A. Kroupa, *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze* 1982, č. 1 ●; ● k sedmdesátinám: J. Bartoň, *Čes. jazyk a literatura* 32, 1981/82, s. 333; V. Vodák (M. Vacík), *LD* 23. 2. 1982; V. Závada, *Lit. měsíčník* 1982, č. 8; J. Svoboda, *Ostravský kulturní měsíčník* 1982, č. 2 → *Ve stopách tvorby* (1986) ●; J. Valouch in *Zimozelení* (1982); F. Buriánek in *O současné české literatuře* (1982); ● ref. *O Stodolovém mistru: O. Sirovátko, Rovnost* 26. 9. 1984; D. Šajtar, *Kulturní měsíčník* 1984, č. 10; J. Burianová, S. Urbanová, *ZM* 1985, s. 310 ●; O. Rafaj: *Pohádkář J. S. (ref. Zamrzlá studánka 1985), Lit. měsíčník* 1986, č. 4 + ref. *výbor Hadí mléko, tamtéž, č. 8, oboje* → *Meziúčty* (1989); ● nekrology: L. Knězek, *Slovenské pohľady (Bratislava)* 1986, č. 8; J. Svoboda, *Kulturní měsíčník* 1986, č. 4; J. Vávra, *Slovenský přehled* 1986, s. 340; J. Vacek, *Zpravodaj Státní knihovny ČSR* 1986, č. 2 ●; V. Kudělka: J. S. a jeho slovenský blíženeček Cyril Kosmač, sb. *Přírodní tematika v literatuře* (1987); E. Doupalová: *Moravská lidová pověst jako předmět uměleckého ztvárnění v české literatuře v I. 1970–1985, AUP Olomouc, Philologica* 11, 1991, sv. 1, s. 82; O. Šuleř: *Rodová dřevěnice pod Mjašim (bratři Antonín, Josef a Bohumír S.), in Paměť domova* (1994) + J. S. (k 10. výr. úmrtí), *Alternativa* nova 2, 1995/96, č. 8; S. Urbanová: *Region v nás (Reflexe knihy J. S. Rok pod horami), sb. Region a jeho reflexe v literatuře, SPFF Ostrava, č. 171, 1997, s. 109; L. Knězek in Ze vzpomínek na dětství a na lidi kolem knih a obrazů*

(2002); M. Trávníček: *Slunce v třezalkách, Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm 2002, č. 1–4.*
mz

Jaroslav V. Strniště

* 17. 4. 1917 *Dašice* u Pardubic

† 2. 5. 2004 *Praha*

Autor psychologických románů s dominantním tématem hledání životní cesty mladého člověka, publicista.

V matrice zapsán jako Jaroslav Jan Václav S. – Syn obchodníka. 1926 se rodina přestěhovala do Lomnice n. Popelkou, kde S. vychodil obecnou a měšťanskou školu (rok se zdokonaloval v němčině na výměnném pobytu v Liberci), obchodní školu v Jablonci n. Nisou, obchodní akademii v Hradci Král. (mat. 1936). Po krátkém působení v lomnické spořitelně přešel do Živnostenské banky v Praze (1937–38), 1939–45 pracoval jako redaktor v *Nár. politice*, 1945 v *Práci*, 1945–49 *Českosl. tiskové kanceláři* (ČTK; kromě nuceného odchodu pak nesměl knižně publikovat), 1949–54 v *Lid. demokracii*, 1954–57 v *Českosl. rozhlasu*, 1957–58 se stal zástupcem propagačního šéfa v *Parku kultury*, od 1959 opět redaktorem ČTK. 1968 mj. spoluzakládal *Společnost pro lidská práva*. Dva roky strávil ve vazebním vězení v Praze-Ruzyni. Poté byl zaměstnán v n. p. *Prefa* (postupně např. dělník-železář, svářeč, zakladatel a vedoucí redaktor závodního časopisu *Pražský panel*), nakonec jako archivář *Českosl. vědeckotechnické společnosti*. – Jeho bratr Jiří S. (1914–1991) byl skladatelem a dirigentem.

Tématem spojujícím téměř všechny S. romány je hledání smyslu života mladými lidmi plnými ideálů, kteří prožívají zmatek po opuštění domova (většinou odcházejí z venkova do velkoměsta) a podléhají pocitům opuštěnosti, nezakotvenosti i vykořeněnosti, někdy umocněné revoltou proti rodičům nebo tragickými okolnostmi. Je pro ně příznačná osudovost, již se člověk neubrání, zejména pečef rodu a kraje, kterou v sobě hrdinové nosí, a to přes „prokletí bulvárem“ jako v příběhu nemanželské dcery nezodpovědného démonického herce kočovné společnosti (*Magnolie*) či naopak vzdalující se cestu za „posvěceným uměním“, kterou podstoupil sochař vyrůstající ze zdravých základů tesařsko-řezbářského rodu

Strojil

(*Andělé také umírají*). Záchranu před neklidem, prázdnotou a pesimismem S. nalézal (časťo poněkud násilně) v naplněném milostném vztahu, přihlášení se k rodným kořenům (někdy jde o skutečný návrat k rodině a do rodného kraje – *Luk a šíp*) a v idylickém životě v souladu s přírodou (Magnolie). Oidipovské téma promítl do života tragicky osamělého, nedůvěřivého Rudolfa II., marně se vzpírajícího věštbě, i jeho nemanželského syna (*Don Caesar*). První literární krůčky mladého novináře zachytil v románu *Černý pavouk*; v příběhu Tomáše se pokusil ukázat osudy mladé generace v období 1937–45, od prvních potyček s fašisty přes dobu Mnichova, okupace, účast v odboji a věznění až po osvobození. V jinotajném historickém příběhu z exotického prostředí Číny, vydaném za války, předvedl statečný boj poctivých lidí s bandou krutých a loupeživých násilníků (*Oblak bloudí nad květem hlohu*). Nezlomnou vůli čelit pronásledování, uhájit si lidskou důstojnost i odhodlání obnovit poničené hodnoty materiální i duchovní jsou tématem posmrtně vydaného románu *Tvé je království* o životě kněze v období od 1948 až po 90. léta, který vystřídal několik dělnických profesí, byl též vězněn a nakonec se vrátil ke kněžskému povolání na zpustlé farnosti v pohraničí. V rukopisu zůstal román o novináři (s autobiografickými prvky) *Páté kolo u vozu*.

PŘÍSPĚVKY in: Lid. demokracie (1946–52); Lid. obroda (1950); Mladé proudy (1947); Nár. politika; Práce; 100+1 zahraniční zajímavost; Zpravodaj fotografů (1948). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Luk a šíp (R 1943); Magnolie (R 1943); Oblak bloudí nad květem hlohu (R 1944); Andělé také umírají (R 1945); Černý pavouk (R 1945, v tiráži 1946); Don Caesar (R 1947); Cesta Tuanova (P 1948, bibliof.); – posmrtně: *Tvé je království* (2004). ■ REDIGOVAL *sborník*: Křesťané mluví z Varšavy (1951, s M. Drahotou). ■

LITERATURA: an. in J. V. S.: Luk a šíp (1943, obálka); ● ref. Magnolie: J. M. (Machoj), LidN 28. 2. 1944; K. P. (Polák), Nár. práce 5. 4. 1944; -ou- (J. Janoušek), Živá tvorba 1944, s. 3 ●; ● ref. Andělé také umírají: -tep, Mladá fronta 17. 3. 1946; V. T. (Tichý), PL 2. 4. 1946; -zko- (Z. Koňák), NO 19. 5. 1946 ●; ● ref. Černý pavouk: A. L., LD 16. 6. 1946; cd (J. Hrabák), Rovnost 25. 8. 1946; F. H. (Hampl), Práce 27. 9. 1946 ●; J. P. in J. V. S.: Don Caesar (1947, obálka); V. Mikule: J. V. S., Lomnické noviny 2003, č. 1.

ik

Vladimír M. Strojil

* 11. 7. 1905 *Rokycany*

† 10. 6. 1961 *Orlová*

Autor souboru povídek a divadelních her; divadelní režisér a herec.

Po absolvování pěti tříd gymnázia se od 1920 učil sazečem v otcově tiskařském závodě Jar. Strojil v Přerově. 1923–24 se vzdělával na Technikum für Buchdrucker v Lipsku. Od svého návratu pracoval v rodinné firmě jako prokurista, po otcově smrti se stal (s matkou) jejím spolujednatel. Od 1939 se pokoušel rozšířit knihtiskárnu o nakladatelství, vydal však jen několik titulů. 1945 byl udán pro kolaboraci a do jeho podniku byl dosazen národní správce, který však byl na základě svědectví místní hasičské jednoty o S. účasti v odboji na podzim t. r. odvolán. Po znárodnění tiskárny po únoru 1948 uskutečnil celožitovní touhu stát se divadelníkem (již dříve se účastnil přerovského kulturního života jako předseda pěvecko-hudebního spolku Přerub a jako dramaturg spolku divadelních ochotníků Tyl). Od 1949 spolupracoval se zájezdovým souborem Krajského oblastního divadla v Olomouci (Divadlo O. Stibora), 1952–54 působil jako činoherní herec a režisér na české scéně Těšínského divadla a v Severomoravském oblastním divadle v Šumperku, poté se věnoval koncertní a estrádní činnosti. – Jeho syn, stomatochirurg Vladimír S. (* 25. 9. 1931 Přerov), se rovněž zabýval literární tvorbou: kromě zdravotně výchovných, fejetonistických, satirických a povídkových rozhlasových pořadů je autorem divadelních her pro děti (např. Pohádka o tmavomodrém inkoustu, 1962) a spoluautorem muzikálů a kabaretů.

S. nebohaté a umělecky málo invenční literární dílo zahrnuje kromě souboru povídek módní díkce s tendencí k senzačnosti a duchaplnosti volených námětů, rámcovaných vypravěčovým pobytem v lázních (*Lázeňský film*), především pokusy dramatické. Vedle divadelního debutu (*Větrný mlýn*), lyrické komedie o chorobně citlivém mladíkovi, jenž se za přispění svého nekonformního strýce zotaví na venkově tělesnou prací a láskou, zaujala především kronikářsky pojatá hra *Rodinná pouta*, kterou S. úspěšně pronikl na scénu tzv. Prozatímního divadla (za války pobočná karlínská scéna Nár. divadla). Statické, ilustrativně kon-

cipované drama rozehrává na pozadí příběhu o cestě několika generací středostavovské rodiny za divadlem téma rozporu měšťanských hodnot (zajištěné zaměstnání, solidní manželství) s touhou vymanit se z jejich pout a jít za vlastním, byť nejistým životním cílem; za zmařenými divadelními příležitostmi vždy stojí zakladatelka rodu Kateřina (role byla psána pro herečku R. Naskovou), která ustupuje až nejmladší generaci. Jednoaktová satira na lidskou naivitu a hloupost, s níž člověk vždy znovu sedne na lep podvodníkům (*Silnější než smrt*) nebyla scénicky provedena a vyšla pouze knižně. Studie O. Müllera (Česká kniha v 15. a 16. století, 1946) S. inspirovala k sepsání dramatického dialogu o paralelách mezi typografickou prací v době Veleslavínově a v současnosti (*Dialogus slavného architypografa – Mistra Daniela Adama z Veleslavína s typografem dvacátého století*). Zbývající část autorova dramatického díla se zachovala v rukopisech (uloženy v knihovně Divadelního ústavu v Praze): veselohra Pokušení (1932), rozhlasová jednoaktovka Roztržený závoj (b. d., 1932), divadelní skeč Náhoda (b. d.), jednoaktový detektivní příběh Knoflík (b. d.), drama z doby okupace V mráčkách (1947), libreto operety Kara-Kum (b. d., 1957, s T. Koliandrovou, hudba E. Koliandr).

ŠIFRA: V. M. S. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: sb. Dar nejvzácnější (Přerov 1947); Divadlo (1950); Divadlo olomouckého kraje (1951); Krajské oblastní divadlo v Olomouci, pokr. Program divadla olomouckého kraje (1950–51); Rudé právo (1949); Středisko (Brno 1930). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Lázeňský film (PP 1929); *Silnější než smrt* (D b. d., 1930); Hosanna 1937 (B b. d., 1938); *Rodinná pouta* (D 1944, prem. 1943); *Dialogus slavného architypografa – Mistra Daniela Adama z Veleslavína s typografem dvacátého století* (divad. scéna, 1947, i prem.); *Marné chytračení* (D b. d., 1950, prem. 1949, s použitím motivu anonymní starofrancouzské frašky, hudba V. Čech). – *Úprava*: W. H. G. Kingston: *Velrybář Petr* (1948). ■ SCÉNICKY. *Hra*: *Větrný mlýn* (1936). ■ REDIGOVÁL *časopisy*: *Hasičská ochrana* (Brno 1940–44), *Krajské oblastní divadlo v Olomouci* (1950, č. 1) a pokr. s tit. *Program divadla olomouckého kraje* (1950–51, č. 2–10), *Divadlo olomouckého kraje* (odborový čas. zaměstnanců divadla, 1951, č. 1–9); *sborník*: *Dar nejvzácnější* (1947, s A. Caletkou a E. Kvasničkou). ■

LITERATURA: ● ref. Lázeňský film: J. Staněk, LidN 22. 3. 1930; E. P. (Prosecký), Středisko 1, 1930/31, č. 4; drb. (J. Borecký), Zvon 31, 1930/31, s. 27 ●; ik (F. Sekanina, dub.): ref. *Větrný mlýn*, LidN 13. 6.

1936; ● ref. *Rodinná pouta*: J. K. (Kopecký), LidN 29. 10. 1943; os. (O. Srbová), Nár. práce 30. 10. 1943; V. Hloch, Venkov 31. 10. 1943; J. Hájek, LidN 14. 8. 1944; J. Zach, Řád 1944, s. 81 ●; bs (B. Slavík): ref. *Marné chytračení*, LD 30. 3. 1950.

mv

Marie Stroupežnická

* 14. 8. 1808 *Písek*

† 25. 6. 1883 *Písek*

Autorka básní, umělecky nenáročných povídek a divadelních her, překladatelka.

V matrice uvedena jako Marie Antonie Strobinitzká. – Dcera ševce a holiče; jejím synovcem byl spisovatel Ladislav S. V patnácti letech S. ztratila matku a útěchu v soužití s necitlivou macechou hledala ve vlastní literární tvorbě. Žila osaměle (důvodem pro její rozhodnutí neprovdát se byla údajně nešťastná láska), živila se ručními pracemi a volný čas věnovala literatuře. Od 1869 bydlela zřejmě v Praze a krátce byla zaměstnána v administraci Nár. listů. Údajně přišla o úspory při krachu záložny. Vrátila se do Písku a žila v hmotném nedostatku. Pohřbena byla v Písku.

Asi od konce 40. let psala básně (intimní lyriku, v níž se vyrovnávala se ztrátou matky, náboženské, milostné, vlastenecké, didaktické a humoristické verše); vyšly v *Obrazech života*, některé přeložil do němčiny A. Waldau, který zároveň ocenil jejich prostotu, upřímnost a absenci dobově konvenční sentimentality, patosu a bigotnosti. S. se pokoušela také o divadelní hry (rytířské hry a veselohry, které údajně ocenil i J. K. Tyl; případné inscenace se však nepodařilo zjistit); psala a překládala povídky, v nichž využívala motivů a typických postupů prózy rytířské a sentimentální (syžet spleťtých a nereálných osudových zkoušek ctnostných hrdinů, výrazná morální a náboženská tendence). Z nich poněkud vybočuje povídka *Zahaleč* pokusem o vystižení psychického vývoje hlavní postavy. Podle A. Waldaua měly vyjít tiskem též S. Písně pro čas postní (1850); v rukopisu se zachovaly dva svazky básní, povídky *Seznámení na bále*, *Msta*, *Novoroční dary* a *Zlomek ze života chudého malíře*. Některé rukopisné hry (např. *Purkmistr z Marijanova*, resp. německá verze *Der Bürgermeister von Marienburg*) jsou neznámé.

Stroupežnická

PŘÍSPĚVKY in: A. Waldau: Böhmisches Naturdichter (1860, s. 116); *Obrazy života* (1859); *Zlatá Praha* (1864, P Zahaleč); – posmrtně: ant. *Zapadlo slunce za dnem, který nebyl* (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Písně pro čas postní (BB 1850, výt. nezjišť.); *Bouře aneb Oučinky zlého svědomí* (P 1855); *Bedřich a Hynek* (P b. d., 1855); *Radostné shledání* (P b. d., asi 1855, výt. nezjišť.). – *Překlad*: an.: *Hružosné noci na Tolenštejně aneb Kostlivec* (1861). ■

LITERATURA: M. Korejsová: M. S., Prozatímní inv. seznam (Státní okresní archiv Písek 1983). ■ J. V. Jaroš (A. Waldau): *Samoukové české poezie, Obrazy života 1859, s. 397* (s otiskými BB) + in *Böhmisches Naturdichter* (1860, s. 116); ● nekrology: an., *Čes. noviny* 5. 7. 1883; an., *Divadelní listy* 1883, s. 167; an., *Otavan* 1883, s. 250; an., *Urbánkův věstník bibliografický* 1883, s. 194 ●.

lk

Ladislav Stroupežnický

* 6. 1. 1850 *Cerhonice u Písku*

† 11. 8. 1892 *Praha*

Dramatik a prozaik, autor pokusů o historické drama, historizujících aktovek i veselohry ze soudobé vesnice Naši furianti, již se stal jedním z průkopníků realismu v českém dramatu; prózou psal humoristické i k realismu směřující žánrové obrázky hlavně z vesnického života; dramaturg Národního divadla, publicista.

Syn hospodářského správce na církevním velkostatků premonstrátů; synovec spisovatelky Marie S. Na obecné škole v Miroticích se seznámil s M. Alšem, ze studií na reálce v Písku byl po dvou letech 1862 vyloučen pro neukázněnost (zranil spolužáka). Vrátil se do Cerhonice, kde pomáhal otci v kancelářských pracích. V listopadu 1867 prožil otřes: v domnění, že zastřelil pytláka, se pokusil o sebevraždu a těžce si znetvořil obličej. Zranění si vyžádalo dlouhodobé léčení, několik obtížných operací, zanechalo i následky (mj. náhrada nosu) a ovlivnilo i S. povahu; stal se z něho uzavřený člověk. Po uzdravení pracoval v bance a po jejím krachu v archivu cerhonického úřadu. Soustavně se vzdělával, četl zejména dramatickou literaturu (W. Shakespeare). S rodiči 1872 přesídlil do Prahy a hledal si trvalejší zaměstnání. Kolem 1875 se mu naskytla možnost nastoupit jako správce na panství v Adršpachu, ale zvolil spolupráci s J. R. Vilímkem v jeho *Humoristických listech* jako redaktor jejich nepolitické

části. Současně si skrovné místo našel u Všeobecné pojišťovny, 1878 pak nastoupil jako písař ve školním a pak berním referátu pražského magistrátu. V listopadu 1892 byl na doporučení F. L. Riegra a J. Durdíka jmenován dramaturgem Nár. divadla; ve funkci preferoval zvláště soudobou francouzskou tvorbu; během takřka deseti let práce se ocital (též pro svou povahu) v četných konfliktech s členy souboru i vedením divadla. Oženil se 1890 s herečkou A. Turkovou. Byl funkcionářem Jednoty dramatických spisovatelů a skladatelů, docházel do bohémské společnosti umělců v pivovaru u sv. Tomáše Mahábhárata. Zemřel na tyfus, pohřben byl na Vyšehradě.

Těžiště S. díla leží především v tvorbě dramatické, jejíž nejvýraznější výsledky představují přechodnou fázi od romantizujícího a patetického stylu i fraškovitě vyhraněných karikaturně deformujících aktovek (jež vděčně využívaly historického rámce) k realistickému dramatu zakotvenému v soudobém životě venkova. Po prvních nevyzrálých veseloherních pokusech (*Noviny a karty, V ochraně Napoleona Prvního*) usiloval S. v duchu patetické romantické poetiky o velké drama založené na konfliktu vášni a zasazené do historického rámce bělohorské doby a do prostředí šlechtického rodu Smiřických (*Černé duše*); svou rétoričností prozrazuje vlivy dramatu hugovského. Historickému tématu zůstal S. věren i ve dvou veselohrách volně zpracovávajících epizody ze života Mikuláše Dačického (*Zvíkovský rarášek, Paní mincmistrová*). S. se v nich nedržel historických faktů, šlo mu o vytváření situačních zápletek, odhalení klamu a vysvětlení omylu, zatímco historický kolorit měly hry získat zejména archaizujícími prvky mluvy (podobně jako v další aktovce z konce 16. století *V panském čeledníku*). Zároveň se na historickém půdorysu S. snažil o vytvoření reprezentativního českého dramatu srovnatelného s klasickou evropskou dramatikou. Z českých dějin čerpal látku z tragických konfliktů posledních Přemyslovců (*Velký sen*) a z mravního střetu katolické šlechtičny a protestantského českého důstojníka v cizích službách za třicetileté války (*Sirotčí peníze*); z cizí historie sledoval ve výpravné, na vnějších efektech založené hře, složené z jednotlivých výjevů, obtíže a protivenství při mořeplavcově objevování Ameriky (*Christoforo Colombo*). Směřování k realismu v S. hrách bylo spojeno s pozorností věnova-

nou soudobému životu. Po prvním málo úspěšném pokusu (*Triumfy vědy*) se mu ve hře *Naši furianti* zdařilo podat s komickým nádechem rozepří na české vesnici, a to se znalostí prostředí i smyslem pro věrohodnost povah. Opíral se přitom o motivy z venkovského života, které již dříve zpracoval v prózách. Nezvyklé neidealizované zobrazení českého sedláka, významné pro české drama, vzbudilo nelibost části kritiky. Po pokusu o ztvárnění soudobého mravního konfliktu (*Vojtěch Žák, výtečník*) a po naturalisticky laděném obrazu dědičně determinovaného zla (*Zkažená krev*) S. napsal hru *Na Valdštejnské schůtkě* (jevištního provedení se už nedožil, je však považována za jeho nejpropracovanější dílo), v níž účtoval s romantickým snilkovstvím, jehož marnost přivádí ústřední postavu ke zpronevěře a nakonec i k šílenství. Drama z pozůstalosti *Král Třtina* s námětem zkázy starověké říše a záhuby slabobského panovníka obměňuje motivy z autorovy starší básně *Den soudu* (někteří badatelé proto usuzují, že časově vznikalo v její blízkosti). Méně výraznou složku S. tvorby tvoří prózy. Převážně humoristické prvotiny (nejprve publikované hlavně v Palečku) měly povahu povrchních, leckdy obhroublých drobných příběhů (*Žalostný konec přátelství dvou přátel* aj.). Do sféry kolportážní literatury spadá i první románový příběh plný romantických zápletek (*Cavani*). Dobového ohlasu se dočkala až sociálně kriticky vyhocená povídka *Synové grafitového rytíře* založená na kontrastu povah dvou bratrů. Úspěšnější byl S. tam, kde postihoval svérázné charaktery ze sociální spodiny nebo pologramotné vesničany, např. v souboru *Z Prahy a z venkova* (povídka *Papášák a Mexikán*, hermannovský příběh z Podskalí *Gusta a Věna*, *Žádost mistra Trnky*, *Rekurs obce Jarotické* aj.); jimi se zařadil do proudu žánrové drobnokresby navazující na dílo Nerudovo, Hádkovo a Světlé. Přitom sklon ke karikaturní nadsázce odlišoval S. prózy od sentimentálnější laděných obrázků soudobých žánristů i od folklorních regionálních studií moravských spisovatelů. I v S. prózách lze pozorovat přechod od doznívajícího romantismu ke smyslu pro realistický detail; zájem o okrajové sociální typy ostrostí pohledu naznačuje možnosti, kterých využila nová próza na přelomu století. S. psal i divadelní referáty. Jeho díla podnítila rovněž hudební zpracování (nejznámější je opera *Zvíkovský rarášek* V. Nováka,

prem. 1915; O. Chlubna složil operu *Paní mincmistrová*, prem. 1949; R. Kubín *Naše furianty*, prem. 1949), dále četné divadelní a filmové úpravy.

ŠIFRY: L. Str., Str. ■ PŘÍSPĚVKY in: Divadelní listy (1881–83); Hlas národa (1886–90); Humorist. listy (od 1871); Kalendář českožidovský na rok 1882 a 1883; Kalendář Koruny české; Květy (1882); Lumír (1873–86); Nár. listy (1877, 1883–88); alm. Národ sobě (1880); Paleček (od 1873); Pamětní list slavnostní sjezdu všesokolského v Praze (1887); Pokrok (1877–80); Politik (1879–84); Slovanský kalendář na rok 1874; Světozor (1876–80); Zábavné listy (1881–85). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Žalostný konec přátelství dvou přátel, *Đáblův mlýn* (PP 1874, Bibliotéka humoristická, seš. 1); *Isák Šmaules a jeho schody* (P 1874, Bibliotéka humoristická, seš. 3); *Humoristické čtení* (PP 1875, Bibliotéka humoristická, seš. 5); *Noviny a karty* (D 1876, prem. 1875); *Pan Měsíček, obchodník* (D 1878, prem. 1877; upr. vyd. b. d., 1903); *Černé duše* (D 1878, prem. 1877); *V ochraně Napoleona Prvního* (D 1878); *Den soudu* (B 1878); *Cavani* (R 1878); *Rozmarné historky* (PP b. d., 1879); *Synové grafitového rytíře* (P 1881); *Povídky a novely* (1881); *Zvíkovský rarášek* (D 1883, i prem.); *Triumfy vědy* (D 1884, i prem.); *Lidé směšní a ubozí* (PP 1884; 1891 upr. a rozšíř. vyd. s tit. Z Prahy a z venkova; samost. vyd. PF: 1916 *Martínkův nový oblek*, zkráceně, ed. V. F. Suk; 1930 *První pražský velkoobchod s pavouky*, ed. B. Lifka; 1932 *Pták z říše bájí*, ed. F. Táborský; 1941 *Cikánské křtiny*); *Velký sen* (D 1885, prem. 1884); *Paní mincmistrová* (D 1886, prem. 1885; upr. vyd. b. d., 1904); *V panském čeledníku* (D 1887, prem. 1886); *Naši furianty* (D 1887, i prem.; upr. vyd. b. d., 1905); *Po trnitých stezkách* (PP 1887, P *Dar mrtvému* samost. 1911 in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 22); *Sírotčí peníze* (D 1887, i prem.); *Fantaska* (1888, i prem., text k baletu P. L. Hertela, libreto P. Taglioni); *Václav Hrobčický z Hrobčic* (D 1889, prem. 1888; upr. vyd. b. d., 1905); *Christoforo Colombo* (D 1890, prem. 1886 s tit. *Křištof Kolumbus*); *Vojtěch Žák, výtečník* (D 1891, prem. 1903); *Zkažená krev* (D 1891, prem. 1894); – posmrtně: *Na Valdštejnské schůtkě* (D 1893, prem. 1892); *Král Třtina* (D 1916, ed. Q. M. Vyskočil, prem. 1929). – *Překlady*: A. Kotzebue: *Žárlivá panička* (1881, i upr.); H. Ibsen: *Oernulfova výprava* (1885). – *Výbor*: Z Prahy a venkova (1949, ed. M. Novotný). – *Souborná vydání*: *Dramatická díla* (F. Šimáček, 1887–94, 10 sv.); *Dramatická díla* (O. Růžička, 1945–46, 2 sv., ed. K. Rektorisová). ■ SCÉNICKY: *Dobry český dědeček* (sólový výstup, 1877); *Stará panna* (1877, dle vídeňské frašky); *Pohádka o nalezeném štěstí* (1889, text k baletu K. Kovařovice). ■ KORESPONDENCE: an.: Z listů L. S. 1–28 (neuvečené adresátce z 1881–92), *Obzor lit. a umělecký* 4, 1901/02, s. 144 a pokr.; J. Balák: *Z korespondence L. S.* (J. M. Balákovi z 1875), *Máj* 12, 1913/14, s. 76;

Stroupežnický

an.: K článku o Bozděchovi (M. Červinkové-Riegrové z 1888), Cesta 1, 1918/19, s. 1196; F. D. Zenkl: Z intimních dopisů L. S. (E. Rohlíčkové z 1871–72, 1885–88), ČČM 1921, s. 223; an. (E. Lešehrad): Z dopisů L. S. (redaktoru Humorist. listů, tj. J. R. Vilímkovy, z 1876 a 1880), Lit. listy 1, 1923/24, s. 124; K. (J. Knap): Škola autora Našich furiantů (F. X. Svobodovi z 1886, M. A. Šimáčkovi z 1886 a neuvedenému adresátu z 1887), Venkov 3. 3. 1928 + Začátky dramatiky F. X. Svobody a L. S. (F. X. Svobodovi z 1887 a 1888), Venkov 10. 6. 1928; L. Balcar: Lovec L. S. (J. Weiglovi z 1886), LidN 10. 12. 1935 (též in F. Hampl: Zelená krev L. S., LitN 1942, s. 12); Ant. Veselý: Zklamané divadelní naděje Jiřího Sumína (Sumínovi z 1888), Kolo 1937, s. 230; E. Svoboda: Zmařené naděje (M. Alšovi z 1886–87), Acta scenografica 5, 1964/65, č. 7 a 8 (obálky); A. Závodský: Tři dopisy k dramatu G. Preissové Gazzina roba (G. Preissové z 1889), SPFF Brno 18, ř. D – lit. vědná, 1969, č. 16. ■ REDIGOVAL časopis: Humorist. listy (1875 od č. 48 – 1876 do č. 17, 1876 s J. R. Vilímkem); knižnici: Humoristická bibliotéka (1884). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Míkuškovičová: L. S., zakladatel českého realistického dramatu (Krajská knihovna Čes. Budějovice 1960). ■ LITERATURA: sb. Od Klicpery k Stroupežnickému (1942, ed. A. M. Brousil; přisp. mj. F. Götz: Vývojové drama L. S., J. Toman: S dílo a kraj, F. Tetauer: Múzičnost a skladba u Klicpery a S. → Sedmero zástav, 1947, V. Müller: Klicpera a S. v rozhlase, A. M. Brousil: Film a dílo S.); V. Müller: Naši furianti L. S. (1947) + L. S. (1949); F. Hampl: L. S., český humorista a dramatik (1950); R. Ferklová: L. S. (1850–1892). Lit. pozůstalost (LA PNP 1978). ■ F. Zákrejs: ref. Humoristické čtení, Osvěta 1874, s. 157; an.: ref. Noviny a karty, Světozor 1875, s. 404; ● ref. Pan Měsíček, obchodník: J. N. (Neruda), NL 6. 6. 1877 → České divadlo 5 (1966, s. 203); uh (V. Guth), Politik 6. 6. 1877; an., Pražský deník 6. 6. 1877; an., Světozor 1877, s. 275; -r., Čes. včela 1877, s. 174; an., Lumír 1877, s. 224 a 256 ●; F. (B. Frida): ref. insc. Stará panna, Lumír 1877, s. 384; ● ref. Černé duše: J. N. (Neruda), NL 22. 12. 1877 → České divadlo 5 (1966, s. 233); an. (F. V. Jeřábek), Pokrok 22. 12. 1877; uh (V. Guth), Politik 22. 12. 1877; -r., Čes. včela 1877, s. 382 ●; ● ref. Cavani: faš. (F. A. Šubert), Pokrok 23. 5. 1878; E. Krásnohorská, Osvěta 1878, s. 793 ●; J. L. Turnovský: ref. Rozmanité historky, Pokrok 7. 1. 1880; ● ref. Synové grafitového rytíře: M., Ruch 3, 1880/81, s. 282; tš., Pokrok 15. 7. 1881; an., Lumír 1881, s. 448 ●; F. Bílý: ref. Rozmanité historky, Synové grafitového rytíře, Osvěta 1882, s. 570; tš.: ref. Povídky a novely, Pokrok 1. 2. 1882; ● ref. Zvíkovský rarášek: T. (J. L. Turnovský), Pokrok 21. 5. 1883; nb., Čes. noviny, dříve Posel z Prahy 23. a 30. 5. a 23. 11. 1883; uh (V. Guth), Politik 23. 5. 1883; F. Zákrejs, Osvěta 1883, s. 835; J. Nejedlý, Ruch 1883, s. 239; š. (J. Kuffner), NL 23. a 27. 11. 1883 ●; ● ref. Triumfy vědy: V. V. Zelený, Světozor 18, 1883/84, příl. č. 10; T. (J. L. Turnovský), Pokrok 20. 2. 1884; E. B. (Boz-

děch), Politik 21. 2. 1884; Nemo (J. Vrchlický), Lumír 1884, s. 112; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1884, s. 112; F. L. Hovorka, Divadelní listy 1884, s. 53 ●; ● ref. Lidé směšní a ubozí: -rez., Lumír 1884, s. 480; E. Miřovský, Pokrok 11. 11. 1884; A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 1885, s. 74; F. Bílý, Osvěta 1885, s. 279; K., Čas 1, 1886/87, s. 44 ●; ● ref. Velký sen: T. (J. L. Turnovský), Pokrok 18. a 19. 12. 1884; uh (V. Guth), Politik 18. 12. 1884; š. (J. Kuffner), NL 19. a 21. 12. 1884; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 19, 1884/85, s. 32 a 47; J. V. F. (Frič), Jevišťe 1885, s. 6; -p, Lumír 1885, s. 32; F. Zákrejs, Osvěta 1885, s. 362; F. K. (Kvapil), Ruch 1885, s. 55; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1885, příl. č. 2 a 3 ●; ● ref. Paní mincmistrová (insc.): K. Č. K., Světozor 19, 1884/85, s. 318; an. (J. L. Turnovský), Pokrok 29. 4. 1885; uh. (V. Guth), Politik 2. 5. 1885; an., Ruch 1885, s. 215; F. Zákrejs, Osvěta 1885, s. 536; J. V. F. (Frič), Jevišťe 1885, s. 70; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1885, s. 291 ●; ● ref. Křištof Kolumbus: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 20, 1885/86, s. 494; an., Zábavné listy 8, 1885/86, s. 503; B. F. (Frida), Zlatá Praha 3, 1885/86, s. 496; J. Vrchlický, Hlas národa 6. 7. 1886; š. (J. Kuffner), NL 6. 7. 1886; an., Pražský deník 6. 7. 1886 ●; ● ref. V panském čeledníku: J. Vrchlický, Hlas národa 24. 12. 1886; an., Pražský deník 24. 12. 1886; B. F. (Frida), Zlatá Praha 4, 1886/87, s. 95; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 21, 1886/87, s. 111; J. Kuffner, Květy 1887, d. 1, s. 248; Nemo (K. B. Mádl), Ruch 1887, s. 64 a 224 ●; ● ref. Naši furianti: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 21, 1886/87, s. 383 a 399; an. (J. Herben), Čas 1, 1886/87, s. 172; B. F. (Frida), Zlatá Praha 4, 1886/87, s. 398; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 5. 5. 1887; an., Pražský deník 5. 5. 1887; š. (J. Kuffner), NL 20. 5. 1887; F. Zákrejs, Osvěta 1887, s. 568; J. Lý (Ladeček), Čes. Thalia 1887, s. 158; Vavřínek Lebeda (I. Herrmann), Švanda dudák 1887, s. 87; R. (A. Bačkovský), Lumír 1887, s. 256 ●; ● ref. Po trnitých stezkách: A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 8, 1886/87, s. 305; F. V. Vykoukal, Světozor 21, 1886/87, s. 541; B. Č. (Čermák), NL 3. 9. 1887 ●; L. Stroupežnický: Autorova zpověď a některé úvahy (k Našim furiantům), Hlas národa 26. 6. 1887; ● ref. Sirotčí peníze: Č., Lit. listy 8, 1886/87, s. 33; an., Čas 1, 1886/87, s. 360; B. F. (Frida), Zlatá Praha 4, 1886/87, s. 766; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 21, 1886/87, s. 767; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 16. 10. 1887 ●; J. Flekáček: ref. Fantaska, Vlast 4, 1887/88, s. 892; ● ref. Václav Hrobčický z Hrobčic: J. V. (Vrchlický), Hlas národa 6. 11. 1888; an., NL 6. 11. 1888; an., Pražský deník 6. 11. 1888; V. Mrštík, Ruch 1888, s. 538; J. Ladeček, Čes. Thalia 1888, s. 336; F. Zákrejs, Osvěta 1888, s. 1137; α, Zlatá Praha 6, 1888/89, s. 47; V. Vítězný, Lit. listy 10, 1888/89, s. 298; an., Čas 1889, s. 12 ●; ● ref. Vojtěch Žák, výtečník: V. Bš., Hlas národa 21. 12. 1890; Astur (H. G. Schauer), Lit. listy 12, 1890/91, s. 88; an., Čas 1891, s. 186; P., Hlídkka lit. 1891, s. 192 ●; ● ref. Z Prahy a z venkova: A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 12, 1890/91, s. 127; B. Čermák, NL 18. 7. 1891; F. Zákrejs, Osvěta 1891, s. 570 ●; ● ref. Zkažená krev: Astur (H. G. Schauer),

Lit. listy 12, 1890/91, s. 208; I. Hořica, NL 25. 4. 1891; an. (F. Roháček), Niva 1891, s. 158; (insc.:) P., Světozor 28, 1893/94, s. 612; an., Pražský deník 28. 10. 1894; J. Flekáček, Vlast 11, 1894/95, s. 263 ●; ● nekrology: α, Zlatá Praha 9, 1891/92, s. 471; Š. (M. A. Šimáček), Světozor 26, 1891/92, s. 468 a 478; an., Lit. listy 13, 1891/92, s. 333; J. L. Turnovský, Zábavné listy 1892, s. 569; an., Čas 1892, s. 522; an., Lumír 1892, s. 288; an. (F. Roháček), Niva 1892, s. 272 ●; ● ref. Na Valdštejnské šachtě: š. (J. Kuffner), NL 11. 12. 1892; A. Schulzová, Zlatá Praha 10, 1892/93, s. 58; P., Světozor 27, 1892/93, s. 59 ●; J. Lier in Vzpomínky na paměť třicetileté činnosti Umělecké besedy 1863–1893 (prémie U. B. na rok 1894, s. 46); an. (F. X. Šalda): S. cyklus, Rozhledy 1894, s. 95 a 161 → KP 2 (1950); J. Kamper: L. S., jeho život a dílo, ČČM 1900, s. 135 a 1901, s. 55 (i sep. 1900); R. E. Jamot (J. Thomayer): Ze vzpomínek na mrtvé přátele, Zvon 1, 1900/01, s. 97; jv. (J. Vodák): ref. insc. Vojtěch Žák, výtečník, PL 5. 1. 1903; J. Štolba: Mé styky s L. S., in Z mých pamětí 2 (b. d., 1907, s. 204); Q. M. Vyskočil: Osudná příhoda v mládosti L. S., ČČM 1909, s. 417 + Literární odkaz L. S., Máj 9, 1910/11, s. 131; F. A. Šubert: L. S., Osvěta 1913, s. 294; ● ref. Král Třtina: G. P. (Pallas), Zlatá Praha 33, 1915/16, s. 480; (insc.:) = (J. Vodák), Čes. slovo 28. 2. 1929 ●; O. Fischer: Reliéfy českých dramatiků. L. S., Lumír 46, 1917/18, s. 370 → K dramatu (1919, s. 21); K. (J. Knap): Z listáře Družstva Národního divadla, Venkov 21. 6. 1928 + S., Preissová, Kunětická, tamtéž 21. 6. 1929; F. Strejček in L. S.: Naši furianti (1929); J. Sajíc: Dramatická díla L. S., Čes. osvěta 1932, s. 91 a 138; J. Kvapil: Osud L. S., LidN 6. 8. 1932 + Ještě o L. S., tamtéž 13. 8. 1932, obojí → O čem vím 1 (1932; znovu 1946); A. Wenig: Premiéra historické veselohry před padesáti lety (Zvíkovský rarášek), Rozhledy 1933, s. 61; A. M. Brousil: K českosti S., Venkov 16. 11. 1938; F. Hampl: Život na niti, in Poznamenaní (1940, s. 141) → Z bouřného času (1985, s. 331); p. (A. M. Píša): Památce L. S., F. Hampl: Lidská tvář L. S., obojí Nár. práce 6. 1. 1940; J. Toman: Po stopách L. S. (cerhoničský archiv), LidN 19. 9. 1940 (polední vyd.) + Mikoláš Aleš a L. S., LidN 13. 1. 1941; ● k 50. výr. úmrtí: bs (B. Slavík) a V. Müller, LidN 9. 8. 1942; A. M. Brousil, Venkov 11. 8. 1942 ●; F. Hampl in L. S.: Mikuláš Dačický z Heslova (tj. Zvíkovský rarášek, Paní mincmistrová, 1942); V. Tichý: Humoresky L. S., LitN 1948, s. 102 + in L. S.: Z Prahy a venkova (1949); M. Heřman: S. Pan Konrád, Slovesná věda 3, 1949/50, s. 55; ● k 100. výr. nar.: O. Popp, Tvorba 1950, s. 46; jtg (J. Träger), Svět v obrazech 1950, s. 21 ●; J. Kopecký in L. S.: Naši furianti (1950) + in L. S.: Paní mincmistrová, Naši furianti (1950); J. Hájek: Průkopník realistických cest našeho dramatu, Divadlo 1952, s. 727; V. Müller: Osudové datum L. S., LD 10. 8. 1952; F. Götze: Poučení z Našich furiantů, LitN 1953, č. 37; F. Černý: L. S., Divadlo 1953, s. 1058; S. Utěšený: Lidový jazyk S. Našich furiantů, NŘ 1954, s. 115 → sb. K jazyku a slohu našich klasiků (1954, s. 44); V. Müller: Jubilant L. S., LD 7. 7.

1957; V. Müller, E. Turnovský in L. S.: Mikuláš Dačický z Heslova (tj. Zvíkovský rarášek, Paní mincmistrová, 1958); Z. Vavřík: L. S., Kulturněpolitický kalendář (1960, s. 192); V. Müller: První dramaturg ND, LD 17. 11. 1963 + Dvojvýročí L. S., LD 6. 8. 1967 + Naši furianti zas a znovu (osudy hry), Svob. slovo 25. 4. 1970 + Narodil se na Tři krále, LD 4. 1. 1975; V. Vondra: První český dramaturg, Práce 4. 1. 1975; J. Císař: Takové tajné sny. Sen desátý – jubilejní o hře, kterou jsem nepochopil (Naši furianti), Amatérská scéna 1977, č. 4; V. Königsmark: Cestou k divadelnímu realismu, Čes. jazyk a literatura 30, 1979/80, s. 175; A. Fuchs: Případ S., Práce 22. 6. 1979 + Furiant L. S., tamtéž 5. 1. 1980, příl. P 80, č. 1; J. A. Mager: Příspěvek k rodopisu S., Jihočeský sb. historický 1986, s. 85; R. Prchalová: Causa L. S., Reflex 1995, s. 52; F. Černý: Furianti z obce Honice, in Kapitoly z dějin českého divadla (2000, s. 139); A. Haman: L. S.: Naši furianti, sb. Literatura v diskusi (2000, s. 115).

ahm, zp

Středisko

1930–1934

Časopis mladých moravskoslezských spisovatelů s regionálním dosahem; poslední ročník za změněné redakce měl výrazně levicový charakter.

Podtitul: 1930–33 (roč. 1–3) Revue pro umění a kulturu; 1934 (roč. 4) Literární měsíčník. – *Redaktoři:* 1930–31 (roč. 1) O. Zemek s red. kruhem; 1931–32 (roč. 2) táž redakce do č. 5, pak odp. redaktor Z. Matyšek; 1932–33 (roč. 3) red. kruh (J. Koudelák, Z. Kriebel, F. Ptašinský); 1934 (roč. 4) B. Václavek, B. Kilian. – *Vydavatel:* 1930–33 (roč. 1–3) Literární středisko v Brně; 1934 (roč. 4) majitel B. Kilian, Brno. – *Periodicita:* měsíčník; 1930–33 (roč. 1–3) 10 čísel ročně, spojovaných někdy v dvojčísla; 1934 (roč. 4) pouze 5 čísel, ročník nebyl dokončen.

S. vzniklo z popudu mladých moravskoslezských spisovatelů sdružených v brněnském Literárním středisku, jako protějšek Kola, časopisu starší generace autorů konzervativnějšího zaměření. K hlavním iniciátorům patřil O. Zemek, který 1933 pro neshody o uměleckou a politickou orientaci časopisu z redakce i ze spolku odešel. Jeho postavení krátce zaujal F. Ptašinský, mj. překladatel z ruštiny a propagátor sovětské kultury. Rozpor mezi umělecky nevybojnými beletristy a víceméně levicově orientovanými autory statí a recenzí vyústil v odevzdání redakce B. Václavkovi, který ve 4. roč. zcela změnil profil časopisu a z velké

části i okruh přispěvatelů. S. přestalo vycházet z finančních důvodů; jeho 4. roč. se stal předchůdcem časopisu U.

Časopis měl původně sloužit svobodně rozvíjenému tvárnému úsilí zbavenému provincionalismu (aniž by opomíjel regionální tradice) a zároveň prostředkovat kontakty s kulturním děním na slovanském severu a jihu. Proto zde byla zastoupena v překladech polská, jihoslovanská a se stoupající kvantitou i sovětská literatura. Stati, články nebo glosy přinášely pohledy na situaci různých slovanských uměleckých odvětví. Slovenští autoři (např. M. Figuli, F. Hečko, F. Král, I. Minárik, M. Pišút) zde publikovali v mateřštině. V původní tvorbě se redakci nepodařilo soustředit výraznější talenty a časopis zůstával na okraji literárního dění, jisté publikační možnosti však poskytl mladým autorům (např. Z. Kriebel, F. Kožík, F. Nechvátal). Básnická tvorba se mnohdy prezentovala epigonskou poezií, často melancholicky laděnou milostnou nebo přírodní lyrikou. K pravidelnějším přispěvatelům *poezie* patřili: M. Bureš, R. Habřina, L. Jehl, I. Jelínek, B. Kafka, Z. Kriebel, Z. H. Matyšek, J. Nečas, F. Nechvátal, O. Peterka, J. Sobotka, Z. Spilka, K. F. Stránský, J. Uhde, J. Zatloukal, O. Zemek; dále přispěli Z. Bár, J. Hrabák, J. Jedlička, J. Koudelek, F. Kožík, J. M. Langer, J. Mikulič, J. Ošmera, K. Písaříček, E. Prosecký, Z. Rudim, A. Rybka, J. V. Sedlák, L. Sova, E. Srbová, V. M. Strojil, J. Šulc, J. Tesařík, A. Tománek (pseud. A. Bučina-Slezan), V. Vašíček, O. Žizka aj.; výjimečně otiskli verše P. Bezruč, O. Mikulášek, J. Urbánková, J. Zahradníček. Krátké *prózy*, publikované v početně menším rozsahu než poezie, měly milostné nebo sociální náměty a většinou je prostupovala tragika a sentiment. Ke kmenovým prozaikům patřili: R. Habřina, J. Koudelek, L. G. Mostecká, F. Ptašinský, F. Směja, K. Stránský, L. Třenecký; prózy dále otiskli F. Kožík, A. C. Nor, B. Pernica, O. Peterka, E. Prosecký, J. M. Slavík, J. Šulc, A. Tejkal, J. Uhde aj. Svě místo tu našly také úryvky z *dramat* (L. Blatný, O. Peterka; V. Katajev, V. Majakovskij). *Přeloženou beletrii* uvedli: z nejvíce zastoupené literatury polské O. F. Babler (E. Zegadłowicz), F. Duša (J. A. Gałuszka), A. Gajdoš (J. Tuwim aj.) a ruské F. Ptašinský (V. Ivanov, V. Majakovskij), L. J. Karpfenová (V. Katajev), Z. Spilka (N. Gumiljev) aj.; dále z literatury chorvatské O. F. Babler (G. Krklec) a srbské F. Čuberka (M. Crnjanski, V. Obreno-

vić-Delibašić); z jiných literatur se objevily překlady zcela ojediněle. Kromě beletrie obsahovalo každé číslo monografickou nebo problémovou stať týkající se písemnictví nebo ostatní umělecké tvorby. Odbornou úroveň si uchovaly *kritické studie a úvahy* zejména A. Balatky (hudba), R. Fleischnera, L. Páleníčka, O. Stibora (divadlo), F. Kalivody (architektura), R. Habřiny, B. Slavíka, V. Stupky, B. Václavka (literatura). Značný prostor poskytovalo S. drobnějším odborným příspěvkům, informacím, glosám, zprávám, pro něž vyhradilo rubriky *Literatura, Film, Hudba, Architektura, Výtvarné umění, Divadlo, Revue*. Přinášely také referáty o nových knihách, filmech, divadelních představeních, informovaly o aktuálních událostech ve světě umění a vědy, o významných jubileích aj. Přispívali sem četní autoři (často i pod šiframi): Z. Bár (i Z. B.), F. Bílkovský, P. Denk, A. Gregor, R. Habřina (i r. h.), B. Kafka (i Kfk.), F. Kalivoda, J. Kopa, L. Kraus (i L. Kr.), Z. Kriebel (i kri, -kri), L. Kundera, Z. H. Matyšek (i -zhm-), F. Neuzil (i F. N.), L. Páleníček (L. Pál.), O. Peterka, M. Pišút, F. Ptašinský, K. F. Stránský, V. M. Strojil (i V. M. S.), V. Stupka, L. Třenecký (i L. T.), J. Uhde, A. L. Vojkůvka, R. Walter, O. Zemek (i O. Z., oz) aj. – Za redakce B. Václavka získalo S. vyhraněně levicový ráz. Změnila se i jeho forma, dostalo větší formát (jako v 1. roč.) a obrazová část byla nahrazena fotografiemi. Strádměji než v předešlých ročnicích byla zařazována původní *próza* (např. ukázky z dosud nepublikovaných románů K. Nového Na rozcestí, M. Pujmanové Lidé na křižovatce, J. R. Vávry Ahmed má hlad, též příspěvky P. Jilemnického, B. Kličky, J. Kratochvíla) a původní *poezie* (I. Bart, F. Halas, Ó. Lysohorsky, J. Mahen, S. K. Neumann, J. Noha, J. Taufer, z dřívějších autorů M. Bureš, J. Jedlička, I. Jelínek, Z. Kriebel, F. Nechvátal). Zásadněji než v této původní beletrii se však levicová i protifašistická orientace S. projevovala ve výběru *překladů* (např. A. O. Avdějenka přel. F. Píšek, B. Brechta B. Mencák, F. I. Panfjorova B. Václavek) a zvláště v *kritických a teoretických státech*: ty se zabývaly zejména rozporem mezi společenským postavením spisovatele a jeho tvorbou (např. K. Konrad útočil na K. Čapka, K. Jiříček pod pseud. O. Krígl na V. Vančuru) nebo surrealismem a jeho vztahem k marxismu (B. Václavek, L. Svoboda); K. Konrad také kriticky analyzoval (stati Svár obsahu a formy a Ještě

jednou svár obsahu a formy) noetická východiska ruské formální školy a českého strukturalismu. Václavkova koncepce socialistické literatury byla obsažena hlavně ve stati K přítomné situaci slovesného umění. Značné místo věnoval časopis průhledům do avantgardních literatur, divadel, kinematografií, zejména v Sovětském svazu.

LITERATURA: P. B.: Nové literární „Středisko“ v Brně, Index 1930, s. 70; A. N. (Novák): S., LidN 1. 11. 1930; A.: Od čtvrtstoletí jeví se v Brně úsilí... (o vzniku S.), Středisko 1, 1930/31, č. 2; B. Pernica: Co předcházelo literárnímu S., tamtéž, č. 5–6; P. B.: Z časopisů, Index 1931, s. 6; L. T. (Třinecký): S., Iskra 1932, s. 150; J. O. (Ošmera): S., Čin 4, 1932/33, s. 528; ne (A. Novák): Z časopisecké literatury, LidN 12. 2. 1933 + (šifra zsl.) F. X. Šalda a Nietzsche (o stati R. Habřiny aj. ve 3. roč. S.), LidN 13. 5. 1933; p. (A. M. Píša): Z časopisů a revuí, PL 8. 6., 24. 8. a 2. 10. 1934; a (J. Hora): Z revuí a časopisů, Čes. slovo 1. 9. a 5. 10. 1934; pfr (P. Fraenkl): Z časopisů, NO 17. 10. 1934; J. Ošmera: Moravské literární časopisy, Panoráma 1935, s. 2; A. Hájková, Z. Kožmín, Š. Vlašín: Literární život v Brně v l. 1918 až 1965, sb. Brno v minulosti a dnes, sv. 8 (1966, s. 331); S. Bartůšková: Profil časopisu S., sb. Václavkova Olomouc 1966. K demokratické literární publicistice 1918–1945 (1967, s. 130); J. Hek: Hlavní tendence literárního časopisectví meziválečného období na Moravě, Duha 1996, s. 14.

sb

Jan Jiří Středovský

* 16. 4. 1679 *Brumov* (B.-Bylnice)
† 18. 8. 1713 *Pavlovice* (P. u Přerova)

Autor historických, vlastivědných a hagiografických spisů o dějinách Moravy.

Psal se též Strzedowsky, Strzedowski, Stredowsky, Stredowskij, Stredovský. – Otec S., který pokračoval v písmácké tradici svých předků, byl správcem šlechtického panství v Brumově. S. vychodil farní školu v Brumově a jezuitské gymnázium v Uherském Hradišti. Poté studoval dva roky filozofii ve Vídni a dále bohosloví v Olomouci. 1700 přijal nižší svěcení, 1701 se stal jáhnem, 1702 byl vysvěcen v Olomouci na kněze. Od 1701 vypomáhal jako jáhen v Pavlovicích, t. r. se stal v Dřevohosticích zámeckým kaplanem svého mecenáše hraběte Jiřího Fridricha z Oppersdorfu, moravského zemského hejtmána. 1703 byl jmeno-

ván farářem v Pavlovicích, kde působil až do své smrti. Za kněžskou a spisovatelskou činnost byl oceněn titulem apoštolský pronotář s právem nosit biskupskou mitru, stal se též rytířem zlaté růže.

S. programově rozvíjel studium dějin Moravy, které chtěl završit mnohostranně založenou syntetickou prací. Jeho činnost vycházela z pečlivého shromažďování pramenů, ty však vyhodnocoval s velmi malou kritičností. První knižní prací S. byl spis *Mercurius Moraviae memorabilium* (Posel moravských pamětihodností) o původu Moravanů a jejich nejstarších dějinách, přinášející i množství vlastivědných informací o významných místech (Velehradu, Olomouci aj.). Jedna z kapitol pojednává o slovanském jazyku; S. oslavuje jeho přednosti a doporučuje jeho užívání v úřední a vládní oblasti (proto bývá tato část díla někdy označována jako nejstarší tištěná obrana českého jazyka). Spis *Sacra Moraviae historia sive Vita SS. Cyrilli et Methodii* (Posvátné dějiny Moravy neboli Život sv. Cyrila a Metoděje) podává spolu s životopisem Cyrila a Metoděje dějiny olomouckého biskupství. Tato práce, vzniklá jako kompilace starších pramenů, zahrnuje do dějin množství místních pověstí a obsahuje řadu odvážných nehistorických hypotéz a smyšlenek. Stejně jako předchozí kniha S. měla propagovat myšlenku moravského vlastenectví a byla projevem tzv. barokního slavismu. S. také upravil životopis Jana Sarkandra *Rubinus Moraviae...* (Rubín Moravy) od holešovského děkana Ondřeje Eustacha Schwartze (v původní podobě práce nedostala potřebné církevní schválení). S. se hlásil k B. Balbínovi a především k T. Pešínovi z Čechorodu, jehož je bezprostředním následovníkem. Všechna díla S. jsou psána poměrně kultivovanou latinou a usilují o barvitý, umělecky stylizovaný výraz. *Diversa memorabilium monumenta* (Různé památky historických pamětihodností), samostatná součást díla *Sacra Moraviae historia*, jsou nejstarší sbírkou pramenů k dějinám Moravy. Další práce tohoto druhu zůstaly v rukopisu, často v podobě přípravných a většinou neúplných materiálů a excerpt. Rukopisná *Caementa historica...* (Stavební kameny dějin) jsou náčrtem neuskutečněné moravské vlastivědy. Důležitou složkou této práce jsou i materiály bibliografické; fragmenty jeho soupisu moravských spisovatelů doplněné předmlouvou vydal později J. V. Monse. Stranou

Středovský

hlavní linie tvorby S. stojí jeho česky psané pojednání *Medicus domesticus*, to jest lékař domácí (1701).

KNIŽNĚ: *Mercurius Moraviae memorabilium* (Olomouc 1705); *Sacra Moraviae historia sive Vita SS. Cyrilli et Methodii* (Salcburk 1710); *Rubinus Moraviae. Id est Venerabilis Joannis Sarcandri de Skoczovia... martyris admiranda patientia* (Brno 1712). ■ **EDICE:** J. V. Monse in *Suppeditata ad historiam litterarium Moraviae* (1777; rukopisný soupis moravských spisovatelů *Brevis Memoria Moravorum Scriptorum...*). ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis č. 15 765 – 15 767*; J. Kábrt in *Česká bibliografie v době temna* (1964); A. Lukáš in *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1989–90*, s. 82 (rukopisná díla *Apographa a Apparatus*). ■ **LITERATURA:** 650 let farnosti brumovské. Sborník věnovaný na věčnou památku J. J. S. (Brumov-Bylnice 1992, ed. F. Sába). ■ F. M. Pelcl in *Effigies virorum eruditorum atque artificium Bohemiae et Moraviae – Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler...* 3 (1777); J. Dobrovský in *Cyryll und Method, der Slawen Apostel* (1823); Ch. F. d'Elvert in *Historische Literaturgeschichte von Mähren und Österreich-Schlesischen* (Brno 1850); A. N. (Neumann): *Nadšeným obhájcem češtiny byl J. J. S., farář v Pavlovicích nad Bečvou*, *Hlídky* 1919, s. 105; M. Hýsek: *J. J. S., Z dějin české literatury*. Sborník statí věnovaný Jaroslavu Vlčkovci k šedesátinám... (1920); J. Vašica: *J. J. S., Rozmach 1924*, s. 12 → *Eseje a studie ze starší české literatury* (2001); A. Pražák in *Národ se bránil* (1945); B. Slavík in *Písemnictví na moravském Valašsku* (1947); J. Kábrt in *Česká bibliografie v době temna* (1964); B. Matušík: *Medicus domesticus, Praktický lékař 1774*, s. 113; O. Králík: *Olomouc na humanistické mapě, Studia Comeniana et historica 1974*, č. 7, s. 99 → *Platnosti slova* (2001); A. Lukáš: *Literární dílo J. J. S., Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1989–90*, s. 82; J. Skutil: *Žarošická legenda v rámci moravských barokních próz, Od Hradské cesty 1991/92*, s. 13; J. Válka in *Vlastivěda moravská – Dějiny Moravy 2* (1995).

jma

Jan ze Středy

* mezi 1305 a 1320

† 23. 12. 1380 *Olomouc*

Autor formulářových sbírek, překladatel latinských literárních děl do němčiny; významný představitel kulturního okruhu Karla IV.

Latinsky se psal *Iohannes de Novo foro* (nebo *Noviforensis*), německy *Johann von Neu-*

markt. – Ač doložen četnými prameny, je životopis J. ze S. objasněn jen zčásti. J. Klapper ztotožnil J. ze S. s Janem z Vysokého Mýta (Iohannes de Alta Muta), notářem Jana Lucemburského; tato hypotéza však zůstává sporná. Bezpečně je zjištěno, že J. ze S. pocházel z německé patricijské rodiny, která byla spřízněna s předními patricijskými rody v českých zemích. Od 1347 byl notářem (sekretářem), od 1352 protonotářem, od 1353 kancléřem pražské královské (od 1355 císařské) kanceláře. Pobíral důchody z fary ve Středě (Neumarkt, lat. *Novum forum*) ve Slezsku, k níž postupně získal další obročí. 1352 byl jmenován (ale ne vysvěcen) biskupem naumburským, 1353 byl vysvěcen na biskupa litomyšlského, 1364 se stal biskupem olomouckým. Až do 1374, kdy byl propuštěn ze služby v dvorské kanceláři, se dával (s přestávkou v 1364) v církevních úřadech zastupovat. 1354–55 a 1368–69 pobýval v průvodu Karla IV. v Itálii. 1380 byl jmenován biskupem ve Vratislavi, ale nedožil se již svého vysvěcení. Byl pochován v augustiniánském klášteře v Litomyšli, který založil.

Pro Karlovu dvorskou kancelář sestavil, z velké části z vlastních písemností, dvě formulářové sbírky, které jsou známy pod novodobými názvy *Cancellaria Johannis Noviforensis* a *Summa cancellariae*. Na panovníkovo přání přeložil mezi 1353–64 do němčiny *Pseudo-Augustinova Soliloquia animae ad Deum* (Buch der Liebkosung), asi po 1374 tzv. Hieronyma, tj. kompilaci fiktivních listů Eusebia z Cremony, sv. Augustina a Cyrila Jeruzalémského o sv. Jeronýmovi; J. Klapper mu připsal také německý překlad *Pseudo-Bernardova* spisu *Stimulus amoris* (Stachel der Liebe). Pro moravskou markraběnku Alžbětu po 1374 zčásti přeložil, zčásti složil německé modlitby. (Klapperovo mínění, že pro Karla IV. pořídil novou redakci latinského Hieronyma, je sporné; domněnku tradovanou bollandisty, že je autorem delší verze václavské legendy *Ut annunciatur*, vyvrátil J. Ludvíkovský.) J. ze S. dovedl k vysoké úrovni pražskou dvorskou kancelář, z níž vyšlo několik set listin s jeho jménem. Udržoval styky s italskými humanisty, zejména byl obdivovatelem Petrarkovým. K. Burdach ho pokládal za představitele raného humanismu a domníval se, že pražská dvorská kancelář za jeho vedení ovlivnila vznik nové horní němčiny. Proti první polovině této teze, svého času velmi vlivné, se dnes namítá, že dopisy J. ze S. jsou psány

ozdobnou středověkou latinou, že literární díla, která překládal, pocházejí z 13. století a že obzor středověku nepřekračují ani jeho literární a umělecké zájmy; domněnka, že kancelář J. ze S. ovlivnila vznik nové horní němčiny, byla novějším bádáním opuštěna.

EDICE: Das Leben des hl. Hieronymus in der Übersetzung des Bischofs Johannes VIII. von Olmütz (1880, ed. A. Benedict); Cancellaria Johannis Noviforensis, episcopi Olomucensis, Archiv für österreichische Geschichte (Viedeň) 1886, s. 1 (ed. F. Tadra; i sep.); Summa cancellariae. Cancellaria Caroli IV. – Formulář královské kanceláře české 14. století (1895, ed. F. Tadra); in Vom Mittelalter zur Reformation. Forschungen zur Geschichte der deutschen Bildung, ed. K. Burdach, 4: Aus Petrarca's ältestem deutschen Schülerkreise (Berlín 1929, ed. K. Burdach); tamtéž 6/1: Schriften Johans von Neumarkt 1: Buch der Liebkosung. Übersetzung des Pseudo-Augustinischen Liber soliloquiorum animae ad Deum (Berlín 1930, ed. J. Klapper); tamtéž 6/2: Schriften Johans von Neumarkt 2: Hieronymus. Die unechten Briefe des Eusebius, Augustin und Cyrill zum Lobe des Heiligen (Berlín 1932, ed. J. Klapper); tamtéž 6/3: Schriften Johans von Neumarkt 3: Stachel der Liebe. Übersetzung des Liber, qui dicitur Stimulus amoris (Berlín 1939, ed. J. Klapper); tamtéž 6/4: Schriften Johans von Neumarkt 4: Gebete des Hofkanzlers und des prager Kulturkreises (Berlín 1935, ed. J. Klapper); tamtéž 8: Briefe Johans von Neumarkt (Berlín 1937, ed. P. Piur); in J. Klapper: Johann von Neumarkt, Bischof und Hofkanzler (Lipsko 1964; modlitby). – *Překladý do češtiny in: Čtení o Karlu IV. a jeho době* (1958, přel. F. Hejmanský; ukázky).

LITERATURA: J. Lulvès: Die Summa cancellariae des Johann von Neumarkt (Berlín 1891); J. Klapper: Johann von Neumarkt, Bischof und Hofkanzler. Religiöse Frührenaissance in Böhmen zur Zeit Kaiser Karls IV. (Lipsko 1964). ■ J. Feifalik: Über das Leben des heiligen Hieronymus von Johannes VIII., Bischof von Olmütz, Schriften der historisch-statistischen Sektion der k. k. mährisch-schlesischen Gesellschaft des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde (Brno) 9, 1856, s. 193; F. Tadra: J. ze S. (Johannes Noviforensis), kancléř císaře Karla IV., biskup litomyšlský a olomoucký, ČCM 1886, s. 85 a pokr. + in Kanceláře a písaři v zemích českých za králů z rodu lucemburského Jana, Karla IV. a Václava IV. (1892); J. Truhlář in Počátky humanismu v Čechách (1892); F. Tadra: Kancléř J. ze S. a jeho Život sv. Jeronýma, Věstník ČAVU 1899, s. 421; M. Dvořák: Die Illuminatoren des Johann von Neumarkt, Jahrbuch der Kunstsammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses (Viedeň) 22, 1901, s. 35 → Gesammelte Aufsätze zur Kunstgeschichte (Mnichov 1929); K. Burdach in Deutsche Renaissance (Berlín 1916) + in Reformation, Renaissance, Huma-

nismus (Berlín 1918); A. Hansel: Johann von Neumarkts kirchliche Laufbahn, Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven (Vratislav) 1927, s. 299; J. Klapper: Zur Lebensgeschichte des Humanisten Johann von Neumarkt, Kanzlers Kaiser Karls IV., Mitteilungen des Schlesischens Gesellschaft für Volkskunde (Vratislav) 1927, s. 148; E. Schieche: Ein Schweidnitzer Formularbuch Johans von Neumarkt, Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens (Vratislav) 1927, s. 312 + Svídnický formulář J. ze S., Časopis Archivní školy 1927, s. 110 + Neues über Johann von Neumarkt, Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens (Vratislav) 1931, s. 292; K. Burdach: Der Dichter des Ackermann aus Böhmen und seine Zeit 2, sb. Vom Mittelalter zur Reformation 3/2 (Berlín 1932); H. A. Genzsch: Johann von Hohenmuth, alias von Neumarkt, im Dienst des Herzogs von Münsterberg und König Johans von Böhmen und seine Beziehungen zum Lande Glatz, Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens (Vratislav) 1935, s. 89; H. Zatschek: Karolinische Studien. 1. Zu Johannes von Neumarkt, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 1935, s. 5; R. Holinka: Nová literatura o J. ze S., ČMM 1938, s. 369; P. Trost: Vliv císařské kanceláře Karlovy na slovesnou kulturu německou, sb. Co daly naše země Evropě a lidstvu (1939) → Studie o jazycích a literatuře (1995); J. Šusta in Karel IV. Za císařskou korunou 1346–1355, České dějiny 2/4 (1948); F. M. Bartoš: Dantova Monarchie, Cola di Rienzo, Petrarca a počátky reformace a humanismu u nás, Věstník KČSN, tř. filoz.-hist.-filol., 1951, č. 5; E. Winter in Frühhumanismus. Seine Entwicklung in Böhmen und deren Bedeutung für die Kirchenreformbestrebungen im 14. Jahrhundert (Berlín 1964); J. Trifška in Literární činnost předhusitské univerzity (1967); J. Kejř: Ioannis Andreae Hieronymianum opus a jeho ohlas v českých zemích 3, Studie o rukopisech 1973, s. 75; J. Hejnic: K dopisu J. ze S. č. 122 Piur, LF 1973, s. 165; J. Ludvíkovský: Latinské legendy českého středověku, SPFF Brno, ř. E – archeol.-klasická, 1973–74, č. 18–19; E. Schwarz: Johann von Neumarkt, Lebensbilder zur Geschichte der böhmischen Länder 1 (Mnichov 1974, s. 27); M. Švábenský: Brněnský rukopis Summa cancellariae J. ze S., sb. Jižní Morava 1974, č. 2; H. J. Rieckenberg: Zur Herkunft des Johans von Neumarkt, Kanzler Karls IV., Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters 1975, s. 555; P. Ochsenbein: Die deutschen Privatgebete Johans von Neumarkt. Überlieferungsgeschichtliche Studien zu einer bislang unbekannt gebliebenen Londoner Handschrift, Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik 12, 1977, s. 145; in sb. Antika a česká kultura (1978, red. L. Varel); J. Bujnoch: Johann von Neumarkt als Briefschreiber, sb. Karl IV. und sein Kreis, Lebensbilder zur Geschichte der böhmischen Länder 3 (Mnichov 1978, s. 67); I. Hlaváček: Z knižní kultury doby Karla IV. a Václava IV. v českých zemích, AUC Praha. Historia Universitatis Carolinae

Pragensis 18, 1978, č. 1 → Knihy a knihovny v českém středověku (2005); J. Nechutová: J. ze S. a Konrád Waldhauser, Zprávy Jednoty klasických filologů 1979, s. 56 + Konrád Waldhauser a myšlenkové proudy doby Karla IV., SPFF Brno, roč. 28–29, ř. B – filoz., 1979–80, č. 26–27; E. Petřů: J. ze S. a jeho význam pro olomoucký humanismus, sb. Historická Olomouc a její současné problémy 2 (1979, s. 95); P. Ochsenbein: Eine bisher unbekannte böhmische Handschrift mit Gebeten Johans von Neumarkt, Zeitschrift für deutsche Philologie (Berlín) 1979, s. 85; A. Vidmanová: Středolatinšská beletrie, J. ze S. a olomoucký protohumanismus, sb. Historická Olomouc a její současné problémy 3 (1980, s. 224) → Laborintus – Latinská literatura středověkých Čech (1994); W. Höver: Johann von Neumarkt, Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon 4 (Berlín, New York 1983, sl. 686); W. Keil in Zwischen „Vorbildlichkeit“ und „Adaptabilität“: Studien zum Vorpädag (Mnichov 1985); J. M. Clifton-Everest: Johann von Neumarkt und Cola di Rienzo, Bohemia (Mnichov) 1987, s. 25; M. Bláhová: Život a dílo J. ze S., Studia z dziejów Środy Śląskiej, regionu i prawa Średzkiego, Acta Universitatis Wratislaviensis č. 980, Historia 70, 1990, s. 77; D. Martínková: Několik textově kritických poznámek ke Cancellarii J. ze S., LF 1992, Supplementum 2, s. 120; E. Petřů in Humanismus a raná renesance na Moravě (1992, s. I. Hlobilem); P. Ochsenbein: Johann von Neumarkt als geistlicher Schriftsteller, Wolfram-Studien 13: Literatur im Umkreis des Prager Hofes der Luxemburger. Schweinfurter Kolloquium 1992 (Berlín 1994, s. 67); J. Nechutová in Latinská literatura českého středověku do r. 1400 (2000); M. Bláhová: Kandidatura J. ze S. na úřad wratislavského biskupa, sb. Tysiącletnie dziedzictwo kulturowe diecezji wrocławskiej (Katovice 2000, s. 86) + Lux Romana v díle J. ze S., sb. Lux Romana w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska (Katovice 2001, s. 76). – Viz též in EDICE.

jl

Antonín Ludvík Stríž

* 17. 1. 1888 *Bohdalice* u Vyškova

† 6. 8. 1960 *Praha*

Katolicky orientovaný editor a překladatel, spolupracovník J. Floriana a poté L. Kuncíře, esejist a kritik, náboženský a kulturní publicista.

Psal se i Antonín S. – Syn zámeckého zahradníka. Obecnu školu navštěvoval v rodišti, gymnázium absolvoval v Brně. Jako student projevil i hudební nadání (hrál na cello) a kolem 1904 poznal v rodných Bohdalicích J. Demla, jenž krátce působil jako kaplan v sousedním

Kučerově. Studia na pražské právnické fakultě (přes výborné výsledky) zanechal po první státnici a po prázdninách 1909 odešel za J. Florianem do Staré Říše u Telče. Byl jeho oddaným stoupencem a posléze (po rozchodu J. Demla s Florianem) jeho nejbližším spolupracovníkem, především jako redaktor (i vydavatel) edičních řad Studium, Nova et vetera a Dobré dílo. S jeho družinou se 1911 přestěhoval do Velké (V. nad Veličkou) u Strážnice a 1912 do Osvětman u Kyjova, kde byl s Florianem v prosinci t. r. zatčen a téměř dva měsíce strávili ve vyšetřovací vazbě v Novém Jičíně. Florianovu vydavatelskou činnost, která vyvolávala konflikty s církevními i státními orgány, S. hájil v redakčních prohlášeních, statích, polemikách a pamfleticky laděných výpadech proti církevním hodnostářům, kteří ji považovali za škodlivou (v říjnu 1913 byl odsouzen na dva dny vězení pro urážku); rozvíjel ji dále po návratu do Staré Říše 1914 jako editor a překladatel. 1917 narukoval a vykonával lehkou službu v zázemí. Po válce vstoupil do pražského semináře a od 1919 pokračoval ve studiu bohosloví v Římě, kde byl 1922 vysvěcen na kněze (1937 ThDr.). 1922–30 působil jako kaplan a posléze farář v Novém Strašecí, 1930 byl jmenován spirituálem pražského arcibiskupského semináře, 1939 kanovníkem Vyšehradské kapituly (stal se též lektorem asketiky na teologické fakultě). 1919 podnítil vznik Družstva přátel Studia a v následujících desetiletích spolupracoval s vydavatelem jeho knižní produkce L. Kuncířem, řídil pro jeho nakladatelství několik edic a samostatných publikací; od 1928 mj. pořádal (a vydával) náboženský věstník Vinice Páně. Přátelské styky udržoval s četnými literáty a výtvarníky a s hudebním skladatelem V. Novákem. Po 1945 spolupracoval s nakladatelstvím Vyšehrad, po únoru 1948 žil v ústraní.

S. literární činnost určovala orientace na tradiční křesťanské hodnoty. Ve staroříšském období byla spjata s intenzitou duchovního světa a myšlení J. Demla a J. Floriana, s jeho konzervativním a zároveň nekonvenčním programem obození katolicismu, s osvětovou tendencí a knihomilstvím. Po předválečných knihách esejů *Přátelům* a *Decenium Jakuba Demla* měly další S. původní knižní práce především teologické poslání; vedle příspěvků v náboženských periodikách publikoval i v literárních časopisech a v denním tisku eseje, studie, glosy a překlady především s náboženskou, histo-

riekou a kulturní tematikou. Záhy se S. stal překladatelskou osobností širokého spektra zájmů. Překládal zejména z latiny, dále z řečtiny, francouzštiny, italštiny, portugalštiny, angličtiny, němčiny a polštiny, a to jak beletrii (H. Belloc, R. H. Benson, G. K. Chesterton, T. De Quincey, W. B. Yeats), tak tituly naučné a určené pro bohoslužebné účely, modlitby prvních křesťanů, stati mystiků, spisy sv. Bonaventury, Jeronýma, Raymunda Kapuánského, listy Kateřiny Sienské aj. Jako znalec středověké literatury přeložil též Kristiánovu legendu a Život sv. Prokopa.

ŠIFRY: A. S., Sž. ■ **PŘÍSPĚVKY** *in*: Akord; Almanach Kmene 1936/37; Archa (Prostějov, Olomouc); Dětská neděle (1939–40); sb. Dobré dílo (Stará Říše 1912–18); Charita (1946–48); Katol. noviny; sb. Letorosty (1920–21); Lid. listy; Logos (1947); Na hlubinu (Olomouc); sb. Nova et vetera (Osvětimany, Stará Říše, od 1912); Přehled; Rozmach; Rozpravy Aventina; sb. Studium (Stará Říše 1910–11); Tribuna (1921); Tvar; sb. Úvodem do nového čtvrtstoletí Dobrého díla (1926, Knihy staroříšské); Vinice Páně (od 1928); sb. Život a umučení sv. Václava (1929). ■ **KNÍŽNĚ**. *Eseje a práce o literatuře*: Přátelům (1911); Decenium Jakuba Demla (1915). – *Překlady*: Ustanovení, která vyšla od apoštolského Svatého stolce Petrova... (1910, s J. Demlem); Annibale-Maria di Francia: Pohřební řeč nad sestrou Marií z Kříže... (1910); Pius X.: Encyklika Communionum rerum (1910) + Encyklika Editae Saepe (1910) + O obnově posvátné hudby (1911); S. E. Hieronymus: Životy sv. Pavla poustevníka, sv. Hilariona opata a mnicha Malcha zajatce (1910) + Listy sv. Eusebia Jeronýma, kněze a učitele církve (1917); Sv. Vincence Ferrerského... Kázání na modlitbu Páně proti sedmeru hlavních neřestí (1911); Listy sv. Kateřiny Sienské (1912; upr. vyd. 1930, ed. J. Vašica); Papeže Pia IX. Apoštolská konstituce Apostolicae sedis moderationi (1913); B. Balbín: Život sv. Jana Nepomuckého (1914, dokončení překladu A. Sauera); Misál římský (1914, i upr.; přeprac. vyd. 1937, 1941, 1945); J. S. de Rezende: Můj Flos sanctorum (1914); R. H. Benson: Neviditelné světlo (1914) + Historie Richarda Raynala poustevníka (1916); Raymund Kapuánský: Život sv. Kateřiny Sienské... (1915); W. B. Yeats: Tajemná růže (1915); G. K. Chesterton: Heretikové (1915) + Prostota otce Browna (1918) + Ortodoxie (1918); Modlitby církevní (1917); H. Belloc: Čtyři pocestní (1919) + Cesta do Říma (1920); Sv. Bonaventura: Život sv. otce Františka... (1920); T. De Quincey: Johanka z Arcu (1920); Fulcher Chartreský: Historie Jeruzalémská... (1920); M. Rabanus: Život blažené Maří Magdaleny i sestry její sv. Marty (1920); Život a umučení sv. Václava a báby jeho sv. Ludmily dle sepsání Křišťanova (1921, s komentářem J. Pekaře); Život sv. Prokopa (1923); Život sv. otce Antonína, který napsal... sv. otec Athanaš... (1928); C. Carmi-

nati: Pomozte misiím! (1931); Cesta k věčné lásce (1932, výbor z mystiků 14. století); F. M. Willam: Život Marie, matky Ježíšovy (1937) + Život Ježíše Krista v kraji a lidu izraelském (1941); Modlitby prvních křesťanů (1946, i usp.); Církevní hodinky ke cti sv. Michaela Archanděla (1948); Manuale rituum... (1955, i usp.). – *Ostatní práce*: Věvec Ducha svatého (1931; rozšíř. vyd. 1948); La Saletta. Zjevení Matky boží 19. září 1846 (1932; dopln. vyd. 1946); Kurs latiny pro samouky (1941; upr. a dopln. vyd. 1999 s tit. Latina). ■ **SCÉNICKY**. *Libreto*: Velikonoční kantáta (1940). ■ **KORESPONDENCE**: J. Pinkava: Z bohaté korespondence Františka Odvařila (Odvařilovi z 1924), Hanácké noviny 2. 5. 1998. ■ **REDIGOVAL periodika**: Vinice Páně (1928–41), Charita (1946–48), Logos (1947); *sborníky a edice*: Studium teologie, umění a vědy (1910), Studium (1910–11), Nova et vetera (1912–16), Dobré dílo (1912–18), Prameny (1919–20), Boží bojovníci (1923–28), Karmel (1924), Svatí Otcové (1924–30), Vinice Páně (od 1927); *publikace*: Životopisy svatých v pořadí dějin církevních 1–5 (1930–32, napsal a sest. I. Vondruška, sv. 5 s tit. Kalendárium svatých s ukazatelem životopisů). ■

LITERATURA: T. A. (A. Procházka): V Nova et vetera... (polemika), MR 1913/14, sv. 28, s. 527; F. Pelikán: ref. překl. G. K. Chesterton: Heretikové, Nové Čechy 1918, s. 147; V. Z. (Zelinka): ref. překl. M. Rabanus, Fulcher Chartreský a sv. Bonaventura, Zlatá Praha 1921, s. 284; an.: ref. překl. H. Belloc: Cesta do Říma, tamtéž, s. 486; M. Weingart: ref. překl. Život a umučení sv. Václava..., ČČM 1922, s. 73; an.: ref. překl. Život sv. Prokopa, ČČH 1923, s. 547; J. Ludvíkovský: Několik poznámek k výkladu Legendy Kristiánovy, Naše věda 1943, s. 17; J. Beneš: nekrolog, Katol. noviny 21. 8. 1960; A. Stankovič in Význam Josefa Floriany (Mnichov 1983, Olomouc 1998 s tit. Okradli chudého; zde i z koresp.); L. Kuncř in Život pro knihu (1985, s. 125 aj.); J. Deml: Pout na Svatou Horu (1991 ← Ave Maria 1946); M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998, s. 399).

ls

Studentská revue

1921–1926

Studentská tribuna převážně levicového zaměření s širším kulturněpolitickým profilem, jedno z nástupišť poválečné literární generace, zvláště kritické.

Titul: 1921 (roč. 1, č. 1) Studentská revue pro beletrii, život a umění; 1921–22 (roč. 1, č. 2–10) Studentská revue pro život, vědu a umění; 1922–26 (roč. 2–5) Studentská revue. – *Podtitul*: 1925–26 (roč. 4–5) List socialistického studentstva. – *Redaktoři*: 1921–22 (roč. 1, č. 1–4) B. Václavěk a K. L. Kácl, (č. 5) B. Vác-

Studentská revue

lavec; 1922–23 (roč. 1 od č. 6–7 – roč. 2 do č. 5) A. Kostečka; 1923–26 (roč. 2 od č. 6–7 – roč. 5) V. Běhounek; ve všech ročnících byl společně s redaktorem uváděn jako součinitel red. sbor nebo kruh (někdy i jmenovitě). – *Odpovědní redaktori*: 1921 (roč. 1, č. 1–2) B. Svěrák, předseda Ústředního svazu čes. studentstva; 1921–23 (roč. 1 od č. 3 – roč. 2 do č. 5) V. Hajný; 1923–25 (roč. 2 od č. 6–7 – roč. 4) J. Pleskot; 1925–26 (roč. 5) J. Franta. – *Vydavatelé* (všichni Praha): 1921 (roč. 1, č. 1–2) Ústřední svaz čes. studentstva; 1921–23 (roč. 1 od č. 3 – roč. 2 do č. 5) Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství; 1923–24 (roč. 2 od č. 6–7 – roč. 3) Studentská knihtiskárna; 1925 (roč. 4) S. Dobiáš za Kruh Studentské revue; 1925–26 (roč. 5) V. Holý za Kruh S. r. – *Majitelé*: 1921 (roč. 1, č. 1–2) Ústřední svaz čes. studentstva; 1921–22 (roč. 1, č. 3 – 6–7) Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství; 1922–24 (roč. 1 od č. 8 – roč. 3 do č. 1) Ústřední svaz čes. studentstva; 1924 (roč. 3, č. 2 – 8–10) Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství; 1925 (roč. 4) S. Dobiáš za Kruh S. r.; 1925–26 (roč. 5) V. Holý za Kruh S. r. – *Periodicita*: měsíčník (10 čísel ročně, z toho jedno až dvě dvojčísla), pouze roč. 4 obtydeník; 1921–22 (roč. 1) od října do června; 1922–23 (roč. 2) od října do září; 1924 (roč. 3) od ledna do prosince; 1925 (roč. 4) od března do července; 1925–26 (roč. 5) od listopadu do března (číslem 5 přestala S. r. vycházet). – *Přílohy*: 1921–22 (roč. 1, č. 1–5) Beletrie; 1922–23 (roč. 2) Sociální péče (podtit. Organ Sboru pro sociální péči o studentstvo, red. V. Gutwirth).

S. r. vznikla jako studentská tribuna, vydavatelství závislá na Ústředním svazu čes. studentstva, jejíž podobu hned v počátcích udávali levicovní studenti v čele s B. Václavkem; revue však nebyla spjata s žádnou politickou stranou (v článcích se objevovaly výhrady jak k politice komunistické strany, tak k postupům socialistických stran) a vyznávala světonázorovou tolerantnost. Jejím prvotním programem bylo „tvoření a kritika“, posuzování různých jevů veřejného života a prezentace studentské literární, kritické nebo i vědecké produkce. V polovině 1. roč. (koncem února 1922) došlo pod tlakem pravicových studentů a v důsledku jednání valného shromáždění Ústředního svazu čes. studentstva, požadujícího omezení S. r. na otázky užze stavovské, k rezignaci Václavkovy redakce. Časopis pak preferoval studentskou a školskou tematiku. V polovině 2. roč. (duben 1923) stanul v čele redakce V. Běhounek, za jehož vedení se list začal opět otevírat politické, kulturní a umělecké problematice. Počínaje 4. roč. (tehdy již s podtitulem List socialistického studentstva) se S. r. vymanila z přímé závis-

losti na studentském svazu založením vlastního vydavatelského sdružení (Kruh Studentské revue).

V souladu se svým určením se S. r. zabývala v první řadě studentskými záležitostmi, v nestejně míře pak různými oblastmi veřejného života včetně literatury a umění. Od počátku věnovala pozornost studentské spolkové práci (M. Matoušek, J. Procházka, později i V. Běhounek, S. Dobiáš, V. Hajný aj.) i její historii (V. Gutwirth), vztahu mladých lidí k veřejnému životu, úsilí o zvědečnění politické práce (J. M. Kořínek), problematice vědecké práce studentů (J. E. Langner aj.) i filozofickým otázkám (J. L. Fischer, B. Lifka), též postavení ženy (V. Kořínková, Z. Schafer aj.). Ostré polemiky v soudobém tisku vyvolal K. L. Kácl statí Náš poměr k Němcům (roč. 1, č. 2), v níž proti nacionalistickým snahám o mocenský řešení navrhol kromě jednání i odstoupení vyhraněně německých oblastí pohraničí; kritické zhodnocení Káčlova návrhu i následné diskuse provedl J. L. Fischer (roč. 1, č. 4). V období od poloviny 1. roč. do poloviny 2. roč. se v duchu prosazované nepolitičnosti obsah zúžil převážně na školský a studentský život. Proměnou redakce ve 2. roč. pak opět přibývalo politických a kulturních témat, a to zejména v posledních dvou letech existence S. r. Byly publikovány stati věnované politické aktivitě mladé inteligence i jejímu vztahu k socialismu (J. Franta, A. Kostečka, P. Levý, K. Plaňanský aj.), obecné problematice kapitalismu, internacionalismu (S. Dobiáš, V. Hajný), třídnímu boji (J. Franta v polemice s marxismem), též specifické otázce českého novoliberalismu (polemika J. B. Čapka s domácí deformací filozofie pragmatismu a s Peroutkovou Přítomností) aj. – Literatura a umění se staly pevnou součástí listu za Václavkovy redakce, kdy v textu jednotlivých čísel byly tištěny příspěvky kritické, v příloze pak beletristické. Příloha *Beletrie* přinášela vesměs práce nejmladší generace. V lyrice měly namnoze ráz Wolkrova prvního období s pokorou a něžným vztahem k všedním předmětům včetně jejich antropomorfizace, nejednou však probleskovalo sociální citění od soucitu s poníženími až po revoluční vzpouru; častým tématem byly citové vztahy mladých lidí, rovněž úsilí o nalezení místa v životě; kromě vitalistických tendencí jsou občas zřejmé i stopy symbolismu a dekadence. *Lyrickými básněmi* přispěli J. Berák, K. Biebl,

V. Bláha, J. Haupt, J. Hora, S. Kadlec, Z. Kalista, J. Klepetář, K. Konrád, V. Nezval, B. Václavek, J. Wolker, ojedinele i V. Běhounek, K. Erban, J. M. Kořínek, Z. Rón aj. Z nemnoha *próz* je kromě rad začínajícímu spisovateli od J. Švehly nejosobitější fantasmagorie J. Haupta V hořeče. Expresionismem je poznamenáno *drama* J. Beráka *Fantomy*, abstrakta, nuly, katastroficko-utopické drama O. Malce *Ztratili letopočet i nedokončená vize sociální revoluce* zvrhlé nakonec v diktaturu a hlad *Bezbožná komedie* (pod šifrou √-1.). *Kritické stati a články* v 1. roč. pojednávaly o literatuře minulosti (F. Kubka o vlivu H. Heina na mladého Vrchlického, J. E. Langner o M. Hartmannovi aj.) a zvláště současnosti; J. Klepetář uvažoval nad vztahem věčného a nového v soudobém umění, E. Dvořák polemizoval s poetikou nejmłodší generace, J. Kršić psal o jugoslávské literární revui *Zenit* aj. Rozsáhlý příspěvek o metodě studia lidových písní otiskl B. Václavek. *V referátové části*, rozdělené podle oborů (nejčastěji rubriky *Filozofie, Literatura, Divadlo a hudba*), recenzoval filozofické a estetické práce B. Lifka (i šifra B. L.), beletrii překladovou i původní, zvláště první sbírky básníků mladé generace B. Václavek (šifra V-ek), o Wolkrově Hostu do domu referoval V. Nezval, o pražských divadelních inscenacích a koncertech J. Klepetář (i šifra -jkk.), o brněnských B. Václavek (šifra V-ek). – Po odchodu Václavkovy redakce přestala S. r. beletrii publikovat a omezila i uměleckokritickou část; až do konce 2. roč. se objevovaly drobné referáty o literatuře a divadle, nejčastěji z pera J. Klepetáře (i šifra -jkk.). Otiskování beletrie neobnovila ani Běhounekova redakce, avšak již ve 3. a zvláště ve 4. a 5. roč. dávala větší příležitost dalším mladým kritikům. Ojedinele v tomto období publikovala S. r. i větší *úvahové a konfesijní články*: o směřování mladé literatury, jejích formách a funkcích několikrát uvažoval P. Fraenkl ve 4. roč., o sociální poezii psal J. B. Čapek v posledním roč., tehdy také otiskl J. Träger stať vynírající jako polemika s avantgardní koncepcí divadla *Boje o divadelní dnešek*, též M. Hlávka kritický článek o situaci českého filmu. Z kritických žánrů však naprosto převládily *referáty*: o literatuře (české, občas i překladové) psal V. Běhounek (i šifra vbk.), J. B. Čapek (i šifra jbc.), P. Fraenkl (i šifry F., pf.), A. C. Nor, V. Tichý (i šifry T., vt.), J. Vozka, ojedinele M. Matoušek, B. Mencák, E. Urx, A. Žáček, též

šifry -a-, ae, -avt-, č., jča, -la, Mn. (asi M. Novotný) aj.; o divadle J. Träger (i šifra J. T.); o hudbě (většinou opeře) M. Očadlík (i šifra M. O.); o výtvarném umění (výstavách) K. Šourek a šifra -hla-kra; o filmu J. Černý (i šifra J. Č.). Občas se objevily referáty o literatuře filozofické a sociologické (J. B. Čapek, O. Podpěra, J. Vozka), též politické (např. několikrát šifra jf. nebo j. f. – snad J. Fučík).

LITERATURA: V. B-ek (Běhounek): Z nových časopisů, *Studentský časopis* 1922, s. 90; -jkk. (J. Klepetář): S. r., *Tribuna* 19. 8. 1922; *Viry*: Studentské počátky naší mladé literatury, *Studentská revue* 5, 1925/26, s. 102; J. Klepetář: O Vítězslavu Nezvalovi, básníku, *RA* 2, 1926/27, s. 100; B. Václavek: Význam Masarykovy koleje, *Almanach hradečanských koležků 1919–1929 (1929)* → Literární studie a podobizny (1962, s. 234 a poznámky s. 375) + *Deník 1921–1922* (1962, s. 36); Š. Vlašín in *Bedřich Václavek* (1979, s. 18 a 20); J. Dvořák: J. L. Fischer v kontextu kritiky let dvacátých, sb. *Hledání řádu skutečnosti* (1994, s. 104).

pp, et

Studentský časopis

1922–1942

Časopis založený na spolupráci studentů, profesorů, přátel školy a odborníků, proklamující jako své východisko zásady masarykovského realismu, informující o různých oblastech školního i společenského dění, především však tribuna pro studentské referující i beletristické příspěvky.

Redaktor: 1922–30 (roč. 1–9) J. Sochor; 1930–42 (roč. 10–21) A. Řeřábek; společně s redaktorem působila red. rada (popř. red. kruh), zpočátku padesátčlenná, 1925–38 (roč. 5–17) studentští redaktoři spolupracující s regionálními red. radami; průběhem let byli studentskými redaktory mj. H. Bonn, J. Červinka, M. Havel, V. Hejna, A. Hliněný, J. Kopecký, B. Kosiner, J. Nováková, J. Pilař, J. J. Puchwein (později pod jm. J. Marek), O. Srbová, O. (P.) Tigrid, J. Träger, J. Valja. – *Vydavatel*: Kruh přátel střední školy, Praha. – *Periodicita*: měsíčník, 10 čísel od září do června; z toho 1922 (roč. 1) pouze 5 čísel od března do června a 1941–42 (roč. 21) 5 čísel od září do ledna, poslední č. 5 – 10. 1. 1942 (bez vysvětlení oznámeno ukončení ročníku). – *Příloha*: 1931–38 (roč. 11–17) *Středoškolský sport*.

Kvůli možnosti vydávat S. č. byl 1922 ustaven Kruh přátel střední školy (předseda J. Fischer), který se stal majitelem a vydavatelem časopisu. S. č. chtěl oslovit studenty na všech družích

středních škol, obsáhnout různé druhy jejich činnosti a zájmů, propojit je, zaktivizovat k cílevědomému zlepšování studentského života, být obrazem i spoluvůrcem myšlenkového i tvůrčího vývoje studentů, umožnit jim publikovat názory i umělecké pokusy. Časopis byl řízen odpovědným redaktorem-profesorem (prvních deset let J. Sochor, poté A. Řeřábek) a tvořen střídajícími se studentskými redaktory, kteří recenzovali a zařazovali zasílané příspěvky ve spolupráci s redakční radou, resp. regionálními redakčními radami. Podoba časopisu se postupně vyhraňovala jak co do vymezení adresátů (disparátnost zájmů studentů nižších a nejvyšších ročníků, pragocentristické zvýhodnění a možnosti uplatnění studentů v regionech a zvláště na venkově ap.), tak co do ideového výměru (konzervativní, náboženská orientace, pokrokové či vyhraněně levicové tendence); časopis setrval na svém proklamovaném určení: být neutrální platformou pro všechny názory. K činnosti S. č. patřilo také organizování různých studentských akcí (též ve spolupráci s Mladou kulturou), pořádání uměleckých soutěží, vzdělávacích přednášek, zájezdů, letních táborů, sjezdů spolupracovníků časopisu, vydávání sborníků studentských prací (Chvála slova 1940, ed. J. Šedivý, A. Vrbová, J. Kopecký) ap.

S. č. publikoval diskuse o náboženství, o pokroku, o nacionalismu, o hudbě, o poezii, o nedostatecích ve školství a vzdělávání, o sblíživání rodiny a školy, o československé vzájemnosti, o etice, o sociálních problémech, fašismu aj. Jeho víceméně neutrální pozice vyvolávala námitky např. klerikální kritiky (neuspokojivý duchovní a mravní rozměr časopisu vytýkaný mu mj. v Pražském večerníku a Jitru) a podnítila polemiky stoupenců nestranné koncepce S. č. a představitelů levicových názorů na počátku 30. let (v Indexu, Činu a Levé frontě publikována obvinění ze služebnosti měšťácké společnosti, z vnitřní cenzury a nedemokratických metod v S. č., z nedostatečného prostoru pro avantgardní, zejména levicovou část studentstva a jeho zájem o třídní boj, marxismus a politický vývoj). Z pravidelných rubrik (beletristická, referátová a úvahová část, humor, sport a skauting, studentský život, šachy, filatelie, hádanky, soutěže, výtvarnictví) patřila k nejživotnější a nejocenovanější *Z došlých dopisů*; výjimku mezi příspěvky studentů tvořily informativní články profesora J. Fischera o hos-

podářském a politickém dění u nás i v zahraničí a instruktivní referáty odborníků různých oborů. Od poloviny 30. let byly v rubrice *Otázky a názory* či v anketách otiskovány názory významných kulturních osobností (K. J. Beneš, E. F. Burian, J. Čapek, K. Čapek, A. Černík, V. Černý, J. L. Fischer, O. Fischer, J. Frejka, F. Halas, V. Holzknacht, J. Hora, L. Khás, J. Kopata, J. B. Kozák, V. Krajina, J. Kučera, M. Majerová, J. Mukařovský, F. Peroutka, K. Poláček, A. Pražák, M. Pujmanová, V. Rada, V. Renč, V. Řezáč, K. Šourek, A. M. Tilschová, F. Trávníček, V. Vančura, O. Vočadlo, J. Zahradníček, P. Zenkl, J. Žák aj.). Přehledný obraz o vlivu S. č. podávají jubilejní čísla k 10., 15. a 20. výročí vydávání časopisu, v nichž vzpomínají jeho bývalí spolupracovníci, i průběžné reference o zmínkách o S. č. v jiných periodikách a každoroční souhrnné hodnocení jeho obsahu a činnosti. – V úvahové části, rozdělené dle oborů, přispívali kromě jiných: *o literatuře* F. Balej, I. Blatný, P. Bojar, J. Brambora, F. Bulánek-Dlouhán, J. Červinka, L. Fikar, J. Frejka, M. Hlávka, A. Hliněný, J. Hrubant, J. Kopecký, J. Kučera, J. Linhart, J. Marek, J. Nováková, M. Novotný, V. Pekárek, J. Pilař, J. Plavec, B. Slavík, F. Soldan, O. Srbová, F. Tetauer, J. Valja, F. Vrba; *o divadle a filmu* K. Cvejn, J. Frejka, M. Havel, S. Ježek, J. Kopecký, J. Kučera, V. Sommer, O. Srbová, F. Tetauer, O. (tj. P.) Tigrid, J. Träger, F. Vrba; *o hudbě* I. Hurník, M. Očádlík, J. Plavec, F. Šauer; *o výtvarném umění* J. Kotalík, J. Pečírka, K. Šourek. V beletristické části publikovali *básně, krátké prózy, reportáže* ap. A. Bartušek, V. Běhounek, I. Blatný, P. Bojar, H. Bonn, A. Branal, B. Březovský, M. Bureš, K. Cvejn, L. Čivrný, J. Drda, L. Fikar, M. Florian, J. Frejka, J. Hájek, F. Hampl, M. Havel, J. Heger, J. Hiršal, A. Hliněný, E. Hodačová, A. Hoffmeister, M. Holas, E. Holečková, J. Hořec, E. Hostovský, F. Hrubín, I. Hurník, F. Jakubův, M. Jungmann, J. Kainar, P. Karvaš, J. Klepetář, V. Kocourek, J. Kopecký, B. Kosiner, J. Kostra, F. Kovárna, F. Kožík, O. Krejča, F. Křelina, V. Lacina, J. Lederer (i pseud. Jiří Klan), K. Lhoták, J. Loukotková, R. Mertlík, F. Neuzil, J. Noha, J. Orten, V. Plavec, J. Petrmichl, J. Pilař (i pseud. Jiří Podhorský), A. Plávka, J. V. Pleva, J. J. Puchwein (později pod jm. J. Marek), K. Rektorisová, V. Renč, J. Rónová, J. Rumler, O. Sirovátka, I. Skála, O. Srbová, J. Strnadel, Z. Šeřík, J. Šotola, J. Taufer, A. Technik, O. (tj. P.) Tigrid, J. M. Tomeš,

Z. Urbánek, J. Valja, Z. Vavřín, F. Vrba, A. Vrbová, K. Walló, J. Weiss, A. Závodský, Š. Žáry aj. – Ve výtvarném doprovodu S. č. se vedle studentských ilustrací objevují převážně na obálkách reprodukce prací H. Böttingra, C. Boudy, J. Čapka, E. Filly, Z. Kratochvíla, F. Muziky, J. Slavíčka, M. Švabinského, F. Tichého aj.

LITERATURA: an.: Vyznání víry, Pražský večerník 4. 10. 1922; E. Červinka: Studentská žurnalistika, Apollon 2, 1924/25, č. 6, obálka; -ar. (J. Čarek): S. č., Časopis agrárního studentstva 1, 1926/27, č. 7; ● polemika: J. Hrubant: O S. č., Index 1931, s. 111; J. Fischer, Index 1931, s. 126; T., Čin 3, 1931/32, s. 833; J. Fischer, tamtéž, s. 880; Redakce, Index 1932, s. 52 ●; M. K.: S. č., Levá fronta 2, 1931/32, s. 245; pt: Básnická příprava, LidN 3. 12. 1934, příl. Lit. pondělí; an.: Měsíčník čes. pokrokového studentstva, Mladá kultura 2, 1935/36, č. 2; Z. Smetáček: O třech časopisech, Almanach Kmene 1935/36, s. 197; EL (J. Strnadel): Studentské časopisy, Čin 1936, s. 93; B (E. Bass): S. č. ..., LidN 13. 2. 1937; an. (B. Novák): Co právě vyšlo (mj. S. č.), LidN 26. 12. 1938; J. Drda: Požehnaná dvacítko, LidN 20. 10. 1940; V. G. (Gutwirth): O studentech a jednom jejich časopise, LidN 27. 3. 1940; A. Pražák in Generační vlnění, Naše doba 1941, s. 4; J. Pilař: O S. č. a Josefu Kainarovi aneb O ztracené generaci, Lit. měsíčník 1981, č. 3 → Strom domova (1982, s. 534).

jip

Božena Studničková

* 31. 1. 1849 *Praha*

† 25. 11. 1934 *Praha*

Autorka veršů, drobných didaktických próz, pohádek a dramát pro předškolní děti, juvenilní sbírky básní, povídkové knihy pro dospělé a odborných textů pro učitelky mateřských škol.

Dcera obchodníka se střížním zbožím. Základní vzdělání získala ve škole u Panny Marie Sněžné (1855–63), pak navštěvovala soukromý dívčí ústav M. M. Peškové, poté se vzdělávala sama četbou a od 1867 též na přednáškách Amerického klubu dam, v němž od 1868 aktivně pracovala. 1869 vstoupila na soukromé pedagogické učiliště J. Novotného, kde absolvovala externí kurs pro pěstounky. Na téže škole vedla 1870–72 české oddělení dětské zahrádky, pak zřídila cvičnou dětskou zahrádku na ústavu M. M. Peškové, kde jako pěstounka působila do 1874. Po vykonání pěstounské zkoušky na státním ústavu pro vzdělání učite-

lek byla t. r. ustavena řídicí pěstounkou v nejstarší české opatrovně v Karlíně, kterou přeměnila na mateřskou školu podle zásad J. A. Komenského. 1883 se stala řídicí pěstounkou na mateřské škole u Sv. Jiljí a Sv. Havla na Starém Městě, kde setrvala až do odchodu do výslužby (ze zdravotních důvodů) koncem ledna 1906. Za léta svého působení vychovala a vyškolila velký počet pěstounek, věnovala se i odborné publikační a přednáškové činnosti, byla aktivní členkou učitelských a vzdělávacích spolků. Po odchodu do důchodu se zabývala literaturou. Poslední léta života strávila v rodině svého synovce téměř slepá a nepohyblivá.

S. debutovala časopisecky v Květech, v nichž od 1868 otiskovala básně a prózy. V jediné sbírce básní pro dospělé (*Ohlas nitra*) zachytila verši blízkými lidové poezii konvenční tematický okruh: lásku k vlasti, matce, bratrovi, zklamání v milostných vztazích, zmatky a vnitřní zápasy mládí; jako prvotina mladé autorky byla kritikou příznivě přijata a její básně byly zhudebněny K. Bendlem, P. Kavánem a V. J. Novotným. Kniha povídek s náměty nenaplněné lásky *Snění a život* však ukázala nedostatek původní invence ve volbě látky i v jejím zpracování. Po jednoznačném kritickém odsudku se S. nadále věnovala výhradně literatuře pro nejmenší. Jako jedna z prvních psala pro předškolní děti říkadla, básně, přání, hádanky a scénky, které vydala v sedmi sbírkách (*Dětská zahrádka, Školka mateřská, Pro dětský svět* aj.), určených dětem v opatrovnách a mateřských školách a jejich učitelkám. Více než umělecké ambice v nich projevila snahu prakticky podpořit a ověřit si své pojetí výchovy předškoláků, jak je formulovala v odborných textech, a rozvíjet rozumové, citové i jazykové předpoklady dětí. Nezakrytá výchovná a vzdělávací tendence je charakteristická i pro její pohádky a drobné prózy (*Pohádky, Z dětského života, Z dětské říše*). V poslední etapě své literární činnosti se soustředila na loutkové hry s pohádkovými motivy (*Ovečka v trní, Vděčný jelínek*) nebo vtipně zachycené scénky ze života nejmenších (*Kdo to dovede?*). Přes zřejmou didaxi však ve svém literárně nenáročném díle osvědčila porozumění pro způsob dětského uvažování, vnímání a chápání světa a ve svých počátcích znamenala její tvorba přínos v literatuře pro děti.

PŘÍSPĚVKY *in*: sb. Anemónky (1872); Časopis učitelů (1885–87, i příl. Škola mateřská 1888–1907); Časopis učitelů škol mateřských (1930); Hlas národa (1888); Jarý věk (1885); Jitřenka (1882); Koleda (1877–88); Květy, příl. Ženské listy (1868–71); Lumír (1875); Malé noviny pro děti; Malý čtenář (1886–89); sb. Mateřské školy pražské (1914); Matice dítek (Polička, Chrudim, Pardubice 1885–89); alm. Národ sobě (1880); Obrazy života (1871–76); Památce Vojty Náprstka (1926); Památník Ústředního spolku učitelů mateřských škol (1900); Pěstoun (Polička 1883–90); Ratibor (Hradec Král. 1887, P Slavík a Jiřina); alm. Ruch (1873); Salonní písně české 1 (1879); Stručný slovník pedagogický (1891); Světozor (od 1868); Zpěvníček Amerického klubu dam 1, 2 (1870); Zpěvník pro mateřské školy a rodinné kruhy 2 (1894); Ženské listy; – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ohlas nitra (BB 1874); Dětská zahrádka. První sbírka původních her, písní, básniček a přání pro mateřské školy, opatrovny a dům (b. d., 1877; upr. vyd. 1905); Dětská zahrádka. Druhá sbírka... (b. d., 1881; upr. vyd. 1905); Školka mateřská. Třetí sbírka... (b. d., 1883; upr. vyd. 1901); Snění a život (PP 1886); Školka mateřská. Čtvrtá sbírka... (b. d., 1886); Škola mateřská. Pátá sbírka... (1891); Gratulant a deklamátor (BB pro ml., 1894); Z dětského života (PP pro ml., 1895); Mateřským školám. Šestá sbírka... (1896); Kdo to uhodne? (BB pro ml., 1899); Pohádky (1899); Pro dětský svět. Sedmá sbírka... (1902); Vánoční písně a koledy (1902, s L. Tesařovou); Z dětské říše (PP pro ml., 1907); O začarovaných dětech (D pro ml., 1917); Zázračné kořeny (D pro ml., b. d., 1921); Kdo to dovede? (D pro ml., b. d., 1922); Dětem o dětech (BB pro ml., b. d., 1923); Vděčný jelínek (D pro ml., b. d., 1924); Tuláček (D pro ml., b. d., 1924); Ovečka v trní (D pro ml., b. d., 1925); Čarovné dudy (D pro ml., b. d., 1926); Pouť do nebe (D pro ml., b. d., 1926); Kouzelný prsten (D pro ml., b. d., 1926); Námluvy princezny Prozerpíny (D pro ml., b. d., 1926); Malíček, malý syneček (D pro ml., 1931); Radostné chvíle (BB pro ml., b. d.); Zábavy maličkových (BB pro ml., b. d.). – *Ostatní práce*: Úvahy a ukázky metodické z oboru škol mateřských (1891); Pěstounkám škol mateřských (1901). ■ REDIGOVALA *časopis*: Škola mateřská (samost. příl. Časopisu učitelů, 1889–1903). ■ LITERATURA: ● ref. Ohlas nitra: Δ (J. Neruda), NL 22. 5. 1874; Kchř. (J. Kuchař), Světozor 1874, s. 319; F. Zákřejs, Osvěta 1874, s. 789 ●; F. D...K. (Drůbek): ref. Dětská zahrádka. První sbírka..., Beseda učitelů 1877, s. 575; V. M-š.: ref. Dětská zahrádka. Druhá sbírka..., Beseda učitelů 1881, s. 658; an.: ref. Školka mateřská. Třetí sbírka..., Pěstoun 1883, s. 351; ● ref. Snění a život: K. V. Dvořák, Lit. listy 1886, s. 193; F. V. Vykoukal, Světozor 1886, s. 573 ●; ● ref. Školka mateřská. Čtvrtá sbírka...: B., Časopis učitelů 1887, s. 14; A. M. (Mojžíš), Beseda učitelů 1887, s. 27 ●; ● ref. Z dětského života: Kzk., Časopis

učitelů 1895, s. 130; J. Horský, Hlídkka lit. 1895, s. 384 ●; P. Maternová: ref. Pohádky, Kdo to uhodne?, Ženský svět 1899, s. 164; ● ref. Pro dětský svět. Sedmá sbírka...: -ák. (A. K. Víták), Jitřenka 1901, s. 395; an., Jitřenka 1902, s. 327 ●; L. T. (Tesařová): k pětadesátinám: Časopis učitelů 1904, příl. Škola mateřská, s. 1; ● k odchodu do výslužby: A. K. Víták, Časopis učitelů 1906, příl. Škola mateřská, s. 6; R., Ženský svět 1906, s. 62 ●; J. (I. Jarníková): k sedmdesátinám, Časopis učitelů škol mateřských 9, 1918/19, s. 53; O. Pospíšil: ref. Dětem o dětech, Úhor 1924, s. 76; an.: ref. Čarovné dudy, Pouť do nebe, Loutkář 13, 1926/27, s. 67; J. Veselý: Dva listy do literární historie, tamtéž, s. 163; an.: ref. Kouzelný prsten, Námluvy princezny Prozerpíny, tamtéž, s. 184; ● k osmdesátinám, L. Rathaus, NO 31. 1. 1929; G. Havlíčková, Časopis učitelů škol mateřských 1929, s. 1; an., Úhor 1929, s. 39 ●; an.: k pětadesátinám, Časopis učitelů škol mateřských 1934, s. 12; ● nekrology: L. Tesařová, Časopis učitelů škol mateřských 1934, s. 159; an.: Loutkář 21, 1934/35, s. 67 ●.

sm

Matěj Stuna

* 25. 2. 1765 Praha

† 3. 6. 1819 Letovice u Boskovic

Plodný dramatik a překladatel divadelních her z němčiny, autor prvního novočeského dramatu s aktuální tematikou; spoluzakladatel a herec Vlastenského divadla v Boudě.

Křtěn Matěj František. – Pocházel z měšťanské rodiny (otec „čtvrtní hejtman“ na Novém Městě), byl nejstarším synem ze sedmi dětí a 1778 zcela osiřel. Po absolvování Akademického gymnázia v Praze (1776–80, spolužáci bratři Thámové a M. Majober, vliv přednášek profesora I. Cornovy) a tzv. filozofie studoval teologii, z níž byl 1783 vyloučen. 1786–90 napsal a přeložil četné divadelní hry pro Vlastenské divadlo v Boudě a 1790 vstoupil do jeho profesionálního souboru jako herec. 1791 opustil Prahu s německou divadelní společností B. Horného; s ní přišel do Vodňan, kde t. r. získal místo kancelisty. 1793 se oženil s herečkou J. Grillovou. Pro ostentativní sympatizování s Francouzskou revolucí byl po udání 1794 vzat do vyšetřovací vazby; přestože nebyl usvědčen, ztratil t. r. zaměstnání. Po neúspěšných pokusech uchytit se u magistrátu v Pelhřimově a v Příbrami odešel k divadelní společnosti F. Vassbacha; hrál a zpíval např. 1795 v Linci, 1799 v Kremži, Ambergu a Ingolstad-

tu. 1810 ovdověl, nemocen a vyčerpan vstoupil do řádu Milosrdných bratří (řádový slib 1811), jemuž věnoval dědictví po matce. Přijal řádové jméno Pelagius a byl přidělen konventu v Letovicích na Moravě, kde později zemřel na souchotiny; pohřben byl v řádové hrobce v tamním kostele. – Faktografické údaje (zejména životopisné) se opírají o rozsáhlý rukopisný materiál F. Bařhy týkající se údobí Boudy, který je uložen v divadelním oddělení Nár. muzea.

S. byl vedle V. Tháma a P. Šedivého nejproduktivnějším dramatikem a překladatelem Vlastenského divadla, jeho hry, převážně původní, se však nedochovaly. Vedle četných vlasteneckých dramát psal a překládal hlavně hry s exotickou a dobrodružnou tematikou. Nejzávažnějším jeho původním dílem byla hra se zpěvy *Sedlské zbouření*, zpracovávající společensky aktuální téma ze současnosti: nedávné selšské povstání v Čechách (1775). Při uvedení na scénu Vlastenského divadla měla proto velký ohlas, ale pro své osvícensky protifeudální zaměření byla brzy úředně zakázána. Úspěšná hra *Bludičky neb Okouzlený princ Alvin* (patrně upravený překlad) přivedla na české jeviště poprvé ohlas folklorní látky (motiv z pověsti o Ryrbcoulovi). Hra *Meluziny historie 2. díl*, v literatuře připisovaná S., je prací V. Tháma.

SCÉNICKY. *Hry*: *Sedlské zbouření* (1786, též s tit. *Sedlské buřičství v Čechách*); *Doktor Faust* (divad. sezona 1786/87); *Chytrost žádný čary* (1786/87); *Oldřich a Božena* (1786/87); *Přání k Novému roku* (1786/87); *Šedivé manželství neb Kobylkáři* (1786/87); *Šťastné shledání neb Dobytí jednoho tureckého hradu* (1790, dub.), *Holofernes a Judith* (1791); *Karel ze Šternberka a Jan z Choustnic* (1790/91); *Škatule hejbejte se* (1790/91); *Dáme krev a život za našeho krále* (1791/92); *Mravy starých Čechů* (1791/92); *Útok na Teplice* (1792); (mezi 1785–1806:) *Petr Halaš, první loupežník v Čechách; Řezníkova Evička; Ztečení rozenberského hradu* (1785–1806). – *Překlady a úpravy*: an.: *Stará panna neb Kolářník* (divad. sezona 1786/87); an.: *Bludičky neb Okouzlený princ Alvin* (1789, též s tit. *Světýlka neb Zaklený princ Alvin*); an.: *Hloupý Adam* (1790/91); an.: *Jindřichova cesta okolo světa* (1790/91); an.: *Jindřichův příchod do vlasti* (1790/91); an.: *Příhody hraběte Jindřicha* (1790/91); an.: *Radost poddaných o slavnosti rodin svého zeměpána* (1790/91). ■

LITERATURA: F. X. Prusík: *Bratří Thámové a soudruzi jejich, Světozor 1886*, s. 724; J. Volf: *Byl M. S. radním kancelistou ve Vodňanech?*, ČNM 1937, s. 287; F. Bařha: *M. S., autor Sedlského zbouření*, LF 1951, s. 30; V. Mostecký: *Vodňanský kancelista –*

jakobín, Jihočeský sb. historický 1955, s. 134; J. Vondráček in *Dějiny českého divadla. Doba obrozenecká 1771–1824* (1956); K. Mejdičková in *Čechy a Francouzská revoluce* (1959); M. Kačer in *sb. Dějiny českého divadla 2* (1969); V. Škápíková: *Český dramatik odpočívá v letovické kryptě*, *Sborník muzea Blansko 2004*, s. 152.

lk

Jan Stunavský viz in Jozef Šinovsky

Vladimír Stupka

* 13. 1. 1906 Brno

† 26. 5. 1980 Brno

Literární historik a kritik, zabývající se novější francouzskou literaturou, a to i ve srovnání s literaturou českou, autor monografických studií a překladových prací, též o světových literaturách; prozaik.

Narodil se v rodině úředníka. Studoval na klasickém gymnáziu v Brně a po maturitě 1924 do 1929 na brněnské filoz. fakultě obor francouzština–čeština (mj. u A. Nováka). 1930 získal doktorát na základě disertace *Vrchlický a Baudelaire*. 1929–31 vyučoval na reálném gymnáziu v Ivančicích, poté až do 1950 na reálném gymnáziu v Brně. Zároveň přednášel dějiny světové literatury na brněnské konzervatoři. 1945–50 byl externím, pak do 1955 interním lektorem a poté odborným asistentem na filoz. fakultě v Brně. 1961 se zde habilitoval (prací *Studie verhaerenovské*) jako docent dějin francouzské literatury. 1967 přešel jako vedoucí katedry západoevropských jazyků a literatur na pedagogickou fakultu brněnské univerzity. Ačkoli byl 1968 navržen vědeckou radou na jmenování mimořádným profesorem, jmenován již s nástupem tzv. normalizace nebyl. 1971 odešel do důchodu. 1928, 1934 a 1937 podnikl studijní cesty do Francie. 1930–38 vydatně spolupracoval s rozhlasem (přednášky); tehdy také řídil brněnskou pobočku Kruhu moderních filologů. Člen Moravského kola spisovatelů (mj. od 1942 jednatel Družstva MKS).

Kromě jediného románu *Žitnivý u pramene*, pojednávajícího o bolestných prožitcích samotářského a pasivního jedince nalézajícího smír až v příklonu k venkovskému životu, a povídek *Pěšiny* o chvílích osudových rozhodnutí, obvykle melancholicky až tragicky poin-

tovaných (jde o práce námětově i způsobem zpracování poplatné dobovému vkusu počátku 40. let), upínal se S. veškerý zájem k badatelské činnosti. Spojnicí mezi oběma sférami je esej o kulturní historii Brněnska *Svědectví krásy a písma*. Hned po absolutoriu se S. soustředil na srovnávací studie české a francouzské literatury (Baudelaire – Vrchlický, Valéry – Březina). Postupně se orientoval na portréty jednotlivých osobností zejména moderní francouzské poezie (É. Verhaeren, Ch. Baudelaire, symbolisté, G. Apollinaire aj.) a její ohlas v českých překladech. Později jej zaujala ještě problematika dramatu (M. Maeterlinck, A. Salacrou) a „nového románu“. Erudovanost a rozhled po světovém písemnictví uplatnil S. ve vysokoškolských skriptech interpretací povahy *Pohled na současnou světovou literární tvorbu a Uvedení do dějin světových literatur*. Základnímu metodologickému postupu a umění podobizny se S. učil u G. Lansonova a A. Nováka, jehož byl žákem. V studiích a četných doslovecích k dílům českých i francouzských autorů (J. Čarek, M. Elpl, J. Knob, V. Prokůpek; M. Maeterlinck, J. Tharaud aj.), někdy inklinujících k mnohomluvnosti, založených na snaze vyložit dílo v souvislosti s vývojem osobnosti a postihnout specifické rysy jeho poetiky, pokoušel se sladit literárněhistorický a kritický zřetel s biografickou složkou. Vycházel přitom z detailní znalosti materiálu, přihlížel k situaci při vzniku díla, k životopisu autora a jeho vývojovým periodám, přičemž jako určující moment pojal umělcův vztah ke skutečnosti. Celoživotním S. dílem je rozsáhlá bibliografie romanik v českých časopisech od r. 1890 a z dostupných francouzských časopisů (přes 30 000 lístků), částečně zpřístupněná v 1. a 3. dílu *Dějin francouzské literatury*.

ŠIFRY: St., Stp., V. S. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Acta Universitatis Carolinae. Romanistica Pragensia (1969); Archa (Olomouc 1934–35; 1934 Glosa o Alainovi, i sep., 1935 Slovo o Gustavu Lansonovi, i sep.); Cizí jazyky ve škole (1967); Časopis pro moderní filologii (1958, 1971); Červený květ (Ostrava 1956); Čes. literatura (1953); Českosl. kras (Brno 1950); Dějiny francouzské literatury 1–3 (1. 1966, 2. 1976, 3. 1979); Divadelní list Zemského divadla v Brně (1936); alm. 2. státní Českosl. reálka v Brně 1907–1932 (1932); Études Romanes de Brno (Brno 1965–66); sb. Franku Wollmanovi k sedmdesátinám (1958); Host do domu (1955, 1959); Hudební národ (1932); roč. Chudým dětem (Brno 1946); sb. In memoriám Arne Nováka (1940); sb. Jindřich Vodák. Pocta k jeho sedm-

desátinám (1937); sb. Kde domov můj? (1940); Kolo (Brno 1939–40, 1946–48); L' Europe Centrale (1931); Lid. noviny (1929–36, 1939–40); Listy pro umění a kritiku (1933–35); Lit. noviny (1936–37); Lumír (1932–34, 1938; 1932 Příspěvky k podobizně André Gida, i sep., 1934 Baudelairova matka, i sep.); sb. Morava Arnu Novákovi (1941); sb. Na rozloučenou (Val. Meziříčí 1946); Nár. politika (1938–39); sb. Naše Kroměříž (1948); Naše Valašsko, pokr. Valašsko (Vsetín, Brno 1943–49, 1955–57); Naše věda (1946); Prednášky Krúžku moderných filológov (Bratislava 1965); Philologica Pragensia (1960, 1973); Radiojournal (1938); Romanistica Pragensia (1969); Rozhledy (1933); Rozpravy Aventina (1931–32); Sborník prací filoz. fakulty brněnské univerzity, ř. D (1955–57, 1959–64, 1966); Sborník prací pedagogické fakulty UJEP (1969); Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického (1928–29, 1930–31; 1930–31 Vrchlický a Goll, překladatelé Baudelaira, sep. 1932); Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko (1966, 208 hesel); Slovo národa (1945–47); Stan (Břeclav 1930); sb. Strážce tradice. Arnu Novákovi na památku (Praha, Olomouc 1940); Středisko (Brno 1932–33); Světová literatura (1977); Svob. slovo (1974); Věstník muzea v Kroměříži (1959); Výr. zpráva stát. reform. reál. gymnázia v Ivančicích... (1930 Hledání klasična v minulosti a dnes, i sep., 1931 Básnický typ Francise Jammesa, i sep.); sb. Ženy na Moravě (1940); – posmrtně: H. Jelínek: Básnické překlady (1983, Soupis překladů H. Jelínka). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a poezie o literatuře*: Otokar Březina a Paul Valéry (přednáška, 1930); Básnické hledání Mirka Elpla (studie, b. d., 1940); Svědeckví krásy a písma (E 1941); Pěšiny (PP 1942); Žiznivý u pramene (R 1943); Básnická pouť Jana Čarka (studie, 1947); Dušemi předchůdců za zákonem pravdy (studie, 1947); Literární dílo Jindřicha Spáčila (studie, 1947); Kraj a lid Jana Knoba (1948); dále pojednání a studijní příručky (většinou rozmnož.): Pohled na dnešní světovou literární tvorbu (1962); Vybrané kapitoly z dějin světových literatur 1 (1965); Un coup d'oeil sur le „Nouveau roman“ (1966; Pohled na „nový román“); Un coup d'oeil sur les problèmes du théâtre français de nos jours (1967; Pohled na problematiku současného francouzského divadla); Pohled na současnou světovou literární tvorbu 1, 2 (1967, 1. Literatury západní, 2. Literatury země socialismu); Un coup d'oeil critique sur la poésie française de nos jours (1969; Kritický pohled na současnou francouzskou poezii); Précis d'histoire de la littérature française. Des origines à 1870 (1969; Stručné dějiny francouzské literatury. Od počátku do roku 1870); Uvedení do dějin světových literatur 1, 2 (1. 1973, 2. 1974, 3. 1979, Od r. 1879 do sklonku 19. století). ■ REDIGOVAL časopis: Kolo (1948, č. 3–8); *almanach*: 2. státní československá reálka v Brně 1907–1932 (1932, s C. L. Prokešem); *knižníci*: Most (1940–42, 1947–48; 1940–42 s R. Habřínou a J. Zatloukalem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL:

Poezie Jaroslava Zatloukala (1940, i studie); Poezie zašlých věků (1970). ■

BIBLIOGRAFIE: an.: Výběrová bibliografie z prací V. S., ČMF 1971, s. 161; A. Pohorský: Bibliografie prací doc. V. S. ... po roce 1970, Philologica Pragensia 1986, příl. ČMF, s. 25. ■ **LITERATURA:** an.: ref. Otokar Březina a Paul Valéry, Naše věda 1930, s. 219; Dr. V. N. (Novák): Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického 1928–29 (i ref. studie Vrchlický a Goll, překladatelé Baudelaira), Nové Čechy 13, 1930/31, s. 322; O. Novák: ref. studie Básnický typ Francise Jammesa, LidN 2. 8. 1931; rč. (V. Renč): V. S. recenzent (polemické poznámky k S. ref. v LidN 3. 2. 1934 o knize V temnotách od L. Bloye), Řád 2, 1934/35, s. 239, 408; ne (A. Novák): ref. studie Slovo o Gustavu Lansonovi, LidN 22. 9. 1935 + (šifra A. N.) Od Maeterlincka a o Maeterlinckovi (ref. M. Maeterlinck: Před velkým mlčením, též doprovodná studie V. S.), LidN 7. 7. 1939; pí (F. Pišek): ref. ed. a studie Poezie J. Zatloukala, LidN 10. 6. 1940; ● ref. Svědectví krásy a písma: Ns. (J. Nečas), Naše doba 48, 1940/41, s. 628; B. Slavík, LidN 14. 4. 1941; J. V. Sedlák, Venkov 8. 6. 1941; kp. (K. Polák), Nár. práce 9. 7. 1941 ●; vbk. (V. Běhounek): ref. Pěšiny, Nár. práce 9. 10. 1942; ● ref. Žitnívý u pramene: jšk. (J. Š. Kvapil), Naše doba 51, 1943/44, s. 325; V. Kolář, LidN 31. 1. 1944; kp. (K. Polák), Nár. práce 25. 3. 1944 ●; ● k šedesátinám: rt, Rovnost 13. 1. 1966; K. Ohnesorg, SPFF Brno 1966, ř. D, č. 13 ●; ● k pětadesátinám: K. Tahal, Cizí jazyky ve škole 14, 1970/71, s. 304; J. O. Fischer, ČMF 1971, s. 159; L. Peterka, Universitas (Brno) 1971, č. 1 ●; M. Remunda: Nejen pro odborníky (rozhovor s V. S. o příručce Uvedení do dějin světových literatur 1), Svob. slovo 19. 3. 1974; J. O. Fischer: k sedmdesátinám (francouzsky), Philologica Pragensia 1976, s. 87; J. Skutil: ref. Uvedení do dějin světových literatur 1, 2, Vlastivědná ročenka Okresního archivu Blansko 1976, s. 82; ● nekrology: J. Fryčer, Universitas (Brno) 1980, č. 4; J. Skutil, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1980, s. 123; Z. Stavínohová, Ročenka Kruhu moderních filologů při ČSAV 14, 1979/80 (1981), s. 31 ●; Z. Drahoš: Svědectví krásy a písma (o lit. hist. činnosti V. S.), sb. Kurt Konrad... a literární kritika na Moravě v letech 1918–1938 (1989); Z. Stavínohová: Vzpomínka na doc. PhDr. V. S., CSc., Universitas (Brno) 1996, č. 1; J. Rámbosek: Sto let od narození V. S., Duha 2006, č. 1.

sb

B. Stýblo

Působnost 1844–1949

Pražská vícegenerační nakladatelská firma zaměřená zprvu na vydávání modlitebních knih, populární náboženské literatury a dětské četby, později na původní i přeloženou beletrii; knihkupectví, knihtiskárna, kniharství.

Zakladatel firmy Bedřich S. (* 1817 Vídeň, Rakousko, † 5. 8. 1891 Praha) se v Praze vyučil knihařem. V lednu 1844 otevřel s manželkou Marií, roz. Jordánovou, na Vyšehradě dílnu a 1846 ji přenesl na Nové Město. Od počátku se zaměřil na populární náboženskou literaturu, zejména modlitební knížky a kázání. Ještě před založením tiskárny uspořádal a vydal Kancionálek pro katolické křesťany... (1847). V počátcích činnosti byl stíhán pro neoprávněný prodej knih, nakladatelskou koncesi získal 1854 (t. r. otevřel i obchod s knihami), tiskařskou 1861, knihkupeckou až 1862. Rychle se rozvíjející firma slavila četné úspěchy na domácích i zahraničních výstavách. B. S. od 1863 působil v pražském zastupitelstvu a účastnil se činně pražského spolkového života, 1869 mu byl propůjčen papežem za šíření náboženské literatury rytířský řád. Jeho syn a spolupracovník Jaroslav S. (* 8. 12. 1849 Praha, † 20. 7. 1887 Praha) byl významným sokolským činovníkem (po úmrtí M. Tyrše redigoval 1884–87 časopis pražské jednoty Sokol). Po smrti B. S. převzal závod syn Adolf B. S. (* 28. 4. 1848, † 14. 3. 1907 Praha). Studoval na české reálce v Panské ul. a na obchodní škole Skřivanově a po praxi v otcově obchodu a v Lipsku (1865–66) se stal prokuristou v rodinné firmě. Po něm převzal firmu nejmladší ze synů zakladatele závodu Václav S. (* 3. 1. 1869 Praha, † 27. 8. 1942 Praha), který získal koncesi 1908 od vdovy po A. B. S. Kateřině S. Václav S. se pokusil zmodernizovat konzervativně vedený závod a 1926–28 vybudoval na Václavském náměstí vedle sídla firmy moderní obchodní dům s pasáží U Stýblů. Po jeho smrti vedla firmu vdovským právem Barbora S., od níž ji počátkem 1948 převzal Adolf S. (* 7. 2. 1896 Praha, † 2. 2. 1967 Praha). 1949 byl závod zlikvidován. – Firma sídlila nejprve na Vyšehradě, 1846–49 v Praze na Novém Městě čp. 558 (Dobytčí trh, dnes Karlovo nám.), 1850–54 na Starém Městě čp. 958 (Kolovratská ul., dnes Na Příkopě 25), od 1860 na Novém Městě čp. 786–787 (Koňský trh, dnes Václavské nám., po přestavbě 1926–28 Václavské nám. 30).

V produkci nakladatelství převažovaly v prvním období české i německé modlitební knížky, kázání, náboženské rozpravy, zpěvníky, vyšlo i několik děl bohovědných. Firma byla komisionářem Dědictví sv. Jana Nepomuckého a Dědictví sv. Prokopa a odkoupila i zbytky

nákladů pražských nakladatelství F. A. Crednera, V. Hesse, M. Neureuttera, Rohlíčka a Sieverse, V. Štastného a T. Tábora, jež nabízela ve svých seznamech. Z beletrie se nakladatelství zaměřilo na mravoučnou četbu pro děti a mládež, kterou tvořily převážně adaptace cizích, většinou německých předloh (R. Baron, A. F. F. Hoffmann, G. Nieritz) a klasických děl (J. F. Cooper, D. Defoe, F. Marryat, J. Swift), na nichž se podíleli zejména K. Bulíř, F. J. Peřina, J. V. Vlasák. Součástí produkce pro děti byly i obrázkové školní knihy. Většinu z titulů původní beletrie pro dospělé ze S. nabídkových seznamů vydali autoři vlastním nákladem. Významnou součástí produkce byly kalendáře Nový kalendář katolický (pak Poutník z Prahy), Prorok, později Česko-moravský posel, Koledníček, Koruna česká, Vlastenecký kalendář aj. První S. knižnicí pro děti a mládež byla *Zahrada budečská* (1850–51, 2 sv., red. Š. Bačkora), kterou však redaktor po dvou titulech svých prací převzal do svého nákladu. Následovaly *Spisy pro mládež* (1869–95, 42 sv.), v nichž kromě překladů a adaptací z chorvatštiny, němčiny, polštiny a ruštiny vydali původní díla A. V. Černý, J. Dolenský, J. Sedláček, L. Unger, J. V. Vlasák, A. J. Volný. Kmenovou součástí produkce byla i díla G. Nieritze, později soustředěná do souboru *Spisy G. N.* (1865–95, 48 sv.). *Bibliotéka mládeže studující* (1. série, 1888, 5 sv.), vydávaná péčí Ústředního spolku učitelstva středních škol českých, přinesla mj. báseň A. Heyduka *Píseň o bitvě u Kressenbrunnu*, její další řady však již vycházely v jiných nakladatelstvích. Z periodik založil B. S. „měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec“ *Časopis učitelek* (1885), již od 2. roč. jej však převzala do svého nákladu jeho redaktorka E. Schmutzrová. Nákladem firmy vyšly též poslední dva ročníky katolického časopisu *Blahověst* (roč. 44–45, 1894–95, vyd. K. Vondruška). V. S. se pokusil oživit produkci nakladatelství nejprve knižnicí *Světové pohádky* (1914–16, 4 sv., red. G. Pallas), v níž však vyšel jen úplný soubor pohádek a povídek H. Ch. Andersena v redaktorově překladu z dánštiny. V úspěšnější *Stýblově knihovně vybrané četby* (1916–47, 51 sv.), zaměřené na čtenářsky atraktivní původní i přeloženou beletrii, vyšli bez programového výběru čeští autoři J. Š. Baar, B. J. Bečvářová, F. J. Čečetka, F. D. Engel Müller, I. Herrmann, J. L. Hrdina, T. Meinecková, A. Řeháková, L. Suchý, J. Vrba, dále antologie *Světlem humoru 1–4*

(1921–22, ed. G. Pallas) a *Strejkův výbor z próz V. Č. Bendla*; z cizích autorů R. Boylesve, F. Coppée, A. C. Doyle, A. Dumas st., E. Glynová, H. R. Haggard, V. von Heidenstam, J. London, P. Mérimée aj., zejména v překladech V. K. Blahníka (polština), J. Pocha a L. Rašina (francouzština), V. Šumana (švédština) a K. Weinfurtra (angličtina). Po obnově 1946 přibyli čeští autoři B. Pernica, Ž. Pohorecká (pseud. L. Rutin) a B. Svoboda. Výrazná proměna edičního profilu nastala po květnu 1945, zřejmě spolupůsobením lektora nakladatelství J. Brože (1906–1947). Spolu s převzetím 4. roč. Sborníku poezie a vědy *Kvart* (1945–46) do nákladu vzniklo několik programových knižnic zaměřených na moderní českou tvorbu. Kromě *Knižnice Kvartu* (1946, 1 sv.) s posmrtným souborem veršů J. Štyrského to byla zejména básnická knižnice *Lyra* (1945–48, 8 sv., red. J. Valja), do níž se podařilo soustředit výrazné sbírky I. Blatného (*Tento večer*), J. Koláře (*Limb a jiné básně*), V. Vokolka (*Národ na dlažbě*), V. Obrtela (*Železné opánky*), J. Kainara (*Nové mýty*), L. Kundery (*Živly v nás*), K. Bochořáka (*Poutník*) a překlad *Pusté země T. S. Eliota* od J. Haukové a J. Chalupského. V *Nové výtvarné edici* (1945, 1 sv.) vyšlo grafické album J. Istlera *Pavučiny* s básní Z. Lorence a doslovem L. Kundery. Rovněž *Knihovna krásné prózy* (1946–47, 5 sv., red. J. Brož) přinesla novinky původní románové tvorby, autoři A. Vaněček (*Černá labuť*), J. Valja (*Zbraně bezbranných*) a J. Weil (*Barvy*) spolu s překlady ze slovinštiny (V. Bartol) a norštiny (A. Johannsen). Návrat k tradiční konvenčnější produkci nakladatelství představuje básnická bibliofilská knižnice *Knihomilův dar* (1946–47, 2 sv.; autoři D. Šajner a H. Erbenová), knižnice četby pro mládež *Stýblova knihovna mládí* (1946–48, 5 sv.) s novými úpravami klasiků (Ch. Dickens, F. Marryat) a původními prózami (O. Čapek a Z. Hejtmánová) a detektivní edice *Stopa* (1948, 1 sv.). Díla kmenového překladatele nakladatelství K. Weinfurtra vyšla v edici mystických spisů *Psyché* (1947–48, 2 sv.). Spisy pro mládež prvního období provázely řemeslné ocelorytiny, rovněž v pozdější produkci se uplatnily rutinní ilustrace (K. Šimůnek aj.). Na grafické podobě knižnice *Lyra* se podíleli B. Lacina, K. Lhoták a J. Šíma, na konvenčnější části produkce posledního období J. Fišer, V. Hofman, J. Lukavský.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: Zahradka budečská (1850–51); Spisy pro mládež (1869–95); Bibliotéka mládeže studující (1888); Světové pohádky (1914–16); Stýblova knihovna vybrané četby (1916–47); Nová výtvarná edice (1945); Lyra (1945–48); Knižnice Kvartu (1946); Knihomilův dar (1946–47); Knihovna krásné prózy (1946–47); Stýblova knihovna mládí (1946–48); Stopa (1948). – *Ostatní*: Stýblova knihovna kazatelská (1908–09); Psyché (1947–48). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Cizí autor*: G. Nieritz. ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: Kancionálek pro katolické křesťany, obsahující Písně adventní a vánoční, jinak koledy nazvané, s připojením písní k novému roku a k Pánu Ježíši (1847, ed. B. Stýblo); V. Vlček: Přemysl Otakar (1865) + Soběslav (1865); E. Špindler: Básně (b. d., 1866); K. Sabina: Černá růže (1868); B. M. Kulda: Manželství (1868) + Škola a církev (1868) + Ježíšek (1888) + Pravda a blud (b. d., 1888) + Štědrovečerní dar (1895) + Vánoční strom (1896); V. A. Hlavatý: Dějiny církve sv. před Kristem a po Kristu Pánu (1873); V. Beneš Třebízský: Pokáním ke spasení (1880). – *Překlady*: Augustinus Aurelius: Památky, Životopis a spisy vybrané 1, d. 1 (1893); R. M. Balantyne: Korálový ostrov (1926) + Lovci goril (1926) + Ungava (1928) + Pes Crusoe (1929) + Záhadný muž ze západu (1930). ■ PERIODIKA: Časopis učitelů (1885); Blahověst (1894–95); Kvart (1945–46). ■ KALENDÁŘ: Prorok (1857–1942). ■

BIBLIOGRAFIE: Úplný seznam knih modlitebních, vědeckých, školních, zábavných a obrázkových vydaných nákladem B. Stýbla v Praze (b. d., 1881); Jubilejní katalog nakladatelské firmy B. S. v Praze (majitel Adolf B. Stýblo) na paměť padesátiletého trvání závodu 1844–1896 (1896); Seznam knih vydaných nakladatelstvím B. S. v Praze (1922); Seznam spisů náboženských (1931). ■ LITERATURA: an: nekrolog B. S., Beseda učitelská 1891, s. 463; A. B. Stýblo in Jubilejní katalog nakladatelské firmy B. S. v Praze... (1896); an.: Jubileum firmy B. S., Typografia 1898, s. 62; an.: nekrolog A. B. S., Knihkupecký oznamovatel 13, 1906/07, č. 10; Ž. (L. K. Žižka): Devadesáté výročí svého založení..., Českosl. knihkupec 1934, s. 59; an: Sedmdesátiny kol. Václava S., Knihkupec a nakladatel 1940, s. 8; ● nekrology V. S.: M-ý., Nár. střed 6. 9. 1942; Ž. (L. K. Žižka), Knihkupec a nakladatel 1942, s. 219 ●.

az

Max B. Stýblo

* 28. 9. 1892 *Holešovice* (Praha-H.)

† 4. 3. 1972 *Praha*

Básník nacionalistické orientace, patetického a rétorského gesta, autor politizujících veršů pro kabaret, písničkář, dramatik, prozaik, divadelní organizátor.

V matrice zapsán jako Bedřich Václav Karel S. Psal se a byl psán také Maxmilian B. Stýblo, Max Stýblo, M. Stýblo. – Syn úředníka na smíchovské dráze (podle rodiny spřízněn s pražským nakladatelem B. Stýblem). S rodiči se odstěhoval záhy do Radlic, reálku studoval na Malé Straně v Praze. Od 1910 působil u divadelních společností (ředitel J. Drobný, F. Zöllner aj.) v Čes. Budějovicích, Plzni a Mor. Ostravě. Po návratu do Prahy údajně navštěvoval učitelský ústav, podle jiných informací obchodní školu. Za studií vydával se spolužáky několik rukopisných časopisů. Docházel též na hodiny herectví k R. F. Branaldovi a zpěvu k A. Heřmanovi a do Pivodovy školy. Živil se jako zpěvák (od 1912 v operetě smíchovské Arény, byl též členem Švandova divadla). V 1. světové válce sloužil u 28. pluku, 1916 v Szevedu, poté v Temešváru a v Brucku n. Murou, kvůli údajné duševní chorobě byl superarbitrován (zkušenosti simulanta zobrazil ve vzpomínkách *Rakouské blázince*). Patrně od 1917 působil jako zpěvák a režisér v kabaretu Parlament a U bílé labutě, poté v karlínském operetním divadle Varieté a v Rokoku; 1918 pobýval s kabaretem v Nizze. Jako ředitel hostoval 1919–25 s vlastní divadelní společností v různých městských divadlech v Čechách, na Moravě (zvláště v menšinovém prostředí) a na Slovensku jako zpěvák a přednášeč svých textů; vystupoval také v Žitavě, Drážďanech a ve Vídni. Zároveň zakládal a provozoval české kabarety: kabaret Volné tribuny v Praze, 1923 Stýblovu akademickou revoluční scénu a kabaret Barikáda, později řídil kabaret Bohéma. Spolupracoval a stýkal se s písničkářem a redaktorem L. Ratošítkou (1886–1953). Na doporučení J. Šváb-Malostranského se stal 1925 členem operního sboru Nár. divadla jako barytonista, hrál epizodní role, 1937 byl po úrazu penzionován. Ve 30. letech rovněž vystupoval s Populárním Meisnerovým Monstre kabaretem v Lucerně, často s komikem V. Mertenem, epizodicky hrál ve filmu a spolupracoval s rozhlasem. Již od 20. let byl S. orientován radikálně nacionalisticky (přivrženec R. Gajdy, přátelil se se spisovatelem J. Cibuzarem a malířem a spisovatelem K. Rélinkem), vystupoval na společenských večerech Vlajky, publikoval v tiskových orgánech Nár. obce fašistické (včetně stranických letáků). 1939–40 S. jezdil se společností kabaretu Lucerna F. Spurného (vystupoval mj. s K. Hašlerem), později hrál v kabaretních scénách

(např. 1944 ve Waltnerově pestrém kabaretním večeru). Po válce působil zejména jako estrádní umělec v Praze i na venkově (např. přednášel české i sovětské básně na akcích Svazu protifašistických bojovníků a besedách Revolučního odborového hnutí). S estrádními skupinami a kabarety (Grand-kabaret, Staropražský kabaret) vystupoval ještě v 60. letech. Zemřel na infarkt, urna s ostatky byla uložena v urnovém háji v Motole. – S. první žena M. Šanovská (vl. jm. Šamonilová, 1895–1982, i pseud. Šumavská) byla kolorатурní pěvkyní a kabaretiérkou. Dcera z prvního manželství Berta S. (1914–1991), virtuoska na harmoniku, skládala též písně, po válce byla učitelkou hudby. Dcera z druhého manželství Dagmar S. (prov. Štětínová, * 1927) je autorkou historických příběhů a děl pro mládež.

Na charakter S. literární tvorby měly zásadní vliv jeho profese, prožitek 1. světové války a nenaplněná politická očekávání ze vzniku nového státu. Svůj povýtce řemeslný básnický talent S. uplatňoval nejprve jako autor pokleslé erotické poezie a prózy, později textů pro politizující kabaret, v nichž oživoval mj. legionářskou legendu či z resentimentálních pozic satiricky kritizoval realitu první republiky. Básnickou tvorbu utilitárně podřídil ideologii vypjatého nacionalismu a (již ve 20. letech) českého fašismu. S. tematický repertoár, stylizační a tvarový rejstřík byl dosti úzký, ve svých sbírkách varioval základní téma národ a vlast s proměnou akcentů od patetických a agresivních fašizujících poloh až po konformní sentimentální klíše. Básně a písně inspirované 1. světovou válkou (věnované např. padlým legionářům), dramatické scenerie z českých dějin, apostrofy J. Husa a K. Havlíčka Borovského, melodram o J. K. Tylu, kabaretní výstupy pro herce a prozaické skici S. shrnul do souboru *Hoří!* Již zde se objevila pamfleticky podávaná nacionalistická idea tendující k šovinismu (i antisemitismu), básnická stylizace do obranného a varovného tónu namířené proti germánskému žilvu a nářky nad odnárodněnou a zhanobenou vlastí. Gesto bezručovského barda (včetně variací na Bezručovy básně Bernard Žár, Maryčka Magdonova), bojujícího mj. za menšiny na českém severu, a všeslovanský apel charakterizovaly sbírku *Krůpěje*. V knize *Rosa na květech* S. apostrofoval česká kultovní místa i historické postavy (např. Jana Žižku z Trocnova) a události (bitva u Zboro-

va), dovoláváje se tak záchrany země. Ve *Volání do prázdna...* burcoval do zbraně na ochranu ohrožené republiky a plédoval pro československý národní stát bez Němců a Židů. *Pochodně na cestách* přinesly verše spíše intimní a rodinné; invektivy proti emigraci, obžaloby literární levice a demokracie, obviňování Židů z rozpadu republiky tematizovala sbírka *Nedej zahynouti...* Emfatické obrazy pracovního nadšení a verbalistní chvála rodné země se objevily ve sbírkách *Nad českou kovadlinou* a *Zářivý den*. V S. knihách vydaných po válce (*A to je ta krásná země...*, *Hrst rodné země* a *Pravda vítězí!*) zazněl aktualizovaný proklamativní panslovanský patos (včetně velebení J. V. Stalina), vzývání Hospodina, sentimentalizující modlitby za vlast, umocněné mechanickým rýmováním. Časopisecky S. publikoval také fejetony, ve kterých z tradicionalisticky a nacionalisticky zaměřených pozic kritizoval proměnu Prahy 30. let ve zkažené moderní kosmopolitní velkoměsto, prosazoval češství v kultuře i ekonomice, kritizoval a karikoval cizojazyčné výpůjčky v češtině, zejména anglicismy. S. je též autorem cca 140 textů k písním na aktuální, vlastenecká a historická témata (byly mnohokrát zhudebněny). Vydával je jako přiležitostné tisky (dvoulisty) ve vlastních edicích (některé tituly opakovaně, např. *Kde jste, boží bojovníci?*), sám je na svých vystoupeních interpretoval i rozšiřoval (např. dramatickou báseň *Zkáza nad Prahou*); vycházely též zhudebněné a S. přednášené na gramofonových deskách. S. skládal též texty k taneční (polka *To zná každá pražská žabka*, kde je firma Brouk a Babka; valčík *Sladké tajemství*) a pochodové hudbě. – V knihovně Divadelního ústavu v Praze je uloženo libreto k operě *Sladké tajemství* (asi z poloviny 30. let); nedoloženo zůstává vydání či provedení množství dalších (některými prameny uváděných) básní (Batalion, 2. díl, Boží bojovníci, Mistr Jan Hus mezi námi), melodramů (např. *Poslední rána*), scén (Na zříceninách Rakouska), skečů (Bílá růže) apod.; údajně S. napsal i vzpomínky Kronika mého života (1951). – S. bývá někdy přisuzováno autorství publicistické práce o 1. světové válce a vzniku ČSR *Neznámí hrdinové* (pod pseud. Petr Karmín), podle J. Vopravila (Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře) je autorem K. Petelík. Část S. literární pozůstalosti je uložena v LA PNP.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: B. Dřich (Stráž říše), Bedřich, Bedřich Klas (Divadlo), Karel Góř (Divadlo), Karel Lonský, Karel V. Doubravský, K. V. Doubravský, Max, Maxa (Divadlo), Maxa. (Divadlo 1927), Petr Bor (Nezávislé listy), Petr Holý, Petr Hošek (FF), Petr Karmín, -Smola- (Divadlo); -a-, -ak-, -ax-, -ax-, -axa-, -b-, -ek-, -ich, -klas- (vesměš Divadlo), -lo, lř., -Max., M. B. S. (Naše divadlo a zákulisí), M. B. St., Sblo., Sil. (FF o Praze), Slo., Stý., ts (dub.), x. ■ PŘÍSPĚVKY in: A–Z (1938); Baráčník (1938–39); Beseda naší rodiny (1947); Bič (1932); Branické noviny (1938); Budweiser Zeitung (1920); Českosl. baráčník (1951); Čtveráček (1916–18; 1918 B Kristian a Harro, i sep.); Dejvicko-bubenečský obzor (1920); Dělnický cyklista (1924); Divadlo (1927–30, 1946); Družina; Galerie de Beauté et les Modes (1925–26); Hořícký obzor (1938); Hraničář (1937); Lid. demokracie; Lid. listy; List paní a dívek (1927–29); Lužickosrbský věstník (1933); Měsíční zpravodaj; Meziaktí Švandova divadla (1934); Mladeneček (1913–16, 1925, erotické BB a PP); Nár. fronta (Hradec Král. 1934–35); Nár. listy; Nár. politika (1924); Nár. právo (1938); Nár. republika; Nár. střed (1941); Nár. výzva (1940); Náš kraj (Nové Benátky 1936); Naše divadlo a zákulisí (Chlumec n. Cidlinou 1939); Nedělní pražské noviny; Nezávislé listy (Ústí n. Orlicí 1930, 1932); Posel od Čerchova (Domažlice 1936); Pražský ilustrovaný zpravodaj (1942, 1944); Republikán (Ces. Budějovice 1920); Říšská stráž, pokr. Stráž říše (1930–31); Sadské noviny; Smíchovák (1938); Stráž (1933); Šípy (1918); Šumavan (1937–38); Tank (1936–37); Týden horských okresů; Týdeník z Českomoravské vysočiny (Pelhřimov 1938); Večerní Praha (1956); Vodňansko (1943); Zpravodaj (1945); Zatecký kraj (1937); –posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Co vím všechno o ženách (B b. d., před 1914, hudba V. Schläger); Helly (B 1916); Nehoněj se, bobečku! (kuplet, b. d., před 1918, hudba J. Šváb); Schůze rakouských mrtvol (B b. d., asi 1918); Vrahům českého srdce (BB 1918, dvoulist); Bratřím, které milujeme, Tunel vítězný, Slovensko volá, Modlitba českého legionáře (BB b. d., asi 1919, dvoulist); Po bouřných nocích... (BB b. d., asi 1919, dvoulist); Slečna Lola na aprovizaci (B 1919, hudba R. Hanf); Josef Kajetán Tyl (D 1920); Návrat sibiřského legionáře (D 1920); Paříž a Praha, Kde jste, boží bojovníci?, Český spasitel, Modrý baret (BB 1921); Poslední voják (hudba A. F. Tichý-Chrudimský), Memento mori, Clowni tribun (BB a píseň, 1922); Český národní zpěvák, vlastenec, humorista a spisovatel † Fr. Leopold Šmíd (pojednání, 1923); Píseň českého národa (hudba J. V. Kapr), Své milence, Šly cestou bludnou kdysi kroky moje..., Výstraha (BB 1923); Rakouské blázince (P 1923); Španělská chřípka (B b. d., asi 1923, hudba R. Hanf); Krok za krokem, Kult osoby (B, P 1924); Tři vlastenecké recitace (BB b. d., 1924); Česká Lípa, Cheb a Teplice, Tachov a Liberec (BB, 1. vyd. výt. nezjišť., 2. vyd. 1924); Co vím všechno

o mužích (B b. d., 1925, hudba V. Schläger); Okénko tatíčka Masaryka (B b. d., polovina 20. let, dvoulist, s L. Ratoflískou, zde chybně Ratoflískou, hudba J. Gollwell); Zaslá píseň (B b. d., asi 1925, dvoulist); Paříž a Praha (B, b. d., asi 1925, hudba J. Jirků); Pochod parlamentu (BB b. d., asi 1925, hudba J. Koutek); Kde jste boží bojovníci?, Modrý baret (BB b. d., 1925); Paříž a Praha (hudba R. Neumann), Tak – tak – tak! (hudba R. Hanf), Otevřený list Karlu Hašlerovi (písně, b. d., asi 1925); Hoří! (BB, PP a píseň, 1925); Šanson o sv. Ivanu a květovaném divanu (B 1925, hudba Q. Nossberger); Jenom když jsi zdrav (B 1925, hudba K. Šmejč); Manifest, Praha – českým hraničářům (BB 1925); Žižkova smrt, Vláda věcí tvých nevrátila se v ruce Tvé, ó, lide český...! (BB 1925); Pod slovanskou lípou (BB 1925); Česká Vídeň, Talř (B, P 1925); Chomutov, Družině československých legionářů (BB 1925); Až Blaník zavolá... 2000, Padlí (B, PP 1925); Jan Holanec (B 1926, hudba J. Gollwell); Kočičí šanson, Dovádívá myška, Šanson o svěcce (písně, asi polovina 20. let, hudba R. Hanf); Krůpěje (BB 1927); Zborovská přísaha (B 1927, dvoulist); Zkaza nad Prahou, Kde jste, boží bojovníci? (BB 1928, volný dvoulist); Děvčátko s modrými očima (B 1929, hudba J. Čejka); Kde jste, boží bojovníci?, Svatý Václave! (BB 1929); Smederevo (B, 1. vyd. výt. nezjišť., 2. vyd. 1929); Barbaři, Vavřinec Pakosta, Tři písně národa českého (BB 1930, dvoulist); Poslední voják (B 1930, hudba A. F. Tichý); Host (BB 1930); Květy červené a bílé (BB 1930); Flek, ré, tuti boty (B 1931, hudba J. Kašpárek); Rosa na květech (BB 1931); Vlastenecký brevír (BB, PP 1932); Pochodně na cestách (BB 1933); Racek kobyla (D 1934); Květy červené a bílé 2 (BB 1934); Světla ve tmách (BB 1934); Volání do prázdna... (BB 1935); Daleká cesta má... (BB 1936); České granáty (BB 1937); Nedej zahynouti... (BB 1938); Otevřené okno (BB 1938); Vlasti a národu (BB 1938); Pod českým nebem (BB 1939); Písně opuštěných (BB 1939); Hoříci oltář (BB 1940); Moře (taneční recitativ, 1940); Bloudící motýl (BB 1941); Radostná cesta (BB 1942); Nad českou kovadlinou (BB 1943); Zářivý den (BB 1944); A to je ta krásná země... (BB 1945; BB Buchenwaldským mučedníkům i samost.); On pekla hrůzy slavně překoná (BB 1945); Pravda vítězí! (BB 1946); Hrst rodné země (BB, PP 1947); Batalion (B b. d., hudba F. L. Šmíd). – *Výbor*: Stýblův večer (BB 1938, melodramata a recitace). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Vesnická idyla (1909); Příšerné motivy (1911); též četné operetní a kabaretní scény. ■ REDIGOVANÉ časopisy: Divadlo (1927–31, do č. 8; od září 1927 do prosince 1930 s J. M. Kvapilem a J. Munclingrem), Naše divadlo a zákulisí (říjen 1939 – duben 1940). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL (edice): Stýblova scéna (20. léta); Volná tribuna (1921–40, vlastní kabaretní a jiné texty, s K. Čechovským). ■ LITERATURA: Jeník (J. Cibuzar, dub.) in M. B. S.: Hoří! (1925); J. J. Cibuzar in M. B. S.: Květy červené a bílé (1930); K. P. (Poláček): Z fašistického písem-

Suchánek

nictví (polemika se S. úvodníkem z Říšské stráže), *Telegraf* 7. 6. 1930; -pa- (F. S. Procházka): ref. Rosa na květech, *Zvon* 31, 1930/31, s. 714; K+M+B (K. Z. Klíma, V. Mixa, E. Bass): *Pražský film*, *LidN* 15. 6. 1931; -dek. (J. Ledek): *Kočebrující básník*, *Čes. slovo* 11. 5. 1934; -vr.: ref. *Daleká cesta má...*, *Tank* 1936, č. 2 (obálka); an.: 25 let umělecké činnosti básníka M. B. S. (medailon), *Tank* 1937, č. 2; K. T. Tichý: ref. *České granáty*, tamtéž, č. 4; ● ref. *Nedej zahynouti...*: an., *Čteme* 1, 1938/39, č. 10; Oldř. Sv. (Svozil), *Archa* 1939, s. 45 ●; an.: M. B. S., *Zájmy Povltaví* 1940, č. 18; ● nekrology: re, *LD* 8. 3. 1972; an., *Svob. slovo* 8. 3. 1972 ●; D. S. (Štětínová): *K osmdesátinám M. B. S.*, *Svob. slovo* 28. 9. 1972 + *Herec*, básník a zpěvák M. B. S., *Kalendář Českosl. světa* 1979, s. 138; (kp) (F. Knopp): *Literár a divadelník (k 90. výr. nar.)*, *LD* 28. 9. 1982; D. Štětínová: *Stoletý jubilant*, *Čes. dialog* 1992, č. 19; M. Gregorovič in *Kapitoly o českém fašismu* (1995, s. 58, 68); A. Mikulášek in *Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století* (2000, s. 43, 127).

vfr

Súd Astarotův

14.–15. století

Tzv. pekelný román.

Předlohou S. A. byla některá redakce spisu *Processus Sathanae* ze 14. století (neprávem připisovaného italskému právníku Bartolovi de Sassoferatto), teologicko-právníké hříčky, pojednávající podle předpisů kanonického práva o vykupitelském díle božím.

S. A. je literární spor rozvedený prostředky narativní prózy: jeho tématem je žaloba pekla (zastupovaného ďáblem Astarotem) na lidské pokolení (obhajované Pannou Marií), vykoupené Kristovou obětí z dědičného hříchu.

EDICE: in *LF* 1938, s. 163 (ed. F. Šimek). ■

LITERATURA: F. Šimek: *Staročeský Soud Astarotův a jeho předloha*, *LF* 1938, s. 157; J. Vilikovsky: *F. Šimek otiskl... S. A.*, *Naše věda* 1941, s. 27; F. Šimek: *K staročeskému S. A.*, *LF* 1942, s. 147.

jl

Jiří Suchánek

* 27. 11. 1908 *Praha*

† 21. 8. 1979 *Třebotov*

Básník katolické orientace, autor duchovní, milostné i přírodní lyriky; publicista.

V začátcích se podepisoval také Jiří Suchánek-Müller (druhé jméno dle matčina příjmení za svobodna). – Syn stavebního inženýra a učitelky. Navštěvoval obecnou školu v Praze a od 1919 reálné gymnázium v Křemencově ul. (mat. 1927). 1928–32 studoval pražskou právnickou fakultu (JUDr. 1932). Po absolutoriu pracoval krátce v Nejdku u Karlových Varů jako advokátní koncipient, absolvoval vojenskou službu (1932–34) a poté pracoval jako místotajemník a tajemník Svazu českosl. bank (1934–46). 1946–48 byl prvním náměstkem generálního tajemníka Ústřední správy bank v Praze. Od října 1948 vykonával funkci vedoucího publikačního odboru Živnostenské banky v Praze, 1950 se stal redaktorem *Věstníku Státní banky československé a zároveň referentem fondových hodnot*. V únoru 1959 byl zatčen a odsouzen pro údajné spolčení k velezradě na 9 let vězení. V prosinci 1963 byl podmínečně propuštěn a 1968 plně rehabilitován. Po návratu z žaláře pracoval jako účetní kontrolor ve strojně početní stanici při Státní bance československé a od 1966 jako právní referent a plánovač v investičním oddělení *Obvodního podniku bytového hospodářství* v Praze. Podnikl cesty do sousedních zemí a na jihovýchod Evropy. Byl členem *Umělecké besedy* a *Syndikátu čes. spisovatelů*. Žil v Černošicích. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

S. duchovní lyrika je určena tradičními východisky křesťanského přístupu ke světu a náboženskou mravností, kde dominantní postavení zaujímá ztvárnění záračnosti života jako božího daru. Vyznávání intimně religiózních tužeb, dychtících po znameních smíření, spásy a úlevy od pozemských strastí, se prolíná s chápáním nutnosti jejich existence a vyzvižením niterného smyslu chudoby, bolesti, utrpení a pokory. V čase ohrožení národa se autor uchýlil k hledání a uctívání tradičních a jednotlicích zdrojů naděje, které spatřoval v patronech české země, rustikální hierarchii, rytmu přírody a v Praze jako symbolu trvalosti v proměnách doby (*Znamení větrů*). Integrovaný součást S. poezie tvoří milostná lyrika, jež usiluje vřadit výjimečnost a neuchopitelnost intimního citu do řádu věcí a zachytit jej v zrcadle protikladů, stínů i paralel, kladoucích vedle sebe milostné vytržení a opojení, odcizení a nesoulad, zázrak přítomnosti a tušení hořkého osudu a smrti, tělesnost a přírodu (*Sedm studánek*, *Promarněné věno*). Inklino-

vání k epice se odrazilo ve sbírkách věnovaných zpracování evangelické zvěsti (*Království polního klasu*) i oživení památky českého vlastence Jana Jeníka z Bratřic (*Blanický rytíř*). Svědectví o čase válečných hrůz, nazíraných jako výzva a zápas o duši člověka, podal S. v básni *Jan Jiří*, inspirovaná smrtí blízkého přítele. Kniha veršů *Okouzlená růže* s nostalgii sleduje na základě korespondence příběh lásky J. E. Purkyně a hraběnky A. Desfours-Walderode. Poválečné sbírky vydával vesměs jako bibliofilie. Některé jeho básně byly zhudebněny (V. Herl, J. Kühn, J. Pejša aj.). V rukopisu zůstaly mj. sbírky veršů *Píseň Berounčina* (1972 již připravená k tisku) a *Zakletý*. S. v menší míře časopisecky publikoval též prózu, eseje, kulturněhistorické a místopisné články a recenze reflektující zejména tvorbu katolicky orientovaných autorů.

ŠIFRY: J. S., Su. ■ PŘÍSPĚVKY in: Aktivisté (1939–42); A–Zet (1942–44); Cyrilometodějský kalendář (1967); Čech (1930, debut); Českosl. obchod; Čes. deník (Plzeň 1940); sb. Čes. věnec Lužici (1946); Čtème (1939); Dorost (1939); Heraldika (1968, 1970); Jas (1940); sb. K počtě zbraň praporu! (1945); sb. Kruh (1941); Katol. noviny (1970–72); Lázně Poděbrady – Lázeňský zpravodaj (1940–41); Lid. demokracie (1945–46, 1948, 1966–69, 1974); Lid. kultura (1945–46); Lid. noviny (1940, 1944); Lid. deník (1944–45); Lužickosrbský věstník (1947); Magazín Lid. demokracie (1968); Mladé proudy (1935); Nár. noviny (1940); Nár. osvobození (1948); Nár. politika (1937–40); Naše rodina (1969–72); Naše zprávy (1940); Nedělní list (1939–41); Nové směry (1940); Obchod (1948); Obrana lidu (1947–48); Obroda (1969); Osvěta venkova (1942); Peněžnictví a pojišťovnictví (1947); Pozor (Olomouc 1934); Praha v týdnu (1940–44); Svět (Zlín 1944); Svoboda (1968–72); Svob. zítřek (1945); Tak (1938); Uboj (1940–42); Večerní Čes. slovo (1940); Venkovan (1941); Všehrd (1937, 1939); Vyšehrad (1946); Zdraví lidu (1931); Zvon (1940); Živá tvorba. ■ KNIŽNĚ. *Poezie*: Na konci země (BB 1939); Znamení větrů (BB 1940); Království polního klasu (BB 1941); Promarněné věno (BB 1942); Sedm studánek (BB 1944); Blanický rytíř (B 1945); Jan Jiří (B 1946); Hořké sonety (BB 1948, bibliof.); Palety (BB 1948, bibliof.); Letopis rytířského řádu sv. Lazara (BB 1950, bibliof.); Zpíváno do nashledání (BB 1955, bibliof.); Okouzlená růže (BB 1969, bibliof.); Houbařské divertimento (B 1970, bibliof.). – *Ostatní práce*: Horšovský Týn (1955); Chodsko (1955, s J. Čížkem); Kunětická Hora (1956); Velhartice (1956); Za Boženou Němcovou po českém venkově (b. d.); Pestré cesty Jana Nerudy (b. d.); též další kulturněhistorické a místopisné prospekty. ■

LITERATURA: ● ref. Na konci země: an. (J. Šnobr), Čtème 1, 1938/39, s. 169; an. (B. Slavík), Zvon 39, 1938/39, s. 714; Kčk. Studentský časopis 18, 1938/39, s. 312; -ič., Akord 1939, s. 79; kp. (K. Polák), Nár. práce 10. 9. 1939; B. Slavík, LidN 25. 9. 1939; J. Kohout (H. Bonn), KM 1939, s. 226; iš., LitN 1939, s. 152; -ühl (B. Mühlstein), Naše zprávy 1939, č. 24; de (J. Strnadel), Večerník Nár. práce 11. 10. 1939; B. F. (Fučků), Akord 7, 1939/40, s. 134 ●; ● ref. Znamení větrů: J. Pilař, Venkov 11. 7. 1940; kp. (K. Polák), Nár. práce 13. 8. 1940; M. Dvořák, Akord 8, 1940/41, s. 101; jz, Kolo 1940, s. 244; -ühl- (B. Mühlstein), Naše zprávy 1940, č. 68; Bojar (P. Bojar), Studentský časopis 20, 1940/41, s. 138; M. Haller, Střední škola 1941, s. 119 ●; ● ref. Království polního klasu: J. B. Č. (Čapek), Naše doba 48, 1940/41, s. 506; J. B. (Borecký), Zvon 41, 1940/41, s. 699; J. Kopecký, KM 1941, s. 242; J. Heyduk, LidN 5. 5. 1941; J. S. (Strnadel), Nár. práce 18. 5. 1941, příl.; Boj. (P. Bojar), Studentský časopis 21, 1941/42, s. 24 ●; ● ref. Promarněné věno: A. Č. (Černík), Živá tvorba 1, 1942/43, č. 10; ný, LidN 22. 6. 1943; h (V. Hánek), Venkov 15. 8. 1943; kp (K. Polák), Nár. práce 4. 9. 1943; J. Vladislav, Řád 1943, s. 258 ●; Kp. (K. Polák): ref. Sedm studánek, Nár. práce 24. 12. 1944; V. Černý: ref. Jan Jiří, KM 1947, s. 266 → Tvorba a osobnost 1 (1992); ● k šedesátinám: Z. Vaněčková, Svoboda 22. 11. 1968; an. (B. Kopic), LD 27. 11. 1968 ●; dkp: Básník a mlčení, Obroda 1969, č. 9; ● ref. Okouzlená růže: B. Kopic, LD 17. 4. 1969; J. Jedlička, Svob. slovo 12. 4. 1969; Z. M. Zenger, Obroda 1969, č. 15 ●; A. Kratochvil: Nad hroby tří umlčených, Čes. slovo (Mnichov) 1979, č. 10 (říjen); I. Harák: Meditace nad básnickovou pozůstalostí, Host 1996, č. 2 → Nepopulární literatura (1999, s. 36).

jz

Lothar Suchý

* 6. 5. 1873 Turnov

† 4. 5. 1959 Turnov

Dramatik, autor her o morálních krizích jedince v soudobé společnosti, básník usilující i o veršovanou epiku, prozaik, divadelní kritik, publicista a překladatel.

Psal se (později) i Lotar. – Syn hodináře. 1885–86 studoval na gymnáziu v Ml. Boleslavi, od 2. třídy jako chovanec arcibiskupského konventu na gymnáziu v Příbrami (mat. 1893). Tam navázal trvalé přátelství se spolužáky, budoucími spisovateli H. Jelínkem, K. Sezimou a K. Tomanem (Toman S. věnoval prvotinu Pohádky krve), přátelsky se stýkal i se studenty z rodného kraje (zejména s historiky J. Pekařem a J. V. Šimákem). Vysokoškolská studia zahájil na univerzitě ve Vídni (románská filolo-

gie a slavistika), po dvou letech se vrátil do Prahy studovat práva (1895–98). Po absolutoriu a krátké notářské praxi se 1889 znovu zapsal na filozofii, studia však nedokončil a věnoval se literatuře a žurnalistice: 1902–03 byl divadelním redaktorem Rašínova Slova, 1907–08 německého deníku Union a od 1908 redaktorem listu Venkov. Dobré existenční zajištění mu přinesl brzký sňatek s vdovou po podnikateli F. Zátkovi Gabrielou (1922–25 překladatelka několika románů M. Leblanca), s níž často pobýval delší dobu na venkovském sídle v Libniči u Čes. Budějovic. Na počátku století se S. živě účastnil pražského literárního života: stal se členem sdružení Syrinx, 1902 patřil k zakladatelům a prvním funkcionářům Kruhu čes. spisovatelů, 1904 se podílel na jeho vystoupení polemickou brožurou *Národní divadlo a české drama* a od 1905 jako překladatel her na jeho následných divadelních cyklech. S. zájem se stále silněji soustřeďoval k divadelnímu dění: napsal např. scénu k zahajovacímu večeru Vinohradského divadla (1907), publikoval divadelní kritiky a z francouzštiny překládal repertoár pro pražské scény (Nár. divadlo, Vinohradské divadlo, Uranie). 1908 odešel s manželkou do Paříže (jako kulturní dopisovatel Nár. politiky a zahraniční redaktor Venkova) a působil tam do vypuknutí 1. světové války, kdy se vrátil do Prahy. Hned po převratu obnovil svou žurnalistickou činnost ve Francii (byl i delegátem na mírové konferenci) a žil v Paříži a na Riviéře (mimo prázdniny a občasné delší pobyty v Praze, např. v 2. polovině 20. let) až do odchodu na odpočinek 1938. Po Mnichovu a za let nacistické okupace, kdy bydlel v Mělníku, se znovu začal věnovat literatuře, psal básně a divadelní hry, které však nebyly provedeny (tituly některých podle J. Hájka: Dobrodruh, Vichřice, Hlas krve, Lvíce v jámě Danielově, Jiříčkovo vidění; 1941 dostal S. odměnu za lidovou veselohru Dva světy v soutěži vypsané Městským divadlem pražským, ale ani ta nebyla uvedena). 1946 S. přesídlil do svého rodiště, pohřben byl na hlavním hřbitově v Turnově.

Do literatury vstoupil S. jako autor veršů: první publikoval ještě za středoškolských studií v časopisu Niva, později zejména v Moderní revui a souhrnně je vydal až 1904 pod titulem *Kniha lyriky*. V básních uspořádaných do čtyř cyklů se ozývají i ohlasy evropské parnastické, symbolistické a dekadentní poezie, z níž S.

v mládí též překládal (v Nedělních listech Hlasu národa se např. pokusil o celé Baudelairovy Květy zla, průkopnický počín znamenalo též tlumočení poezie R. Dehmela); patrné jsou vztahy k české básnické tvorbě 90. let (zejména k lyrice A. Sovy); v podstatě však jeho verše setrvaly v hranicích lumírovské poetiky. Od počátku je charakterizoval sklon k úvahovosti a především výrazné tíhnutí k veršované epice, které souznělo se snahou o diagnózu morálních krizí soudobého světa a o nalezení cesty k životnímu kladu. Zatímco ve dvou rýmovaných příbězích (*Syn, Smrt*) knihy *Dvě povídky veršem* S. líčil otrěsné intimní osudy a vnitřní rozvrat ušlechtilých, ale nepevných postav, v pozdějším pokusu o román ve verších *Pro rod a půdu* rozšířil v podstatě naturalisticky pojaté téma rodinného rozkladu o sociální zřetel (ústřední postavou je opět zakřiknutý muž, tentokrát dědic statku, který svou slabost překonává obětí ve jménu nadosobní tradice, rodu a půdy). Náročný umělecký i ideový záměr epické skladby se však ukázal jako těžce realizovatelný zvoleným veršovým zpracováním: stereotypně uplatňovaný pětistopý jamb ve čtyřveršových slokách s obkročným, často banálním rýmem místo záměrné stylovosti výrazu působil spíš jednotvárně a ploše. Na počátku století debutoval S. i jako dramatik (aktovkou *Nezabiješ...* v Nár. divadle) a od té doby se drama stalo hlavní oblastí jeho uměleckých aktivit. Také v něm se snažil pojednávat tragické mravní a citové krize individualistické morálky a hledat z nich východiska, a to jak v konvenční podobě intimní psychologicko-moralistické činohry s naturalistickými prvky (*Sláva, Matka, Slaboch*), tak ve hrách usilujících o širší společenské pojetí dramatického konfliktu a zároveň o jeho symbolizující zobečnění. Hra ze současnosti *Hrstka věrných* (vznikla 1908), tematicky vycházející z historických událostí procesu s tzv. Omladinou, nadhazovala v příběhu žurnalisty, vyléčeného po pětiletém věznění z revolučního radikalismu, a ocitajícího se proto v konfliktu se zbytkem svých stoupenců, otázku odpovědnosti a mravnosti v politice. (Při opožděném uvedení hry na scénu krátce po únorových událostech 1948 byla tehdejší kritikou aktualizována jako dramaturgický objev odsuzující oportunismus.) Veršované biblické podobenství *David* předvádělo obraz ztroskotání vůdčí osobnosti řídící se nietzscheovskou představou

o silném jedinci, jenž najde vykoupení návratem k opuštěnému nadosobnímu úkolu, oddané službě národu. Veršovou formu zvolil S. i v dramatu o studentech a řemeslnících za revolučního dění roku 1848 *Červánky svobody* (zachytil v něm i epizodu z mládí svého otce). Po vydání groteskní frašky o maloměstských továrnících a povážlivém zdroji jejich bohatství *Hamilton a společnost* se S. jako dramatik (ve své době nepříliš úspěšný) odmlčel. Za dlouholetého pobytu v Paříži se intenzivně věnoval žurnalistice: zejména list *Venkov* přinášel od 1919 velké množství jeho článků o politice, kultuře a divadle (úvodníky, reportáže, interview, fejetony, sloupky aj.), ale i překlady francouzské poezie a prózy. Na konci 20. let pak vyšel S. první román *Sobec a svěťice*, líčící krach výchovy dětí v nerovném česko-německém manželství; následující dva románové tituly se pohybovaly v mezích konvenční lehké četby a napínavého dobrodružného žánru. Po návratu do Čech začal S. po Mnichovu, za války a v prvních letech po ní znovu psát a časopisecky publikovat básně; originální byl zejména v aktualizování tradičního epicko-didaktického žánru bajky, mřícími do oblasti individuální a zejména společenské etiky (maloměstské zápecnictví, odrodilectví, peněžní morálka, neplodné snění, velikášství, podléhání módám apod.); kniha z nich sestavená (*Bajky*) obsahuje i literárně zaměřenou satiru a bajky pro děti.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jan Bělohávek, Jan Vojan; L. S. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Spolku akademiků pardubických (1909); Čas (1904); ČČM (1902); Čes. svět (1913–19); Dílo (1903–04); Hlas národa (1902–05, překl. BB Ch. Baudelaira a R. Deh-mela); Jihočes. sborník (1917–18); Kuryř ilustrovaný (1902); Květy (1905); Lit. listy; Lumír (1896); Lyrická prémie spolku Máje na rok 1910; Máj (1903–13; 1910–11 B Jan Litvan); Malý čtenář (1909); Moderní revue (1895–96); Nár. listy (1910–12); Nár. politika (od 1908); Niva (1891); Obzor lit. a umělecký (1902); sb. Od kolébky Riegrovy (1908); Osvěta (1911–14); Pamětní list Spolku divadelních ochotníků Ant. Marek (Turnov 1939); Politik; Právo lidu (1914); Rozhledy (1896); Slovo (1902–03); Srdce (1902–04; 1902 Dvě scény); Stopa (1914, překl. H. Heine; Král Richard); Světozor (1916); Švanda dudák; Topičův sborník (1920); Union (1907–08); Venkov (1908–39; 1925–26 překl. BB T. Corbièra a bajek J. de La Fontaina); Volné směry; Vzlet (Plzeň 1917–18); alm. Vzpomínáme Vás... (1913); Zlatá Praha (1898–1915; 1904 B Povídka z fary, 1913 BB Památce Jaroslava Vrchlického); Zvon (1905–18, 1939–41; 1940 P Noc v Balzacově muzeu); – posmrtně: sb. Divadlo pracu-

jících Most 1945–1965 (1965); ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Nezabiješ... (D 1903, i prem.); Kniha lyriky (b. d., 1904); Dvě povídky veršem (b. d., 1905); Sláva (D 1905, i prem.); Matka (D b. d., 1905, i prem.); Zahajovací scéna. Alegorický výstup (1907, i prem.); Slaboch (D b. d., 1909, prem. 1908); David (D b. d., 1911, i prem.); Pro rod a půdu (B 1917); Červánky svobody (D 1918, prem. 1922); Hamilton a společnost (D b. d., 1921, prem. 1915 s tit. Bosonohá tanečnice); Sobec a svěťice (R 1929); Carský poklad (R 1930, pseud. Jan Vojan); Mučednice lásky (R 1931); Hrstka věrných (D 1948, i prem.); Bajky (BB 1954, ed. J. Hájek); Kostecký fraucimor (D 1958, prem. 1922). – *Překlady*: H. de Balzac: Farář tourský a jiné povídky (b. d., 1913); A. Dumas st.: Královna Margot 1, 2 (b. d., 1915); É. Zola: Magdalena Feratová (1916); V. Hugo: Muž, který se směje 1, 2 (1918); P. Bourget: Smysl smrti (b. d., 1919); M. Leblanc: Tygří zuby (1921) + Osm úderů hodin (1923) + Rudý kruh (1925, vše pseud. Jan Bělohávek); F. Boutet: Čtvrtlíberka a dcera paní Tranchartové (1927); H. Falk: Sestřenice Lea (1936). – *Výbory*: Výbor z dramatického díla (1953, ed. J. Hájek); Stará jablona (1958, obs. i BB z rukopisu, ed. J. Hájek). ■ SCÉNIC-KY. *Překlady*: G. de Porto-Riche: Nevěrná (1907) + Starý Adam (1916, přel. G. Schmoranz s použitím překl. L. S.); A. Capus: Anděl (1910); J. F. Halévy: Blesk (1915); P. Veber, M. Gerbinod: Ztracený syn (1916, s J. Blažkem); M. Hennequin, P. Veber: Paní prezidentová (1921, pseud. Jan Bělohávek). ■ REDIGOVAL *časopis*: Dílo (1903–04); *sborník*: Od kolébky Riegrovy (1908, s K. Maškem, J. V. Šimákem). ■

LITERATURA: Večer L. S. 1873–1958 (pamětní list, Turnov 1958); E. Bílková: L. S. (1873–1959). Soupis osobního fondu (LA PNP 1995). ■ ● ref. Nezabiješ...: -r. (R. J. Kronbauer), Máj 1, 1902/03, s. 759; -α (J. Kamper), Politik 23. 8. 1903; r. (F. V. Krejčí), PL 23. 8. 1903; an. (J. Vodák), Čas 23. a 26. 8. 1903; -s, Lumír 1903, s. 411; J. Ladecký, Osvěta 1903, s. 1024; T-ý, Divadlo 1903, s. 157 ●; ● ref. Kniha lyriky, Dvě povídky veršem: -č., Máj 3, 1904/05, s. 488; D., Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 456, 492; -α. (J. Kamper), Politik 19. 4. 1905; an. (J. Vodák), Čas 19. 5. 1906; cd., LidN 16. 9. 1905 ●; ● ref. Sláva: ech (V. Štech), Máj 3, 1904/05, s. 596; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 5, 1904/05, s. 591; O. Theer, Pražská lid. revue 1905, s. 128; Ar...ti (A. V. Kraus), Politik 21. 5. 1905; -α., NL 21. 5. 1905; an. (J. Vodák), Čas 24. 5. 1905 ●; ● ref. Matka: Ar...ti (A. V. Kraus), Politik 10. 11. 1905; M...n, Máj 4, 1905/06, s. 158; J. Hilbert, MR 1905/06, sv. 17, s. 88; M. Hýsek, MSIR 2, 1905/06, s. 25; KMČ. (K. M. Čapek Chod), Zvon 6, 1905/06, s. 157; J. M., Divadlo 1906, s. 68 ●; ● ref. Slaboch: J. Hilbert, Venkov 8. 12. 1908; E., Máj 7, 1908/09, s. 159; O. Theer, Přehled 7, 1908/09, s. 218; K. Kamínek, Lumír 37, 1908/09, s. 497; J. Karásek ze Lvovic, MR 1908/09, sv. 21, s. 209; B. B-ová (Benešová), Novina 2, 1908/09, s. 62; Engel-er

(K. Engelmlüller), Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 167; J. Osten, Osvěta 1909, s. 91 ●; ● ref. David: J. Kamper, Lumír 39, 1910/11, s. 329; K. (R. J. Kronbauer), Máj 9, 1910/11, s. 337; M. Rutte, MR 1910/11, sv. 23, s. 359; Nemo (K. B. Mádl), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 338; E. V., Přehled 9, 1910/11, s. 366; KMČ (K. M. Čapek Chod), Zvon 11, 1910/11, s. 445; an. (J. Vodák), Čas 24. 3. 1911; T. (V. Tille), NL 24. 3. 1911; H. Jelínek, Samostatnost 24. 3. 1911; J. Hilbert, Venkov 24. 3. 1911; -jm-, LidN 25. 3. 1911; K. Čvančara, Osvěta 1911, s. 394; H-ký (K. Horký), Stopa 2, 1911/12, s. 51 ●; an.: Odstrašující ukázkou literárního snobismu... (S. FF o pařížském divadle v Nár. politice), Divadlo 1912, s. 382; ● ref. insc. Bosoňohá tanečnice: A. Nečásek, Venkov 23. 10. 1915; K. Čvančara, Osvěta 1915, s. 865; F. P. (K. Mašek), Zlatá Praha 33, 1915/16, s. 48 ●; ● ref. Pro rod a půdu: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 17, 1916/17, s. 602; A. N. (Novák), Lumír 1917, s. 522; W. (R. Weiner), Venkov 29. 7. 1917; V. Brtník, Kmen 1, 1917/18, č. 37 ●; ● ref. Červánky svobody: -ejč- (F. Krejčí), Budoucnost 1, 1918/19, s. 476; J. Folprecht, Čes. revue 12, 1918/19, s. 424 ●; J. Kolman: ref. Kostecký fraucimor, Venkov 10. 12. 1922; ● ref. Sobec a svěťice: V. Brtník, Venkov 26. 9. 1929; K. Sezima, Lumír 56, 1929/30, s. 126; vz. (V. Zelinka), Zvon 30, 1929/30, s. 612 ●; V. Brtník: ref. Mučednice lásky, Venkov 29. 6. 1932; ● k šedesátinám: -btk (V. Brtník), Zvon 33, 1932/33, s. 463; = (J. Vodák), Čes. slovo 6. 5. 1933 ●; F. Nepilý: k pětadesátinám, Venkov 6. 5. 1938; kp (K. Polák), k sedmdesátinám, LidN 6. 5. 1943; ● ref. Hrstka věrných: H. Budínová, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 28; eas (E. A. Saudek), Svob. noviny 7. 3. 1948; jsc (J. Sajíc), LD 9. 3. 1948; V. Stuchl, Práce 9. 3. 1948; J. H. (Hájek), RP 9. 3. 1948; A. M. Brousil, Zeměd. noviny 9. 3. 1948; Z. Dinter, Mladá fronta 10. 3. 1948; Břz (B. Březovský), NO 10. 3. 1948; AMP (A. M. Piša), PL 14. 3. 1948; P. Kypr, My 48, 1948, č. 12; A. Kachlík, Lid. kultura 1948, č. 9 ●; O. Kryštofek: Po třiceti letech nalezený dramatik (rozhovor s L. S.), My 48, 1948, č. 10; ● k pětadesátinám: skn., NO 6. 5. 1948; kd (E. Konrád), Svob. noviny 6. 5. 1948; K. Kinský, Beseda 1948, s. 96 ●; ● k osmdesátinám: J. Hájek, Divadlo 1953, s. 524 + NŽ 1953, s. 549; A. M. Brousil, LitN 1953, č. 19 ●; J. Hájek in L. S.: Výbor z dramatického díla (1953) + in L. S.: Bajky (1954); az (A. Závodský): ref. Bajky, HD 1955, s. 225; M. Dudek: Hovory o přestávce, NŽ 1956, s. 903; J. Procházka: Poslední z generace na přelomu století (rozhovor s L. S.), Svob. slovo 24. 11. 1957; J. Hájek in L. S.: Stará jablona (1958); ● nekrology: J. Hájek, Divadelní noviny 2, 1958/59, č. 22 + LitN 1959, č. 19; -jo- (J. Opavský), RP 6. 5. 1959; Gm (P. Grym), LD 8. 5. 1959; Z. Blajer, Tvorba 1959, s. 476 ●; E. Kolár: L. S. autorem pro děti, Českosl. loutkář 1959, s. 211; J. Hájek: k 100. výr. nar., Tvorba 1973, č. 20; J. Hilčr: Pocit domova, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1978, březen-květen.

||

Ivan Suk

* 17. 2. 1901 *Stará Paka*

† 23. 11. 1958 *Praha*

Zpočátku básník z okruhu proletářské poezie, pak prozaik traktující sociální a milostná témata s využitím postupů konzumní literatury; publicista, hlavně soudnickář.

VI. jm. Josef Suchánek. – Studoval gymnázium v Praze-Žižkově (zde se spřátelil s F. Němcem a J. Seifertem) a po maturitě (1920) na filoz. fakultě v Praze dějiny umění, po roce přešel na právnickou fakultu, ale studia nedokončil. Věnoval se literatuře, stal se členem Devětsilu (do 1921), živil se jako novinář. 1933–48 byl redaktorem Čes. slova, kde pracoval zejména jako soudnickář. 1948 byl propuštěn a zůstal bez stálého zaměstnání, byl vyloučen i ze Syndikátu čes. spisovatelů.

Svou novinářskou a literární tvorbou se S. od počátku profiloval jako sociálně orientovaný autor. V debutu *Lesy a ulice*, zčásti vitalistických básních hlásících se k proletářské poezii, inspirovaných láskou, městem a oslavujících život, psaných formálně nevyváženým volným veršem, převládá mnohomluvnost a konvenční obraznost, jež se nevyhnula ani další sbírce *Štuneční lásky*. Dále se S. věnoval výhradně próze. V první části povídek *Srdce na kovadlině* převažoval lyrický tón a zájem o osud jednotlivce, druhou část s protiválečnými a sociálními motivy spojovala naopak až křečovitá naturalistická stylizace. Ze své soudnickářské praxe a znalosti velkoměstského podsvětí vytěžil náměty k povídkám o morálně narušených jedincích a rekonstruoval sociální pohnutky jejich činů (např. soubor *Holčičky pod lucernou* odhalující příčiny vedoucí k prostituci); v prózách *Benátská bludička*, *Z barů a putyk*, *Čokoládová Venuše...* (příběhy situované do arabského světa) stále zjevněji dominují erotické motivy a charakterizuje je nápadná inklinace k sentimentální a nekomplikované poloze lidové četby. Také jako romanopisec traktoval náměty s povrchně kombinovanými milostnými zápletkami (*Srdce v žáru milionů*), v nichž je psychologie jednání postav (*Dítě noci*) zatlačována do pozadí ilustrativností a uspokojováním senzacechtivosti širokých čtenářských vrstev. Kriminální román *Voda mezi prsty* s ústředním hrdinou advokátem a dějově nosnou exkluzivní zápletkou (šťastně ženatý

advokát obhájuje milence lehkomyšlné ženy, s níž sám navázal milostný poměr a kterou její milenec po návratu z vězení ze žárlivosti zabije) postrádá přes spisovatelovu fabulační obratnost hlubší propracovanost charakterů. Politicky závažné téma přinášela *Reportáž o Norimberku*, spojující autorovo subjektivní hledisko se snahou o objektivní popis válkou poničeného Německa, zákulisí procesu s válečnými zločinci a průběhu soudního přelíčení. S F. Sauerem vydal vzpomínky na Haškův bohémský život *In memoriam Jaroslava Haška*.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Allan Davis, J. G. Ort, J. Ort, Tran Sun (Právo lidu); (si) (Čes. slovo, Telegraf). ■ PRÍSPĚVKY in: Červen (1919); Čes. slovo (1933–48, soudničky); ant. Československá poezie sociální 4 (1925); Čes. dělník (1941, 1943); Kopřivy; Lípa (1919); Lid. noviny (1930); Lit. noviny (1930–31); Nár. osvobození (1926); Nová svoboda (1930, 1932); Právo lidu (1919–20, 1926, 1928–32; i Večerník PL); Proletkult (1922); sb. Prosinec 1920 (1921, mj. aktovka Vzpouřa); Ranní noviny (1936); Rudé právo (1920–22, 1924; i Večerník RP); Ruch (1919); sb. Sovětské Rusi čeští spisovatelé a umělci komunističtí (1921); Svět, pokr. Rudé květy (1918–20); Telegraf (1933–38, 1940, soudničky); Tribuna (1921–23, 1926); Země (1919–20); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Lesy a ulice (BB 1920); Sluneční lásky (BB 1923); In memoriam Jaroslava Haška (vzpomínky, 1924, s F. Sauerem); Srdce na kovadlině (PP 1925); Vyloupení Evropy (R 1925); Holčičky pod lucernou (PP 1926); Štefka, holka z ulice (R 1926); Benátská bludička (P 1927); Hildin román (R 1927, pseud. J. G. Ort); Z barů a putyk (PP 1927); Čokoládová Venuše a jiné povídky o tropických láskách (1928); Animírka Lola (R 1930); Dítě noci (R 1930); Srdce v žaru milionů (R 1933); Tygr a jeho zlatá klec (R 1933); Voda mezi prsty (R 1944); Reportáž o Norimberku (1946); Muž s bílou holí (P 1948). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. Prosinec 1920 (1921); sb. Z dětství do života (1936, pod vl. jm.). ■

LITERATURA: ● ref. Lesy a ulice: J. V. Sedlák, Tribuna 18. 7. 1920; V. V. (Vančura), Čes. slovo 31. 7. 1920 → Řád nové tvorby (1972, s. 270); A. N. (Novák), Venkov 26. 10. 1920; A. M. Piša, Cesta 3, 1920/21, s. 194 → in Soudy, boje a výzvy (1922, s. 241); J. H. (Hora), Kmen 4, 1920/21, s. 347; A. Procházka, MR 1920/21, sv. 36, s. 71; B. Polan, Nové Čechy 4, 1920/21, s. 33; J. Knap, Orfeus 1921, s. 56 ●; Fert. (J. Seifert): Prosinec. Vzpomínkový recitační večer, RP 14. 12. 1921; ● ref. Sluneční lásky: J. Hora, RP 4, 11. 1923; V. Vyleřal, MR 1923/24, sv. 39, s. 104; A. N. (Novák), Lumír 1924, s. 273 ●; ● ref. Srdce na kovadlině: Dom. P. (Pecka), Archa 1925, s. 409; J. B. Čapek, Kritika 1925, s. 311; r. i. (R. Illovy), Akademie

29, 1925/26, příl. Rudé květy, s. 21; J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 258; A. C. Nor, Host 5, 1925/26, s. 125; A. M. Piša, Pramen 6, 1925/26, s. 113 ●; vr. (V. Ryba): ref. Dítě noci, PL 1. 11. 1930; ● ref. Voda mezi prsty: J. Machoň, LidN 2. 5. 1944; kp. (K. Polák), Nár. práce 23. 6. 1944 ●.

sb

Václav František Suk

* 29. 11. 1883 *Chlístov* u Klatov

† 1. 7. 1934 *Praha*

Kritik a historik literatury pro děti a mládež, redaktor časopisu pro teorii a kritiku dětské literatury Úhor i knižnic pro mládež, překladatel francouzských pohádek.

Syn sládky, po otcově smrti vychováván dědečkem, řídicím učitelem. Po absolvování klatovského gymnázia (mat. 1902, učitel J. F. Hruška) studoval na filoz. fakultě v Praze francouzštinu a češtinu (profesoři F. Čáda, J. Máchal, J. Gebauer, F. Pastřnek), jeden semestr pobýval na univerzitě v Lausanne (později též v Grenoblu, Marburgu a Paříži). 1907 nastoupil jako pomocný učitel na vyšší reálku na Žižkově, záhy přešel na plzeňské lyceum (1907–11) a začal publikovat v Pedagogických rozhledech (1923–25 byl redaktorem rubriky Literatura pro mládež), přednášel v odboru Pedagogického muzea Komenského v Plzni a zabýval se problematikou žákovských knihoven. 1911–18 působil v Pardubicích, od 1918 až do své smrti učil francouzštinu na reálném gymnáziu v Křemencově ul. v Praze. Od 1915 spolupracoval s kritickým časopisem Úhor, který programově usiloval o vyšší úroveň literatury pro děti a mládež, od 1927 byl jeho hlavním redaktorem. 1919 dal podnět k založení Společnosti přátel literatury pro mládež, soustředěné především kolem Úhuru, stal se jejím místopředsedou a od 1922 až do své smrti předsedou; byl spoluautorem jejího programu zaměřeného jednak na propagaci umělecké literatury pro děti a mládež a na její kritické zhodnocení a zpracování v přehledné příručce pro školy i širší veřejnost, jednak na podporu dětských čítáren a knihoven a zvláště na vybudování vědecké knihovny spisů pro mládež (nyní Sukova knihovna). 1923 pomáhal založit pobočku Společnosti na Slovensku. Podílel se na přípravě Mezinárodního sjezdu knihovníků v Praze (1926), výstavy

dětské knihy v Ženevě (1929), organizoval pravidelné předvánoční výstavy dobrých knih pro děti, z nichž později vznikl Týden dětské knihy (1931, 1933 schválen ministerstvem školství a nár. osvěty jako každoroční akce na školách). Udržoval četné mezinárodní styky v oblasti péče o dětskou knihu, mj. byl členem Bureau International d'Éducation v Ženevě.

S. se zaměřil výhradně na tvorbu pro děti a mládež, kterou se snažil sledovat soustavně a komplexně, nevyjímaje zahraniční teoretickou, literárněhistorickou a kritickou literaturu. V důrazu na uměleckou hodnotu (slovesnou i výtvarnou) a odmítáním didaktismu, moralismu a ideologizace dětské literatury navázal na koncepci J. Petra a na praxi Dědictví Komenského, spojením umění s výchovou a etikou rozvíjel estetickovýchovné podněty F. Čády, O. Hostinského a F. V. Krejčího; toto pojetí, zastávané od raných prací, nejjasněji formuloval a zároveň resumoval 1934 v článku *Dvojitý názor na pravý typ knihy pro mládež*. Většina S. prací je uložena v časopisech (hlavně Úhor, Pedagogické rozhledy a Střední škola); převažují recenze, v nichž mapoval téměř celou soudobou produkci, dále medailony a analýzy tvorby významnějších autorů této slovesnosti (např. J. F. Hruška, J. Karafiát, J. Kožíšek, F. S. Procházka, V. Říha, A. Wenig aj.) i rozsáhlejší literárněhistorické práce (např. *Účast našich předních spisovatelů nové doby na literatuře pro mládež*, podávající z tohoto hlediska přehled vybraných děl významných českých autorů od F. L. Čelakovského po J. V. Sládka, nebo studie *Robinson Crusoe* sledující vznik románu a jeho cestu do literatury pro mládež v různých úpravách a překladech). Zvláštní pozornost věnoval S. životu a dílu J. Nerudy v odborné publikaci určené mládeži (*O Janu Nerudovi, jak žil, co vykonal a napsal*) i ve výběrech z díla (např. *Nerudovo dětství – „životopis“* složený hlavně ze spisovatelovy publicistické tvorby); další edice pořídil z próz L. Stroupežnického, F. L. Čelakovského a J. K. Týla. Z francouzštiny přeložil a uspořádal několik pohádkových knih. – Potřeba přehledu dětské literatury vedla skupinu spolupracovníků časopisu Úhor nejprve k sestavení bibliografického přehledu Seznam dobré četby dětem (S. se na něm podílel autorsky i jako redaktor), který byl výsledkem systematického hodnocení dosavadní tvorby pro děti a mládež a zároveň i průpravou k sepsání informativní příruč-

ky *Dětská literatura česká*. V této účelové publikaci, určené školám, knihovnám i širší veřejnosti, autoři poprvé podali souhrn tvorby pro mládež, utřídili ji a popsali chronologicky a podle žánrů, a to v celém historickém rozsahu počínaje staročeským písemnictvím po nejnovější produkci, přihlédli též k výtvarné podobě knih a uvedli přehled průslušné odborné literatury. Materiál nejprve zpracoval O. Pospíšil, definitivní podobu, včetně doplňků a oprav, mu dal S.; menší samostatné kapitoly jsou věnovány loutkovému divadlu (napsal F. Homolka), vlastivědným sborníkům (F. K. Potěšil), časopisům (B. Suková) a slovenské literatuře (P. Zgúth). Příručka se stala východiskem dalších prací pojednávajících o dětské literatuře (např. F. Bulánek-Dlouhán, Š. Poláček Topol aj.).

ŠIFRY: F. V. S., V. F. S. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis turistů (1918); Časopis českosl. knihovníků (1924); Čes. osvěta (1923–27, 1930–32, ref.); Českosl. divadlo (1933); Čin (1930–31); sb. Deset let péče o dětskou četbu (1930); Hořícké noviny (1932); Informace osvětových sborů okresních, městských a lidové školy v Kroměříži (1933); Kniha (1919); The Library journal (New York 1929); Lit. listy (1923, Obraz moderní naší dětské literatury); Lit. rozhledy (1929); Nár. listy; Nár. osvobození (1924, 1932–33); Naše kniha (1931); Osvětový věstník Podbrdská (Beroun 1928–29); Panoráma (1931); Pedagogické rozhledy (od 1908, ref.; mj. 1921 studie Josef Kožíšek, 1927 Václav Říha); Ročenka pedagogická a školská (1931–32); Rozpravy Aventina (1929); Sborníček k 70. narozeninám lidovévýchovného pracovníka spisovatele K. Kálala (1930); Střední škola (1921–34, ref.); Světozor (1929, 1932); Škola živnostenská (1928–29); Učitelský kalendář na rok 1929, ... na rok 1930; Úhor (1915–34; především ref.; 1917–18 Účast našich předních spisovatelů nové doby na literatuře pro mládež, 1923–24 Robinson Crusoe, 1925–26 Francouzská literatura dětem); Úsvit (1920–31); Topičův sborník (1923); Vzkříšení (1932–33); Vychovatelská čítanka (1931); Zvon (1930); – posmrtné: Idea (1934, Dvojitý názor na pravý typ knihy pro mládež → Úhor 1934). ■ KNIŽNĚ. *Práce o dětské literatuře*: O Janu Nerudovi, jak žil, co vykonal a napsal (pro ml., 1919); Dětská literatura česká. Příručka dějin literárních pro školu, knihovny i širší veřejnost (1924, s O. Pospíšilem a jinými). – *Překlady*: Ch. Perrault: Princ Chocholouš (1916) + Babiččiny brejle (1916); E. Cosquin: Lotrinské pohádky (1918); M. C. d'Aulnoy: Princezna laňkou v lese (1918); Pohádky z Bretaňska (1919). – *Ostatní práce*: České úkoly na školách středních a ústavech učitelských (1917, s F. Šimkem; další upr. a dopln. vyd. 1919, 1922, 1928, 1936). ■ KORESPONDENCE: Dopis O. Pospíšilovi (z 1919), sb. V. F. S. (1983). ■ REDIGOVAL *časopisy*:

Pedagogické rozhledy (1923–25, rubrika Literatura pro ml.), Úhor (1927–34, hlavní redaktor, s jinými); *knižnice*: Sad (1923–34), Knihovnička mládí (1932–34, s J. Petrusem a F. Flosem); *bibliografické seznamy* (též autorská účast): Seznam dobré četby dětem (1920, též v Úhoru 1920), Dobré knihy dětem (1921, doplňky k 2. vyd. 1923, druhé doplňky 1926, opr. a dopln. vyd. 1929, dopln. vyd. s tit. Vybrané knihy pro mládež do r. 1929, 1931, nové doplňky: 1932, 1933; též paralelně v Úhoru). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL (pro ml.): L. Stroupežnický: Martínkův nový oblek (1916, zkrác. znění); F. L. Čelakovský: O králi Kojatovi (1917); J. K. Tyl: Panna jezerní, Militka, Rozpuštělý Jančeň (1917); Nerudovo dětství (1922); J. Neruda: Trhani, Po nárožích, Kuchyně na trhu (1923) + Žerty hravé (1923); N. G. Garin-Michajlovskij: Z říše nezapadajícího slunce (1932). ■

BIBLIOGRAFIE: V. Marek: Bibliografie článků prof. V. F. S. v Úhoru, Úhor 1934, s. 115; A. Holubová: Život a dílo V. F. S., zakladatele Knihovny spisů pro mládež (1963, rozmnož.); an.: Výběrová bibliografie prací V. F. S., sb. V. F. S. (1983). ■ LITERATURA: P. Hykeš: V. F. S. Studie literárněhistorická (1956, rozmnož.); sb. V. F. S. (1983; přisp. V. Karfíková, O. Pospíšil, V. Stejskal, C. Suk, J. Voráček). ■ K. H. (Hikl): ref. O Janu Nerudovi..., Naše doba 28, 1920/21, s. 231; ● ref. ed. Nerudovo dětství: an., LidN 30. 5. 1922; V. Z. (Zelinka), Zlatá Praha 1922, s. 159; R. (A. Rambousek), Čes. osvěta 19, 1922/23, s. 39 ●; ● ref. Dětská literatura česká: -och- (F. S. Procházka), Zvon 25, 1924/25, s. 603; J. H. (Hloušek), NO 14. 1. 1925; F. A. Soukup, Úhor 1925, s. 21; V. Zelinka, Střední škola 6 (33), 1925/26, s. 41 ●; jch. (J. Dolanský): Úhor, LidN 8. 3. 1932; ● k padesátinám: J. Hloušek, Úhor 1933, s. 161; vz. (V. Zelinka), Zvon 34, 1933/34, s. 167 ●; ● nekrology: an., LidN 3. 7. 1934; an., PL 3. 7. 1934; Úhor 1934, č. 7–8 (památce V. F. S., mj. D. Filip, Q. M. Vyskočil, A. Vaňura, J. Hloušek); ne (A. Novák), LidN 24. 10. 1934; F. Pražák, Naše věda 1934, s. 252 ●; O. Pospíšil: Okolo Úhoru, Úhor 1937, s. 67, 95; J. a B. Hlouškoví: Počátky Společnosti přátel literatury pro mládež, Úhor 1938, s. 1; V. Marek: S. v Úhoru, tamtéž, s. 97; A. Záruba: Kritika literatury pro mládež v letech 1920, Naše zprávy 1939, č. 79 a 81; O. Pospíšil: Profesor V. F. S. – člověk a přítel, Úhor 1943, s. 129; F. Dlouhán Bulánek: Dva budovatelé (o J. Petrovi a V. F. S.), tamtéž, s. 135; P. Hykeš: Sukova studijní knihovna literatury pro mládež, Škola a kultura 1948, s. 99; V. Zelinka: Vzpomínka na V. F. S., ZM 1959, s. 381; J. Voráček: Kritika dětské literatury ve 20. a 30. letech, ZM 1961, s. 296; an.: Průkopník (k 80. výr. nar.), LitN 1963, č. 47; J. Voráček in Vývoj teorie a kritiky české literatury pro mládež (1971); F. Bulánek-Dlouhán: Než koupíte knihu pro děti (vzpomínkový F), LD 18. 12. 1973; J. Voráček in Historické a teoretické koncepce české literatury pro mládež (1982); J. Frey: Sukova knihovna, ZM 1983, s. 524; (dr): Víte, co je Sukova knihovna?, Pochodeň 30. 12. 1983; ● ref. sb. V. F. S.: -čk, Nové kni-

hy 1984, č. 17; an., Čtenář 1984, s. 147; Jgr, sb. Minulostí Západočes. kraje 20 (1984, s. 199) ●; J. Voráček: V. F. S. a dětská literatura, Lit. měsíčník 1984, č. 6; Z. Pírek: Úhor 1913–1944, ZM 1988, s. 103; Z. Zapletal, N. Siegelová in Teorie a kritika české literatury pro mládež (1985); Z. Klösllová: Korejské pohádky v češtině. V. F. S., J. Spirhanzl-Duriš a jiní, Nový Orient 2000, s. 321.

ik

Pavel Sula

* 3. 3. 1882 *Svojišice* u Přelouče

† 27. 7. 1975 *Praha*

Autor i kritik literatury pro mládež a redaktor časopisů a knižnic jí určených; prozaik a básník.

Podpisoval se i vl. jm. Josef Sulík (též jako Sulík-Sula). – Byl nemanželské dítě vdovy po krejčím, která se živila jako obchodnice. 1889–97 navštěvoval školu v Časlavi (spolužáci R. Těsnohlídek a J. Mahen), 1897–1901 studoval na učitelském ústavu v Kutné Hoře (mat. 1901) a spřátelil se s R. Krupičkou, s jehož sestrou se 1910 oženil. Učil pak na školách na Čáslavsku (1901–02 v Lučicích, 1902–04 v Krchlebech, 1904–05 ve Vilémově, 1905 ve Zbýšově) a Českobrodsku (1905–07 ve Skramníkách a 1907–12 ve Vyšerovicích), 1912 byl na půlročním pobytu v Grenoblu (studium francouzštiny); 1913–14 působil na školách Komenského ve Vídni. 1915 narukoval do rakouské armády, po nemoci a ztrátě oka začal opět učit: 1917–18 v Havlíčkově Brodě, 1919–21 v Hlohovci na Slovensku, pak v Praze: 1921–26 na vinohradské měšťanské škole, 1932–35 na reformní pokusné škole v Kobyliších, od 1935 do odchodu do důchodu (1940) byl ředitelem Masarykovy školy v Holešovicích. 1921–40 učil též na večerní škole Dělnické akademie. 1940–60 žil ve Zbraslavi, později v Praze. Procestoval Jugoslávii, Itálii, Holandsko, Německo aj. Ve všech svých působistích se S. aktivně účastnil kulturně-osvětové práce, hrál v hudebních tělesech, přednášel, vystupoval jako zastánce estetickovýchovného hnutí prosazovaného kutnohorským Kruhem umělecké výchovy a jako propagátor tzv. činné školy (spolupráce s J. Úlehlou především za působení na vídeňských školách). Působil též jako kritik a publicista a jako redaktor knižnic a časopisů pro mládež i odborného učitelského tisku.